

УДК 177.1

Н. В. Кутрик,

Івано-Франківський університет права ім. Короля Данила Галицького

НОРМАТИВНО - ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОДНОРОДИННОГО БУДІВНИЦТВА В МІСТАХ

Анотація: розглядаються основні нормативно-методичні та правові документи, а також функції державних установ в забезпеченні проектування та будівництва однородинних житлових будинків в населених пунктах.

Ключові слова: нормативно-правова база, будівельне законодавство, будівельні норми, нормативні документи.

Вступ.

Постановка проблеми. На основі постійного збільшення однородинної житлової забудови потрібно виявити структуру регулюючих установ та їх нормативно-методичні і правові документи, що забезпечують проектування та будівництво такої забудови у населених пунктах.

Метою даної статті є виявлення структури регулюючих установ та їх нормативно-методичні і правові документи, що забезпечують проектування та будівництво однородинного житлового будівництва в містах.

Об'єктом дослідження в даній статті є функції державних установ в ділянці нормативно-методичного і правового забезпечення однородинного будівництва.

1. Виклад матеріалу.

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (далі – Мінрегіонбуд) є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної регіональної політики і політики у сфері будівництва, архітектури та містобудування України. Правовий статус Мінрегіонбуду регламентується Постановою Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2014 р. N 197 «Про затвердження Положення про Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України» [1].

Мінрегіонбуд України є спеціально уповноваженим органом з питань будівництва, містобудування та архітектури. У своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, а також згаданим вище Положенням. У межах своїх повноважень організовує виконання актів законодавства, здійснює систематичний контроль за їх реалізацією. Узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції

щодо вдосконалення цього законодавства та вносить їх у встановленому порядку на розгляд Президентів України і Кабінету Міністрів України. Мінрегіонбуд України створює та видає нормативні документи, що формує нормативно-правову базу для забезпечення житлового проектування та будівництва в населених пунктах.

Основними завданнями нормативно-правової бази є:

- забезпечення надійності та безпеки об'єктів будівництва;
- встановлення вимог, що забезпечують здорові і безпечні умови праці та побуту;
- забезпечення належного науково-технічного рівня та якості будівництва;
- раціональне використання земель, природних ресурсів та охорона навколишнього середовища;
- економія матеріальних, енергетичних і трудових ресурсів;
- удосконалення організації проектування та інженерних вишукувань, кошторисної справи, будівництва і виробництва будівельних конструкцій, виробів та матеріалів.

Для ефективного користування нормативної бази потрібно вивчити структуру нормативно-правових документів України в галузі будівництва; ознайомитись з основними положеннями найважливіших нормативних документів (НД); навчитися підбирати і використовувати необхідні НД під час проектування конкретного об'єкту. Оскільки різноманітних нормативних та правових документів, законів, настанов, положень, посібників є безліч, потрібно розібратися у структурі та термінах будівельного законодавства у загальному.

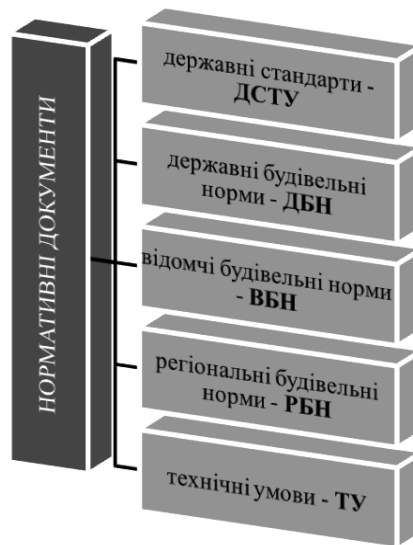
Будівельне законодавство - це система нормативно-правових актів, які регулюють відносини щодо організації та безпосереднього здійснення капітального будівництва [2].

Система нормативно-правових актів:

Будівельні норми (НД) - по нормуванню, в яких встановлені загальні принципи, правила, норми, характеристики, що стосуються визначених об'єктів нормування в галузі будівництва.

Нормативні документи поділяються на такі види:

ДСТУ - встановлюють організаційно-методичні та загально-технічні вимоги до об'єктів будівництва і промислової продукції будівельного призначення. ДБН - розробляються на продукцію, процеси та послуги в галузі містобудування /вишукування, проектування, територіальна діяльність, зведення, реконструкція і реставрація об'єктів будівництва, планування і забудова населених пунктів і територій, а також в галузі організації, технології, управління і економіки будівництва. ВБН - розробляються при відсутності ДБН або при необхідності встановлення вимог, що перевищують / доповнюють вимоги ДБН. РБН - містять регіональні правила забудови населених пунктів і територій [4].

НД у галузі будівництва класифікуються наступним чином:

- А. Організаційно-методичні норми, правила і стандарти;
- Б. Містобудування;
- В. Технічні норми, правила і стандарти;
- Г. Рекомендовані норми, правила і стандарти, довідково-інформаційні матеріали.

Крім того, НД бувають обов'язковими (підлягають безумовному дотриманню) та рекомендованими. Найважливішими в нашому випадку є вимоги ДБН - державних будівельних норм.

- А. Організаційно-методичні норми, правила і стандарти
 - А.2.2. Проектування
 - ДБН А.2.2-3-2004. Склад, порядок розроблення, погодження проектної документації.
 - А.2.4. СПДБ (система проектної документації для будівництва)
- Б. Містобудування
 - Розділ Б.2. Планування та забудова населених пунктів і територій
 - ДБН 360-92** Містобудування. Планування і забудова міських та сільських поселень.
- В. Технічні норми, правила і стандарти
 - В.1. Загальнотехнічні вимоги до життєвого середовища та продукції будівельного призначення;
 - ДБН В.1.1-7-2002. Захист від пожежі. Пожежна безпека;
 - ДБН В.1.1-12:2006 Будівництво у сейсмічних районах України;
 - ДБН В.1.2 (1-12. СНББ) Основні вимоги до будівель і споруд (СНББ - Система забезпечення надійності та безпеки будівельних об'єктів);
 - ДСТУ-Н Б В.1.2-13~2008 (EN 1990~2002, IDN). СНББ. Настанова. Основи проектування конструкцій (СНиП 2.01.01-82 Строительная климатология и геофизика);
 - В.2.1. Основи та фундаменти будинків і споруд;
 - ДБН В.2.1-10-2009. Основи та фундаменти споруд. Основні положення проектування ;
 - В.2.2. Будинки і споруди;
 - ДБН В.2.2-15-2005. Будинки і споруди. Житлові будинки;
 - ДБН В.2.3-5-2001 Вулиці та дороги населених пунктів;
 - ДБН В.2.3-15~2007. Споруди транспорту. Автостоянки і гаражі для легкових автомобілів;
 - В.2.4. Інженерне обладнання будинків і споруд;
 - ДБН В.2.5-28-2006. Природне і штучне освітлення;
 - ДБН В.2.5-2001 Інженерне обладнання будинків і споруд. Зовнішні мережі та споруди (СНиП 2.04.05-91 Отопление, вентиляция и кондиционирование);
 - ДБН В.2.6 Конструкції будинків і споруд [2].

Крім того слід ознайомитись з такими документами:

I. Кодекси

Господарський кодекс України: гл. 33 "Капітальне будівництво" (статті 317-323 присвячені договору підряду на капітальне будівництво; Цивільний кодекс України: глава 61 "Підряд", глава 62 "Виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт"; Кодекс законів про адміністративні правопорушення: гл. 8 - щодо відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері будівництва, гл. 13 - адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції; Земельний кодекс, зокрема положення щодо використання земельних ділянок під забудову та ін.

II. Закони України

"Про інвестиційну діяльність", який визначає правові й економічні основи капітального будівництва в Україні; "Про основи містобудування", який визначає основні засади містобудування як складної (комплексної) діяльності; "Про наукову і науково-технічну діяльність", відповідно до якого виконання проектних та вишукувальних робіт належить до науково-технічної діяльності (ст. 1); "Про відповідальність підприємств, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування"; "Про наукову і науково-технічну експертизу", визначає основні засади проведення науково-технічної експертизи, включаючи й експертизу інвестиційних програм і проектів будівництва; "Про архітектурну діяльність", відповідно до якого об'єкти будівництва повинні відповідати встановленим архітектурним вимогам, при виборі виконавців можуть організовуватися конкурси, здійснення контролю за дотриманням встановлених архітектурних вимог та інвестиційного проекту може здійснюватися за участю архітектора як розробника проекту та ін.; "Про планування і забудову територій", встановлює вимоги до будівельного майданчика, інвестиційного проекту будівництва щодо відповідності його затвердженому плану забудови відповідного населеного пункту, обов'язок забудовника (інвестора чи уповноваженої ним особи) отримати необхідний для проектування дозвіл на будівництво об'єктів містобудування відповідно до встановленого порядку (ст. 24), а також дозвіл на виконання будівельних робіт, що засвідчує право забудовника та підрядника на виконання будівельних робіт, підключення об'єкта будівництва до інженерних мереж і споруд (ст. 29); [3].

IV. Постанови Кабінету Міністрів України

"Про затвердження Порядку проведення архітектурних та містобудівних конкурсів"; "Про Порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів"; "Про затвердження Положення про Державну архітектурно-будівельну інспекцію"

V. Відомчі нормативно-правові акти

"Про затвердження Ліцензійних умов провадження будівельної діяльності".

2. Нормативні вимоги для індивідуальної одnorodинної забудови

Основний документ, що визначає права та обов'язки власників землі, - Земельний кодекс України (далі - Кодекс). Згідно зі ст. 79 Кодексу, земельною ділянкою називають частину земної поверхні, що володіє певним місцем розташування, кордонами і встановленими правами на неї. Власник може розпоряджатися володінням на свій розсуд (це передбачено Цивільним кодексом України), але зобов'язаний дотримуватися цільового призначення ділянки. У нього є право зведення житлової будови і цілого ряду господарських споруд, але немає можливості побудови приміщень комерційного призначення. У цьому зв'язку Цивільним кодексом передбачено поняття «садиба», яке включає в себе житлові та господарсько-побутові споруди, наземні і підземні комунікації та мережі, а також багаторічні зелені насадження (дерева та кущі). Перш ніж починати проектування, слід провести передпроектний аналіз ділянки. Більше того, бажано ще до покупки наділа оцінити, чи можливо в його межах розміщення всіх бажаних споруд. Пізніше, починаючи планування, слід провести поділ території на функціональні зони, в межах яких будуть розміщені відповідні споруди. Загальні правила будівництва нових і реконструкції старих садиб регламентує Закон України «Про забудову і планування територій». Крім того, місцеві ради розробляють власні правила забудови. У них встановлюються вимоги до граничних розмірів житлових будинків, загальною площею забудови, висоті огорожі ділянки, благоустрою території і т. д.

Архітектурно-будівельні нормативи, що стосуються мінімально допустимих відстаней між будинками та іншими спорудами на ділянці, а також окремими об'єктами інфраструктури населеного пункту, встановлені в державних будівельних нормах ДБН 360-92 ** «Містобудування, планування і забудова міських і сільських поселень». Основні архітектурні, санітарні та протипожежні вимоги, що стосуються будівництва житлових будинків висотою до трьох поверхів і розміщення господарських та побутових споруд на ділянці, також наведені в ДБН 79-92 «Житлові будинки для індивідуальних забудовників України».

Головні відстані

Найважливішим питанням є розташування будинку на ділянці. Законодавчо встановлених вимог з будівництва житлового будинку в тій чи іншій частині ділянки немає, але існує рекомендація, згідно з якою найкраще зводити його по можливості ближче до огорожі з вуличною боку. Це дозволить якісно виконати територію для відпочинку на задньому дворі і скоротить

відстань при пересуванні людини від хвіртки до вхідних дверей. Важливо при цьому врахувати прив'язку до червоної лінії, тобто встановленої кордони існуючої або запроектованої вулиці. Згідно з вимогами ДБН 360-92 **, житловий будинок повинен бути розміщений з відступом від червоної лінії магістралей та основних вулиць не менше ніж на 6 м, від другорядних вулиць і провулків не менше ніж на 3 м. Також відстань від межі ділянки до будинку має становити не менше 3 м. Однак фахівці рекомендують додати до даної віддалі ще 2-3 м. Якщо бажання або можливості «відсунути» будинок немає, то ганок краще зробити з боку двору. Крім того, між огорожею і житловим будинком бажано висадити зелені насадження. Вони значною мірою захистять оселю від вуличного пилу і шуму. Регламентується і ширина будинку по фронту вулиці (тобто вздовж основного паркану). Спільних для всієї країни вимог на цей рахунок немає - все залежить від планувальної структури конкретного міста чи району. Дізнатися нормативи можна в місцевому управлінні архітектури.

Ще одне найважливіше правило - дотримання необхідних відстаней між житловими будівлями на сусідніх ділянках. Тут основну роль грають протипожежні вимоги. В ДБН 79-92 всі будівлі класифіковані за ступенем вогнестійкості в залежності від матеріалу, що застосовується для зведення несучих та огорожуючих конструкцій. Так, котеджі з цегли, різних кам'яних і пінобетонних блоків, а також залізобетону відносять до I та II категорій. Якщо ж у таких будинках застосовані дерев'яні конструкції (наприклад як перекриття або крокви), то їх відносять до III категорії. Дерев'яні та каркасні будови - це IV категорія. Відстань між будинками перших двох категорій повинна становити не менше 6 м. Для третьої категорії це значення становить 8 м, а для четвертої - 15 м. В розрахунок приймається більше значення. Наприклад, якщо нове будівництво планується з цегли, але по сусідству розташований дерев'яний будинок, відступити доведеться як мінімум 15 м. Стільки ж знадобиться відміряти і в тому випадку, якщо будівлі будь-якої категорії вогнестійкості мають більше одного поверху і хоча б один з них повернутий до іншого своєю довгою стороною. Цього вимагають норми ДБН 360-92 **. Слід також пам'ятати про те, що якщо по сусідству будинків немає, то власний будинок повинен в будь-якому випадку знаходитися як мінімум в 1 м від межі. При цьому ніякі його конструкції не повинні виступати за кордон ділянки. Також потрібно врахувати, що в розрахунок приймаються відстані між зовнішніми стінами будівель, але за наявності виступаючих більш ніж на 1 м конструкцій - відстані між ними.

Господарські будівлі

Розташовувати споруди господарського та побутового призначення можна за своїм розсудом. Є тільки одне обмеження - не допускається їх

зведення по лінії забудови. Краще спланувати їх розміщення на віддалі від паркану. Такі будівлі, як лазні або сараї, зазвичай розташовують у глибині ділянки. Вони можуть або окремо стояти, або бути зблокованими з будинком. Раціональним можна вважати таке розташування цих будов, що буде оберігати будинок від поривів вітрів. Відстані між даними господарськими будівлями у межах однієї ділянки законодавчо не нормуються. Немає і вимог щодо наявності між ними протипожежних розривів. Проте в даному випадку в дію вступають санітарні норми. Згідно з ДБН 79-92, відстань від вікон житлового будинку до вуличного напів-вкопаного погребу має становити не менше 7 м, а до приміщень, призначених для утримання домашніх тварин (великої рогатої худоби, птиці і т. д.), - не менше 15 м. Однак, забезпечити виконання даної вимоги найчастіше в межах обмеженої площі ділянки складно або неможливо. Тому допускається зведення даних будов площею до 50 м² прибудованими до одно-і двоповерховим будинкам. При цьому житлові кімнати і кухні обов'язково повинні бути ізолювані від них як мінімум трьома підсобними або загальними приміщеннями.

В'їзди і під'їзди

Формуючи власну ділянку, багато дотримуються необхідних вимог тільки в межах своєї огорожі і засаджують смугу вздовж паркану деревами і чагарником. Для цієї території є певні вимоги, основне з яких полягає в тому, що ширина проїжджої частини, що проходить уздовж ділянки, повинна складати як мінімум 3,5 м для доріг з однією смугою руху і 7 м - з двома. Дані ліміти не допускається зменшувати за рахунок будь-яких споруд і насаджень. Важливо це як для безпеки дорожнього руху, так і для забезпечення проїзду спеціальних служб (пожежної машини, швидкої, аварійної та т. п.) Також потрібно враховувати вимоги і при проектуванні в'їзду на ділянку. Слід забезпечити можливість проїзду пожежних машин до будинку і доступ пожежників з автодрабин і автопідйомників у будь-яке приміщення. У цьому зв'язку ДБН 360-92 ** вимагає, щоб мінімальна ширина проїзду до будинку становила 3,4 м. У цій зоні ділянки не допускається розташування огорож, повітряних електромереж і посадок дерев. Ніщо не повинно перешкоджати проїзду.

Згідно з ДБН 79-92, гараж можна розташовувати по лінії забудови ділянки (врівень як з будинком, так і з огорожею). Більше того, все частіше гараж вбудовують в перший поверх житлового будинку. Важливо тільки, щоб відкриті гаражні ворота не заважали вільному проходу пішоходів і руху транспорту по вулиці. При плануванні слід враховувати наступну вимогу: відстань від входу в гараж до вікон житлових будинків, розташованих по сусідству, має становити як мінімум 10 м. Важливо також, щоб проїзд до

гаража не перетинався з пішохідною доріжкою від хвіртки до дверей будинку. Пішохідні доріжки на ділянці повинні забезпечувати вільний доступ до всіх будівлей, причому в будь-яку погоду, і не затримувати на поверхні велику кількість вологи (це необхідно для забезпечення безпеки пересування по них).

Таким чином, аналіз нормативно-правових документів, які торкаються однорідного житлового, зокрема індивідуального будівництва в містах вказує на детальне розроблення цих документів та їх системи, які покликані регламентувати і регулювати будівельну галузь, визначаючи порядок застосування певних будматеріалів, норми методів будівництва, а також планування ділянок забудови, сіл, міст і в цілому всієї країни. Проте, ці документи: земельні, містобудівні, архітектурні і будівельні не узгоджуються в окремих місцях. Виникають неузгодженості між ними та органами місцевої влади, іноді не мають юридичного статусу.

Висновки.

- 1. Організація процесу проектування та будівництва житлових однорідних будинків та взаємовідносини архітектора і замовника регламентується державними нормами і правилами.**
- 2. Основним завданням Мінрегіонбуду України є забезпечення усією необхідною нормативно-правовою базою для проектування та будівництва житла.**
- 3. Проект повинен гарантувати відповідність індивідуального житлового будинку нормам і правилам та експлуатаційну надійність та безпечність спроектованих об'єктів.**
- 4. Дотримання всіх норм і правил при плануванні будівництва є не тільки обов'язковим з точки зору закону, але і є запорукою комфортного і спокійного проживання в майбутньому.**

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2014 р. N 197 «Про затвердження Положення про Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України»;
2. <http://buklib.net/books/33369/>;
3. Закон України «Про будівельні норми» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, N 5, ст.41;
4. <https://sites.google.com/site/bimteamproect/home/rubriki/proektuvannj/normativnidokumentivgaluzibudivnictva>.

Аннотація

В статье рассматриваются основные нормативно-методические и правовые документы, а также государственные учреждения, обеспечивающие проектирование и строительство односемейных жилых домов в населенных пунктах.

Ключевые слова: нормативно-правовая база, строительное законодательство, строительные нормы, нормативные документы.

Annotation

The article reviews the main regulatory guidance and legal documents, and government agencies that provide design and construction of single-family houses in towns.

Keywords: legal framework, building laws, building codes, regulations.

УДК 711

Н. Р. Мисак,

аспірантка НУ «Львівська політехніка»

ПОХОДЖЕННЯ І ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРИНЦИПІВ МІКРОРАЙОНУВАННЯ

Анотація: стаття розглядає концепцію мікрорайону як проміжну ланку континууму містобудівних теорій ХХ ст. Радянська міська планувальна одиниця поставлена у ширший контекст пошуків та споріднених концепцій. Також підняте питання теоретичного і практичного значення трансформації мікрорайону для розвитку нових планувальних принципів.

Ключові слова: район, мікрорайон, містобудівний комплекс, ступенева система обслуговування, місто-сад, сусідство, одиниця сусідства, трансформація.

Постановка проблеми. Концепцію мікрорайонування часто розглядають окремо від загальносвітових урбаністичних процесів ХХ ст., надаючи їй головним чином політичного забарвлення. Дослідженню як теоретичної концепції мікрорайону, так і трансформаціям фізичної структури, які сьогодні відбуваються у реалізованих житлових комплексах, особливо у пострадянському просторі, не приділено достатньої уваги та значення. Проте комплексні містобудівні утворення, збудовані у Радянському Союзі, які через ряд причин так і не стали цілісними структурними одиницями міста, продовжують існувати в сучасних містах, змінюючись відповідно до нового середовища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Часто дослідження комплексних житлових утворень відбуваються в межах суміжних галузей та із застосуванням міждисциплінарного підходу. Одними з перших намагались проаналізувати їх під новим кутом Дж. Джекобс (J. Jacobs), К. Бауер (C. Bauer), Г. Ганс (H. Gans), А. Лефевр (H. Lefebvre), Я. Гейл (J. Gehl), В. Глазичев. Окрім теоретичних досліджень останнім часом започатковані також і міжнародні

програми, які мають за мету модернізацію колишніх соціалістичних районів, як наприклад, ReNewTown чи INTERREG IIIA. В Україні ці питання тільки починають порушувати, а те, що було здійснене переважно залишається у площині практичного низового урбанізму.

Виклад основного матеріалу. Містобудування XX століття породило два іконічних типи планових житлових поселень: з індивідуальною житловою забудовою та багатоквартирними будинками. Якщо перший тип здебільшого асоціюється з містобудуванням Великобританії та США, то другий, незважаючи на те, що став поширеним на всіх п'яти континентах, зазвичай пов'язують із країнами колишнього Східного блоку. Відповідно, ключовими поняттями можна вважати сусідство (англ. *neighbourhood*), яке більшою мірою окреслює західну концепцію та мікрорайон, введене містобудівною теорією Радянського Союзу. Згідно з початковими концепціями цих типів утворень, вони позиціонувались як комплексні містобудівні одиниці, ядро яких формує школа або громадський центр. За допомогою застосування цих моделей розселення ідеологи та візіонери у багатьох країнах хотіли досягнути одного результату – спричинити соціальні зміни [7,62].

Сьогодні майже в усіх містах України, як і в решті пострадянських країн, існують містобудівні утворення з багатоповерховою житловою забудовою, що викликають конкретні конотації з політичними програмами Радянського Союзу, і які через ряд причин так і не стали цілісними планувальними одиницями міст. Рідко коли реалізовані в повному обсязі, вони не набули властивостей комплексності та пристосовуються до нових умов та контекстів.

Архітектор А. Заера-Поло зазначає, що розуміти архітектуру лише як соціальний конструкт і оцінювати політичними категоріями – хибно, оскільки вона є такою ж мірою репрезентацією політики, наскільки і є результатом «підпорядкування законам фізики, економіки, будівельного виробництва, кліматології та ергономіки» [15]. Французький соціолог А. Лефевр, який визначає нові архітектурні комплекси XX століття як «крайнощі аналітичної думки», також стверджує, що не слід приписувати створення нового житлового середовища якомусь конкретному політичному режиму, ідеології чи суспільству і вважає, що вони є «необхідним етапом пізнання» [17, 20]. Нові планувальні одиниці міста виникали у різноманітних контекстах, сформовані під впливом багатьох факторів, і головним чином були відповіддю на нагальну потребу у житлі. Протиставлені історичній забудові міст, нові комплекси часто були критиковані як штучні утворення, які так і не почали функціонувати як «єдиний організм», як це передбачали їхні винахідники та ідеологи.

Містобудівні пошуки у Радянському Союзі до введення мікрорайонування. Центральним поняттям радянського містобудування часто

вважають мікрорайон, який, як відомо, не був винаходом лише радянських науковців, а акумулював у собі напрацювання багатьох містобудівних теорій XIX - початку XX ст.. Загалом у радянському містобудуванні можна виділити три ключові періоди: 1920-30 рр., які асоціюють з першими утопічними розробками конструктивістів; II пол. 1930-их рр. – I пол. 1950 рр. – період сталінської архітектури; кінець 1950 рр. – до розпаду Радянського Союзу – період впровадження та утвердження масового будівництва, коли, власне, і набула поширення концепція мікрорайонування.

Впродовж першого періоду було створено чимало утопічних концепцій та ідей планувальних одиниць міста, які мали дуже сильну соціальну складову. Ключовим аспектом концепції розселення та містотвірним фактором в цей період вважали розміщення нових промислових підприємств. Місто передбачало нові соціалістичні умови життя, максимальний контроль держави та штучне прикріплення до місця праці. Було виокремлено три головні процеси, необхідні для функціонування поселень: праця, побут, відпочинок [19].

Незважаючи на те, що в 1920-30 рр. радянські архітектори та планувальники будували свої концепції на спільному ідеологічному підґрунті, усе ж вони розділились на дві групи – урбаністів та дезурбаністів [19]. Характерним є те, що урбаністи, подібно до Ле Корбюзьє, пропагували розвиток компактного міста з високою щільністю населення, натомість дезурбаністів можна вважати певною мірою послідовниками Е. Говарда та його ідеї формування системи окремих міст-садів. Мікрорайон згодом успадкує риси обох ідеологічно контрастних концепцій. Крім того, представники двох груп робили акцент на спрощуванні капіталістичного розвитку міст. І хоч вони намагались слідувати політиці країни, влада не прийняла жодної з позицій через брак ресурсів [19].

Наступний період є поворотним як для стилістичних, так і планувальних вирішень житлової забудови. Зважаючи на вартість та нові вимоги сталінської архітектури, об'єми спорудження житла довелось різко скоротити. Індустріалізація і надалі залишалась пріоритетним напрямком, а фінансування житлового будівництва становило мізерну частку від фінансування промислових об'єктів [8,81]. Кардинальні зміни житлової політики стали можливими лише після завершення сталінської епохи. Передвісником змін стала промова М. Хрущова на Всесоюзній нараді будівельників 1954 року, яку потім назвуть одним із найвпливовіших маніфестів сучасної архітектури [18]. М. Хрущов різко розкритикував сталінську архітектуру, а його відповідь на соціальне замовлення полягала у впровадженні принципів типового будівництва, яке треба було розвивати на основі збірних елементів, великих бетонних панелей [11, 66], [18].

Разом із переведенням домобудування на індустріальну основу 1950-ті рр. були переламними і для містобудівної теорії. Остаточно відмовившись від класичного кварталу, радянські архітектори активно розвивали ідеї «вільного планування». У цей період переосмислюючи утопічні проекти конструктивістів та вивчаючи праці західних теоретиків, радянські архітектори працювали над розробкою концепції нової планувальної одиниці – мікрорайону. Варто зазначити, що перші розробки містобудівних одиниць, які були наближеними до мікрорайону увійшли у проект для міста Ігарки, що був розроблений у 1935 р. Гіпрогором. Тоді ідея не викристалізувалась остаточно, а її головним недоліком було застосування лише стрічкової забудови, що не давало можливості забезпечити необхідну просторову організацію закладів обслуговування [16, 40].

Споріднені планувальні концепції. Радянський теоретик архітектури А. Іконніков визначає мікрорайон як «структурну одиницю житлової території, що містить систему культурно-побутових закладів, які повністю задовольняють щоденні потреби населення»; а його просторова композиція залежить від організації системи обслуговування. А. Іконніков зазначає, що «частина концепції мікрорайону, пов'язана з організацією транспорту, походить із досвіду американських планувальників («суперблоки» поселення Редберн, 1928 р.), в той час, як головна ідея, яка має соціальне значення – закономірна організація обслуговування населення, - народилась у радянському містобудуванні початку 30 рр.» [16, 23].

Проте, одночасно з тим, як К. Стайн (С. Stein) та Г. Райт (Н. Wright) розробили планувальну концепцію для Редберну (Radburn) у Нью-Джерсі, оприлюднено було концепцію одиниці сусідства (neighbourhood unit), яку теоретизував американський планувальник та соціолог К. Перрі (С. Perry). Остання має чимало схожих рис з мікрорайоном, які стосуються просторової організації, але має якісно іншу соціальну підоснову та ідейний стрижень.

Згодом планувальні принципи К. Стайна, Г. Райта та К. Перрі мали багато послідовників та загалом вплинули на розвиток містобудівної теорії. Зокрема, працю К. Перрі «The Neighborhood Unit» було опубліковано в 1929 році, а вже в 1960-х роках її адаптували не менше, ніж 18 професійних та держаних організацій, зокрема СІАМ та Конгрес нового урбанізму [1,1].

Варто зазначити, що ключовою працею для багатьох західних планувальників, а також і для частини конструктивістів є праця англійського соціолога Е. Говарда (Е. Howard) «Міста-сади майбутнього» («Garden Cities of To-morrow»), яка була опублікована у 1898 році і невдовзі набула поширення у багатьох країнах. К. Стайн визнав, що їхній з Г. Райтом проект є продовженням

праці Е. Говарда, проте відмінною та характерною рисою Редберну було те, що він був «реалістично спроектований для ери автомобілізації» [4, 22].

Редберн був спроектований як самодостатнє сусідство. Його планувальна структура була ієрархічною та містила 4 рівні: житлова група, блок, суперблок та сусідство. Первинним компонентом була житлова група, яка складалась із приблизно 20 житлових будинків, до яких вела одна тупикова вулиця. Три чи більше житлові групи, розділені між собою пішохідними проходами, формували блок. Своєю чергою, чотири блоки, розташовані навколо центрального парку, формували суперблок. Від чотирьох до шести суперблоків утворювали сусідство, яке було обмежене автошляхами або природнім ландшафтом. Автомобільні дороги у сусідстві також підпорядковуються загальній структурі: головні автошляхи, які повинні прилягати до межі кожного сусідства, розподільні дороги для обслуговування кожного суперблоку та тупикові заїзди для забезпечення доступу до кожного будинку [4].

В той час, як центральною ідеєю концепції Редберну було забезпечення умов для використання автомобілів, ідея К. Перрі ставила на перше місце умови для пішоходів. Крім того, головною метою пошуків К. Перрі було віднайти модель структурної одиниці міста, яка могла б забезпечити організацію комфортного сімейного життя у спільноті та впорядкувати житлове середовище [3, 81]. Разом з тим, подібно до Редберну концепція одиниці сусідства також передбачала ієрархію простору: автор стверджував, що житлові комплекси, які задовольняють універсальні потреби сімейного життя «складаються з подібних частин, які виконують подібні функції» [5, 34]. Основою принципом формування одиниць сусідства є те, що вони мають бути частиною більшого цілого та одночасно – самостійною цілісною одиницею [5, 35]. К. Перрі визначив кілька планувальних принципів для одиниці сусідства, які головним чином полягали у визначенні розміру одиниці сусідства та встановленні чітких просторових меж; розташуванні центру рівновіддалено від якомога більшої кількості житлових будівель; наявності у центрі одиниці сусідства різноманітних громадських закладів, включно зі школою, та центрального зеленого простору; розташуванні торгових закладів ближче до зовнішньої межі сусідства; розташуванні окремих невеликих парків по всьому сусідстві; проектуванні дорожньої системи таким чином, щоб вона знеохочувала наскрізний транспортний потік [4, 24].

Логіка обчислень, ієрархічність простору, будівництво житла разом із закладами обслуговування, організація раціональної системи транспортних магістралей та озеленення, розміщення громадських центрів та позиціонування містопланувальної одиниці як цілісної роблять принципи згаданих концептів

сусідства вкрай спорідненими із принципами формування радянського мікрорайону [12, 5].

Однак є чимало і відмінних рис. Зокрема, однією з них є характер забудови житлових утворень. Оскільки пошук головних принципів комплексного підходу в радянському містобудуванні збігся з періодом «активної боротьби за сучасну архітектуру», архітектори намагалися впровадити ідеї масової архітектури, та шукали ефективне застосування принципів типізації та індустріалізації будівництва [12, 8]. З огляду на це, малоповерхова забудова сусідств у мікрорайонах замінювалася спочатку будівлями середньої поверховості, а згодом – багатоповерховими та підвищеної поверховості, виготовленими з префабрикованих елементів.

Як К. Перрі, так і К. Стайн і Г. Райт звертали увагу на те, що необхідно, щоб планувальна одиниця була достатньо малою, щоб кожен мешканець міг взяти участь у суспільному житті сусідства. К. Стайн та Г. Райт визначили, що оптимальною кількістю є 5 тисяч мешканців; відповідно до концепції К. Перрі, ця кількість була в межах від 3 до 9 тисяч мешканців [4, 29]. У радянському містобудуванні залежно від категорій міста та масштабу мікрорайону були передбачені 3 інваріанти житлових комплексів (з яких складались мікрорайони): на 2-3 тисячі, на 5-7 тисяч та 10-12 тисяч мешканців [20].

Стрижнем радянського містобудування була ідея повного підпорядкування планувальних одиниць загальній організації міста. Тому мікрорайон повинен був стати цілісною, проте не відокремленою планувальною одиницею, якою, на думку радянських теоретиків, було сусідство у капіталістичних країнах. А. Іконніков критикує останні за те, що «розміщення закладів, пов'язаних з соціальними функціями житлового комплексу, не підпорядковуються єдиному розрахунку, єдиній міській системі мережевого обслуговування». Він наголошує, що у зв'язку з цим, допускалась довільна композиція, а в центрі утворення домінували комерційні заклади. Архітектори, проектуючи житлові комплекси у більшості капіталістичних країн, намагались слідувати головному принципу: забезпечити комфортне середовище для розвитку сусідських зв'язків та формування локальної спільноти. Радянськими теоретиками це було інтерпретовано як формування відокремлених утворень, відчужених від загальних зв'язків організації міста «комплексів-островів», а також вони скептично ставились до можливості рівності і формування міцних соціальних зв'язків у капіталістичному суспільстві [16, 23]. У багатьох країнах Західної і Центральної Європи вже у 1960 рр., зважаючи на соціальні проблеми та низький рівень комфорту префабрикованого житла, почали відмовлятися від проектування районів масової житлової забудови та шукали альтернативи. Натомість, містобудівна політика Радянського Союзу в цей час посилювала

принципи стандартизації, індустріалізації та укрупнювала масштаби житлових комплексів. Зміну курсу капіталістичних країн радянські ідеологи пояснювали нестабільністю та непослідовністю капіталістичного устрою, неможливістю формування рівності у суспільстві [16, 29].

Формування та трансформація концепції мікрорайону в час пізнього соціалізму. Головною характерною рисою радянського планування міста, яка походить з перших розробок архітекторів-конструктивістів, є наявність чіткої структури системи обслуговування. Зважаючи на централізований спосіб організації діяльності людини, задоволення її комунально-побутових потреб та використання громадського транспорту, було прийнято єдину систему ступеневого розташування культурно-побутових закладів [14,11]. Згідно з цією системою місто поділялося на кілька масштабів, кожному з яких відповідали ієрархічні групи закладів обслуговування, сформованих залежно від частоти використання. Найнижчим рівнем ієрархії соціальної організації житлової забудови було прийнято мікрорайон. На цьому рівні заклади обслуговування щоденного користування, розташовані біля будинку чи групи будинків, назвали закладами «первинного» обслуговування, зокрема це школи, дитячі садки, продуктові магазини та заклади комунального обслуговування [14,11]. Наступний рівень формує житловий район, який об'єднує декілька мікрорайонів на основі комплексу культурно-побутових закладів періодичного використання, таких як кінотеатри, ресторани, поліклініки та промтоварні магазини [14,11]. Третім, найвищим рівнем, прийнято масштаб міста. Йому відповідають заклади, що використовуються нерегулярно або випадково: театри, зоопарки, виставкові зали і т. ін. [2,27].

Система розподілу закладів обслуговування в поєднанні із системою озеленення слугували планувальною основою архітектурно-просторової композиції житлової забудови [14,15]. Типи та модифікації громадських будинків добирали з номенклатури житлових районів та мікрорайонів [14,35]. Структура мережі магістральних вулиць підпорядковувалася значною мірою вимогам обслуговування мешканців громадським транспортом [14,40]. Поряд з індивідуальним, громадському транспорту надавали пріоритетного значення, він був важливою частиною комплексного вирішення міського простору. У мікрорайонах переважно не передбачали місця для зберігання приватних автомобілів.

Незважаючи на детальне опрацювання Ступеневої системи обслуговування, комплексний механізм функціонування житлових утворень так і не запрацював. Головна проблема полягала у відставанні будівництва об'єктів соціального й культурно-побутового обслуговування від будівництва житлових будинків [20]. Окрім того, заклади культури районного значення з часом

втратили своїх відвідувачів, оскільки мешканці мікрорайонів надавали перевагу проводити своє дозвілля у власних помешканнях, оснащених теле- та радіоапаратурою, різноманітних студіях або громадських центрах міського значення. Такі тенденції радянські соціологи пов'язували із зростанням матеріального добробуту мешканців, їх культурних запитів, а також автомобілізація та підвищення мобільності [9, 57].

Як наслідок, така планувальна система не змогла забезпечити активних соціальних зв'язків. Теоретики почали шукати можливості формування соціальних контактів на рівні житлової групи, надаючи житловому двору значення «акумулятора соціальних контактів» [9,57]. Проте двір став оптимальним середовищем для спілкування лише дітей та пенсіонерів. З часом, через недостатнє обслуговування комунальними службами та неактивне використання, двори перетворювалися на пустирі або забудовувалися [9, 57].

Незважаючи на трансформації Системи ступеневого обслуговування, які відбувалися з метою покращити її функціонування, позитивних результатів не вдалося досягнути. Неуспішність містобудівної практики проявилась в трьох основних аспектах мікрорайонування: соціальному, функційному та планувальному, поставивши під сумнів перспективність підходу загалом. У цей час було повторно переглянуто створені у 1920 рр. функційні схеми формування житлових поселень, які не містили елементів ієрархічного структурування середовища [12, 34].

Стало зрозуміло, що єдина система не може бути однаково успішною для різних ситуацій, а кожне окреме вирішення залежить від конкретних умов [9, 56]. За таких обставин інтерес до формування універсальних теоретичних моделей, які б сприяли формуванню соціальних зв'язків територіальних громад, поступово зник, пріоритетним стало забезпечення ефективного побутового обслуговування мешканців мікрорайонів. У цей час відбулася концептуальна зміна функціонування планувальної одиниці: з соціальних аспектів фокус уваги перейшов на функційні, а роль первинної структурної одиниці, яка належала мікрорайону, здрібнилася до масштабу міжмагістральної території – містобудівного комплексу, який визначався як «група житлових будинків, установ та підприємств, пов'язаних із обслуговуванням населення, і територія, на якій вони розташовані[...]» [20]. Тепер містобудівний комплекс став початком відліку в містобудівному структуруванні. Тепер відповідно до параметрів міжмагістральної території розраховували необхідний набір та кількість закладів обслуговування [9,62]. Метою членування мікрорайону було також забезпечення одномоментного комплексного будівництва цілої планувальної одиниці. Іноді виділяли ще масштаб житлової групи, яка містила декілька житлових будинків, об'єднаних загальним відокремленим двором

простором і деякими видами щоденного обслуговування. Одна чи декілька таких житлових груп формували містобудівний комплекс. Після невдалих спроб нав'язати мешканцям мікрорайонів щоденний сценарій життя, концептуальний вектор містобудування був кардинально змінений [9, 63].

Новий контекст житлових районів та мікрорайонів. Після розпаду Радянського Союзу «капіталізм усунув утопію рівності», суттєво зріс рівень злочинності, спільне майно перестало бути захищеним [18, 2]. У цих умовах відповідальність за функціонування міста окрім органів міської влади лягла й на нових приватних підприємців [8, 82]. Фізичний простір мікрорайонів став «лакмусовим папірцем» змін у суспільстві. З метою підвищити рівень безпеки мешканці мікрорайонів встановлювали ґрати, металеві двері, кодові замки, тимчасові гаражі. Новий устрій докорінно змінив щоденне життя мешканців «спальних» районів, спроектованих з розрахунку на централізоване впорядкування. Житлові райони здебільшого були розташовані поряд із місцем праці мешканців – промисловими підприємствами. Оскільки промисловість, яка поступово деградувала в час пізнього соціалізму, фактично повністю була зруйнована за нових економічних умов, мешканці районів змушені були долати значні відстані до нових місць праці. У зв'язку з недостатньою кількістю громадського транспорту, суттєво збільшилась кількість приватних автомобілів. Це, своєю чергою, негативно вплинуло на простір мікрорайонів: двори переповнилися автомобілями та тимчасовими гаражами.

Зі зміною економічного устрою у громадському просторі мікрорайонів стала з'являтися велика кількість спонтанних ринків. З часом перші поверхи житлових будинків були переобладнані в заклади торгівлі та обслуговування. Головні вулиці мікрорайонів перетворилися на так звані комерційні смуги. Наступним етапом стала поява нових невід'ємних атрибутів радянських мікрорайонів – великих супермаркетів, які розташовували біля важливих транспортних вузлів.

Школа втратила своє значення ядра мікрорайону. Крім того, навчальні заклади почали набувати певних спеціалізацій, а учні переважно обирали місце навчання залежно від спрямування шкіл.

Можна ствердити, що новий контекст зробив простір чітко спланованих мікрорайонів та процеси, які відбуваються в їхніх межах, вкрай непередбачуваними [2, 18].

Сусідство і мікрорайон. Аналізуючи концепти планувальних одиниць міста, втілених у ХХ столітті, можна стверджувати, що майбутній вектор розвитку будь-якого житлового утворення визначає його ідейний стрижень. На перший погляд більш конкретне поняття мікрорайон та сукупне і широке поняття сусідство – дуже подібні структурно, проте якісно різні, і на

концептуальному рівні просторові «формули» цих утворень є протилежними [11, 140]. Під час формування сусідства, як початкових концептів, так і їх трансформованих інваріантів, за основу приймають потреби сім'ї та формування сусідських взаємин. Натомість мікрорайони позиціонують як додаток до промислових об'єктів, простір для нової радянської людини, яка у новій системі координат мікрорайону стане контрольованою (Рис. 1). Радянські планувальники та ідеологи, безсумнівно, теж ставили за мету формування територіальної громади, до якої за ідеальних обставин мали входити працівники одного підприємства. Крім того, організація мікрорайону переслідувала мету «прикріпити певний контингент населення до побутових закладів», які мали обслуговувати його за місцем проживання, проте «інтереси більшості людей виходили за межі мікрорайону [...]» [9, 60]. Л. Мамфорд ще у 1930 рр. наголошував, що «соціальні фактори у формуванні концепцій міст повинні бути первинними, а фізична організація, промисловість і ринки, лінії комунікацій і руху транспорту повинні підпорядковуватися соціальним потребам міста» [8, 11].

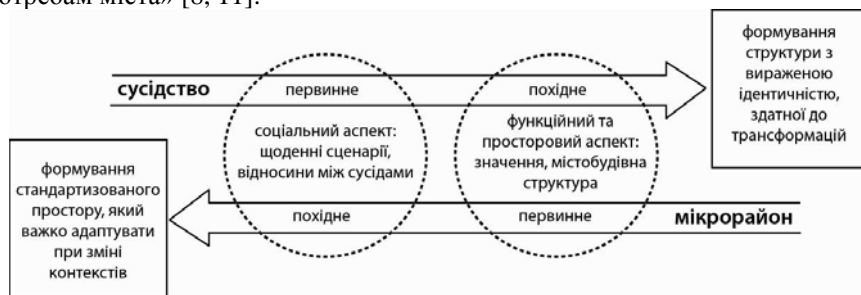

Рис. 1. Концептуальні підоснови сусідства і мікрорайону: первинні та похідні аспекти формування містобудівних одиниць

А. Лефевр критикує штучно створені нові комплекси ХХ ст., до яких належить і мікрорайон, і сусідство. Він наголошує на тому, що краще надати перевагу модернізації чи реконструкції історичного середовища, аніж формуванню нового ex nihilo. Історичні міста формувались спонтанно впродовж тривалого часу, натомість, будуючи нові комплекси, містопланувальники намагались раціонально відтворити соціальне життя. Для цього вони розклали історично сформоване середовище міста на окремі процеси та функції, щоб потім знову їх зібрати у нових утвореннях. Як наслідок, зазначає А. Лефевр, нові архітектурні комплекси є максимально розшарованими «на рівні помешкання, будинку, сусідської спільноти, кварталу, міста в цілому – функції, які зовсім по-іншому виглядали в спонтанному

міському організмі, виявились диференційованими та виокремленими. Це – функції обміну, обігу, праці, культури, дозвілля і т.д.»[17, 21]. А. Лефевр переконаний, що ці утворення можуть бути відкоректовані лише з часом.

Більшість очікувань щодо функціонування нових житлових комплексів не справдились, більше того, ефект часто був протилежним. Теоретиками було закладено, що «в соціалістичному місті мікрорайон – вже не кількісна категорія, не «просторова множинність» житлових будинків, як житловий квартал, типовий для початку століття. Це – організм, який передбачає розвиток широких внутрішніх зв'язків» [16, 44]. Проте замість формування «цілісного організму», функції житлового утворення ставали максимально невзаємопов'язаними; замість формування міцних спільнот, зв'язки між сусідами стали майже відсутніми, спілкування між мешканцями в інших просторах також мінімізувалось; замість досягнення рівності, відбулась суттєва соціальна сегрегація за багатьма показниками і т.д.

Крім того, мікрорайон має відносно жорстку схему, яка може функціонувати лише за певних обставин. Натомість початкова концепція сусідства розрахована на постійний розвиток та трансформацію відповідно до потреб мешканців. Як зазначає В. Глазичев, для сусідства ключовими факторами є самоорганізація мешканців і те, навколо чого формується їхня взаємодія, а просторова організація житлового утворення є похідною [11, 141]. Можна стверджувати, що часто занедбаний простір мікрорайонів та неактивність більшості мешканців сьогодні є наслідком житлової культури, закладеної раніше.

Ще одним важливим наслідком домінування соціального аспекту над функційним є формування виразної ідентичності житлового утворення. К. Перрі наголошує, що кожен мешканець може зробити свій внесок у розвиток сусідства, яке є результатом спільних зусиль [5, 34]. На противагу ідея мікрорайонування ґрунтувалася на ідеї рівності мешканців та однаковості їхніх потреб і не залишала їм можливості впливати на формування ідентичності житлового утворення.

У новому контексті житлові райони та мікрорайони трансформуються за різними сценаріями, стаючи новими об'єктами для досліджень та своєрідними індикаторами соціальних процесів. Сьогодні мікрорайон – це умовне означення колишнього комплексного утворення, у якому часто продовжує функціонувати лиш одна ланка – житло. Проте у процесі переважно хаотичної трансформації ці утворення поступово доповнюються необхідними громадськими закладами. Так, результатом еволюції соціалістичного мікрорайону в нових умовах стало виникнення прототипу – капіталістичного мікрорайону ХХІ століття [2, 16]. Варто зазначити, що формування нового концептуального підґрунтя цього

прототипу є ключовим для його життєздатності й можливості існування в майбутньому. Л. Мамфорд розглядає сусідство як природне явище, яке виникає, коли група людей живе в межах певної території і спільно її використовує. Зважаючи на новий контекст, можна припустити, що еволюція соціалістичного мікрорайону не зупиниться на його капіталістичному інваріанті й набере ознак сусідства. Для цього насамперед треба перевести фокус уваги на формування спільноти, яка б могла змінити організаційний устрій мікрорайону й безпосередньо впливати на процеси, що у ньому відбуваються на усіх рівнях.

Штучно створені нові житлові комплекси, на думку А. Лефевра, мають виняткове значення, оскільки, досліджуючи процеси, які там відбуваються, архітектори та урбаністи мають можливість виявити помилки і встановити потреби сьогодення, і на основі цього досвіду формувати нові утворення. Варто зазначити, що в останні десятиліття було сформовано велику кількість нових моделей та принципів формування міського середовища, які, очевидно, є продовженням еволюції містобудівних одиниць ХХ ст., в тому числі соціалістичних житлових комплексів. Зокрема, це компактне місто (the compact city), розумний розвиток та розумні міста (smart grows or smart cities), стале місто (the sustainable city), стійке місто (the resilient city), повільне місто (cittaslow), новий урбанізм та багато інших [6].

Висновки. Мікрорайон як проміжна ланка континууму трансформацій містобудівних принципів ХХ ст. утвердився у кінці 1950 рр.-1960 рр., увібравши у себе напрацювання радянських конструктивістів та ідеї концепції сусідства, адаптовані до соціо-економічного по політичного контекстів.

Структура мікрорайону має чимало схожих рис із просторовою організацією сусідства, сформованого на основі концепції «одиниці сусідства» К. Перрі та планувальних принципів Редберну. Подібними для обох концепцій є логіка обчислень, ієрархічність простору, будівництво житла разом із закладами обслуговування, організація системи транспортних магістралей та озеленення, розміщення громадських центрів.

Не зважаючи на велику кількість схожих рис, мікрорайон якісно відрізняється від сусідства. Головною відмінністю є наявність у концепції мікрорайонування чіткої Системи ступеневого обслуговування, що робить її цілісним утворенням, і в той же час частиною загальноміської структури, оскільки ідейним стрижнем радянського містобудування була ідея централізації функціонування міста.

Оскільки вектор розвитку будь-якого житлового утворення визначає первинний підхід до його формування, за цією ознакою можна виділити два підходи формування комплексних планувальних одиниць: один із них за основу має соціальний аспект, який лежить в основі концепції сусідства, інший – функційний, який більше притаманний для концепції мікрорайонування. Під час формування сусідства потреби

сім'ї та спільноти визначають фізичний вимір житлового утворення. Натомість мікрорайони часто позиціонувались як додаток до промислових об'єктів, і закладена наперед фізична структура повинна була стати інструментом соціальної інженерії.

Зважаючи на місце спільноти у процесі формування сусідства, його образ є результатом спільних зусиль. На противагу ідея мікрорайонування ґрунтувалася на ідеї рівності мешканців та однаковості їхніх потреб і відповідно – уніфікованості житлового простору. Визначальними аспектами успішного функціонування сусідства за початковою концепцією є здатність до трансформацій та самоорганізація мешканців, натомість умовами повноцінного функціонування мікрорайону є централізована організація та жорстка система мережі обслуговування. Зважаючи на це, концепція мікрорайону виявилась також вкрай вразливою до зміни державного устрою у 1990 рр.

Будь-який штучно створений міський простір потребує часу, щоб трансформуватися відповідно до потреб та змін контексту. Фактично єдиною ланкою мікрорайонів, що продовжує функціонувати у повному обсязі, є житлова забудова, яка доповнюється необхідними громадськими закладами.

На сьогодні важливо віднайти нове концептуальне підґрунтя соціалістичних житлових утворень, яке б змогло дати поштовх для створення комфортного середовища для життя. Такі зміни можуть сприяти тому, що мікрорайон в нових умовах набере якісних ознак концепції сусідства.

У сучасному контексті житлові райони та мікрорайони є важливим об'єктом для подальших досліджень, оскільки не лише вказують на актуальні процеси у суспільстві, а і є своєрідними урбаністичними директивами для пошуку нових містопланувальних принципів.

Література

1. Brody J. Constructing Professional Knowledge: the Neighborhood Unit Concept in the Community Builders Handbook [Електронний ресурс]: [Dissertation] / J. BRODY. // University of Illinois at Urbana-Champaign. – 2009. – р. 197. – Режим доступу: https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/14704/Brody_Jason.pdf?sequence=2. – Назва з екрана.
2. Mass Housing 2009. Guide // Volume The Block. – 2009. – #3. – 161 p.
3. Meenakshi Neighborhood Unit and its Conceptualization in the Contemporary Urban Context / Meenakshi // Institute of Town Planners India Journal 8 – 3. – 2011. – July – September. – P. 81 – 87.
4. Patricios N. Urban design principles of the original neighborhood concepts / Nicholas N. Patricios. // Urban Morphology. – 2002. – №6. – С. 21–32.
5. Perry C. The Neighborhood Unit // Neighborhood and Community Planning / C. Perry // Monograph One. – New York: Arno Press. – 1974. – Vol. VII. – P. 34-43.
6. ReNewTown project - Transnational Development Strategy for post-socialist cities of Central Europe [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу:

<http://www.renewtown.eu/renewtown-news/items/the-brochure-on-transnational-development-strategy-is-now-available-to-download.html>.

7. Scott S. Ideal Soviet Suburb. Social Change through Urban design / S. Stephen // Panorama. – 2009. – P. 58-62.
8. Анатомія міста: Київ. Урбаністичні студії: збірка статей, інтерв'ю, досліджень з урбаністичних студій, присвячена проблемам сучасного Києва. – К: «Смолоскип», 2012. – 195 с.
9. Андрущенко Н.П. Комплексная застройка жилых районов. Поиск, эксперимент в зодчестве Украины / Н.П. Андрущенко. – К: «Будівельник». – 1989. – 64 с.
10. Глазычев В. Урбанистика: часть 1: в 3 ч. / В. Глазычев. – М: Европа. – 2008. – с.418.
11. Глазычев В. Урбанистика: часть 2: в 3 ч. / В. Глазычев. – М: Европа. – 2008. – с.218.
12. Гонзик К. По пути к социалистической архитектуре / Карел Гонзик; [пер. с чеської]. – М.: Стройиздат, 1967. – 368 с.
13. Гутнов А. Э. Будущее города / А. Э. Гутнов, И. Г. Лежава – М.: Стройиздат. – 1977. – с. 126.
14. Жилой район и микрорайон. Пособие по планировке и застройке / [Конторович И. Я., Берюшев К. Г., Бурлаков Н. Я. и др.]; под ред. В. А. Шквариков. – М: Стройиздат, 1971. – с. 192.
15. Заера-Поло А. Политика оболочки. Политическая критика материализма / Алехандро Заера-Поло. // Project Russia. – 2011. – №59. – С. 151–168.
16. Иконников А. Эстетические проблемы массового жилищного строительства / Андрей Иконников. – Москва: Стройиздат, 1966. – 160 с.
17. Лефевр А. Идеи для концепции нового урбанизма / Анри Лефевр. // Социологическое обозрение. – 2002. – С. 19 – 26.
18. Мартин А. Идея прекрасного будущего / Андрей Мартин // Проект Россия. – 2002. - №3. – Санкт-Петербург: «4 рентгена» – С. 7 - 8.
19. Меерович М. Соцгород. Концепция социалистического расселения / М. Меерович. – Режим доступа: http://alyoshin.ru/Files/publika/meerovich/meerovich_sots.html. – Назва з екрана.
20. Писковский Ю.И. Эталоны наших городов / Ю.И. Писковский // Строительство и архитектура. – 1987. – №5. – С. 9.

Аннотация

Статья рассматривает концепцию микрорайона как промежуточное звено континууму трансформаций градостроительных принципов XX века. Советская городская планировочная единица помещена в более широкий контекст поисков и сродных концепций. Также поднят вопрос теоретического и практического значения микрорайона для развития новых планировочных принципов.

Ключевые слова: район, микрорайон, ступенчатая система обслуживания, город-сад, соседство, единица соседства, трансформация.

Abstract

The concept of the microdistrict is examined in the article as a part of the continuum of city planning principles of the 20th century. Soviet city planning unit is disposed in the wider context of the antecedent cognate conceptions. Issue of theoretical and practical meaning of microdistrict in search of new planning principles is raised.

Key words: district, microdistrict, city planning complex, stepped system of services, garden city, neighborhood, neighborhood unit, transformation.

УДК 72.03

О. О. Михайлик,

Головний спеціаліст ДП «НДП містобудування»

ЗАПЛАВА Р. ДНІПРО: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ РІВНОВАГИ

Анотація: розглянуто проблеми акваторій заплави р. Дніпро: спорудження Канівського водосховища, хаотична щільна забудова, скидання у річку неочищених стоків та ін. Визначено заходи для відновлення екологічної рівноваги, які потрібно впроваджувати комплексно.

Ключеві слова: затоплення заплави, межень, Канівське водосховище, дамби, забудова, водоохоронна зона, прибережна захисна смуга.

Акваторії заплави р. Дніпро сьогодні знаходяться у незадовільному стані і мають безліч проблем, що потребують невідкладного вирішення. Сучасна заплавна тераса добре виділена в долині р. Дніпро та його притоків у хвостовій частині Канівського водосховища та на лівому березі. На правобережжі від м. Українка до гідровузла в м. Канів заплава спостерігається тільки в долині притоків р. Дніпро. Затоплення заплави р. Дніпро відбувається під час підйому рівнів води на 2.5 – 3.0 м над меженним рівнем (межень – період, не менше 10 днів, протягом якого в річці спостерігаються найменші рівні й витрати води; в цей час річки живляться, переважно, ґрунтовими водами). Характерною рисою режиму рівнів р. Дніпро була і залишається наявність вираженого щорічного піку весняної повені, після якої спостерігаються низькі рівні межені з нечисленними піками під час злив. Тривалість затоплення заплави на різних ділянках є неоднаковою й залежить від висоти повені. В середньому заплава затоплюється на 2-3 тижні, а під час високих повеней (1917, 1939, 1970 рр.) – до 1,5 місяця. Під час пропуску повені 1970 року (повінь 1%-ї забезпеченості) підняття рівні води протягом короткого проміжку часу (менше тижня) призвело

до значного затоплення та підтоплення прибережних територій (майже 30 тис. га приміських земель).

Сучасний рівневий режим водних об'єктів Київщини тісно пов'язаний з рівневим режимом Канівського водосховища і знаходиться у прямій залежності від режиму робіт гідротехнічних споруд масиву Конча – Заспа. У зимовий період, до початку весняної повені, рівень води в усіх водних об'єктах підтримується насосною станцією «Конча – Заспа», що розташована біля Будинку відпочинку «Жовтень», на відмітках 90,70 – 91,00 мБс. На протязі лютого – березня з метою попередження задухи риби за угодою з органами рибохорони відмітка рівня води в ставках підвищується до 91,50 мБс.

В умовах Канівського водосховища період затоплення заплави збільшився, заплава затоплюється щорічно. Канівське водосховище, останнє в Дніпровському каскаді водосховищ, працює на частково зарегульованих Київським водосховищем витратах води та незарегульованому припливі р. Десни [1]. Канівське водосховище не розраховане на регулювання високого водопілля. Робоча ємкість водосховища між НПР - нормальним підпірним рівнем - і рівнем мертвого об'єму становить 0,3 км³ та може бути швидко заповнена в будь-яке водопілля. Використання цієї ємкості для зрізання високого водопілля практично не зменшує скидних витрат через гідровузол. Невелике зрізання максимальних витрат високого водопілля можлива за рахунок ємкості форсування над НПР.

Сьогодні заплави забудовуються, що призводить до порушення екологічної рівноваги. Сучасна хаотична масова забудова заплави р. Дніпро супроводжується підвищенням існуючого рівня території способом гідронамивів до позначок, близьких до рівнів повені малої забезпеченості – 95,0–99,0 м. Це призводить до зменшення пропускної здатності заплави р. Дніпро. На сьогодні, навіть без додаткових гідронамивів, під час пропуску повеней 1%-ї забезпеченості на ділянках звуження русла р. Дніпро в районах островів Великий, Ольжин, Дикий, Княжий, Покал, між високими захисними дамбами Конча-Заспа –Плюти та Проців – Кийлів є загроза підпору води та затоплення приміської зони м. Києва та сіл Бортничі, Гнідин, Вишеньки, Плюти та Козин, між с. Плюти та м. Українка. З перекриттям старого русла р. Дніпро в районі сьомого кілометра захисної дамби Конча-Заспа–Плюти потужним земснарядом, русло перетворилось на затоку із застійною водою. У недалекому майбутньому це призведе до незворотних змін природних флори та фауни в регіоні та утворення півострова замість острова «Безіменний» (площею близько 40 га).

Захисні споруди на водосховищі, до яких відноситься також переливна та непереливна дамби масиву Конча-Заспа–Плюти, зменшили площу затоплення

прибережних земель на 25 тис. га. При подальшій забудові звужень між високими дамбами може виникнути загроза руйнації стійкості дамб та порушення режиму їх експлуатації.

Здавна акваторії заплави р. Дніпра використовувалися для судноплавства, рибальства та у рекреаційних цілях. На сьогодні характерною особливістю цієї місцевості є велика частка урбанізованих територій, що тягне за собою скорочення відкритих просторів. Зони щільної забудови нівелюють найцінніші прибережні території. Саме тому в планувальній організації прибережної території необхідно намагатися зберегти достатні за розміром відкриті простори. Забудовані території та відкриті простори повинні бути єдиною функціонально-планувальною прибережною територією. Рівень благоустрою прибережних територій повинен відповідати величині рекреаційних навантажень на природні комплекси, перешкоджаючи їх деградації.

Сучасний стан використання території в заплаві р. Дніпро характеризується економічно та екологічно порушеннями співплоч: переважає індивідуальна забудова садибного та котеджного типу і майже зовсім відсутні об'єкти лікувально-оздоровчого та спортивного призначення; значно нижчою від нормативної є забезпеченість закладами соціального та культурно-побутового, розважального напрямку, майже повністю не функціонують бази відпочинку та дитячі табори, здійснюється неконтрольоване їх використання одночасно зі зміною цільового призначення.

Масова забудова заплавних ділянок і прилеглих до них територій, повсюди здійснюється шляхом, що є руйнівним для ландшафтних комплексів. Нідє не спостерігається намагання вписати будівлі в природний ландшафт. Місця нового проживання на забудованих територіях заплави відгороджуються парканами. Все це призводить до знищення тих нечисленних територій заплави р. Дніпро, що залишилися після створення каскаду дніпровських водосховищ. Втрата цих ландшафтних комплексів є безповоротними втратами біорізноманіття й призводить до дестабілізації прибережних екологічних систем.

Прилегли до суходолу ділянки Канівського водосховища є, як правило, затоками та міжострівними мілководдями з ускладненим водообміном. Ступінь їхнього заростання, яке носить поясний характер, – 40-70%, домінуючі рослинні угруповання – ценози з домінуванням глечиків жовтих, латаття білого, водяного горіха плаваючого, очерету звичайного, рогозів вузьколистого та широколистого. На більш відкритих ділянках, що зазнають впливу вітрохвильового водообміну, розвиваються угруповання широколистих рдесників. Тут зафіксована рослинність з плаваючими листками (глечики жовті, стрілолист), повітряно-водна рослинність (очерет звичайний, рогоз

вужколистий). На острові «Безіменний» переважають верба біла, тополя чорна, сосна, кущ аморфи.

На екологічний стан цієї акваторії значний вплив мають території у водозборі верхів'я Канівського водосховища, а саме: басейни річок Віта, Либідь, Нивка, Дарниця тощо. Заплава р. Віта – це зона інтенсивного хімічного забруднення, яке обов'язково потрапляє до Дніпра. У басейні р. Віта розташовано міські звалища сміття (полігони 1 та 5). Протягом багатьох років до полігону 1 (глибокий яр біля вул. Любомирської) скидали метали, ртутні лампи, хімічні та медичні препарати. Зараз звалище сміття є законсервованим, але, фактично, це є хімічним реактором, де зосереджено майже всю «таблицю Менделєєва». На сьогодні в колодязях с. Чапаєвка вода є непридатною для споживання – вміст свинцю та цинку перевищує гранично допустимі норми у десятки разів. Другий забруднювач басейну р. Віта – міське звалище сміття у яру між селами Креничі та Підгірці (полігон 5).

Значне забруднення водних ресурсів Канівського водосховища відбувається внаслідок скидів недостатньо очищених стічних вод, що надходять з Бортницької станції аерації (БСА) та неочищених стічних вод з приток Дніпра у межах м. Києва (річки Либідь, Нивка, Дарниця тощо), звідки надходять зливові стоки та їх інгредієнти, а саме: зливовий стік дощових і снігових вод, твердий стік у ньому, нафтопродукти, плаваюче сміття розноситься вітром вздовж берегів, нафтопродукти погіршують якість води. При неефективній роботі очисних споруд м. Києва кількість забруднюючих речовин в об'ємі недостатньо очищених зворотних вод збільшується. Сучасна широкомасштабна забудова без належного відведення побутових стоків (каналізації) призводить до різкого погіршення санітарного стану берегової зони та мілководь. На сьогодні робота БСА вже відпрацювала свій експлуатаційний термін і потребує негайної реконструкції. Відкладання її на невизначений термін може призвести до негативних незворотних екологічних наслідків.

Для вирішення існуючих та упередження потенційно екологічних проблем, для відновлення порушених комплексів річкових долин необхідно встановити та відвести межі водоохоронних зон (ВЗ) та прибережних захисних смуг (ПЗС), особливо біля котеджних містечок, виконати заходи з їх інженерного та біотехнічного упорядкування. При цьому необхідно дотримуватись вимог нормативно-правових та методичних розробок з врахуванням специфіки об'єкту, сучасного екологічного стану водного об'єкту, що межує з ділянкою забудови.

Згідно Водного кодексу України водоохоронні зони встановлюються для створення сприятливого режиму водних об'єктів, попередження їх

забруднення, засмічення та вичерпання, знищення навколо водних рослин і тварин, а також зменшення коливань об'ємів стоку вздовж річок, морів та навколо озер, водосховищ та інших водойм [2].

Водоохоронна зона є природоохоронною територією регульованої господарської діяльності. Встановлення водоохоронних зон не призводить до вилучення земель у власників та користувачів, а також зміни форм власності на землю, за винятком земель прибережних захисних смуг. Землі прибережних захисних смуг, крім земель, віднесених до лісового фонду, належать до земель Водного фонду і є власністю держави й надаються лише в користування – постійне або тимчасове (оренду) [3].

Межі водоохоронної зони встановлюються з урахуванням рельєфу місцевості, поширення процесів затоплення та підтоплення земель, інтенсивності руйнування берегів та розвитку ерозійної активності, конструкції берегозахисних споруд, цільового призначення земель на території водоохоронної зони [8].

Якщо зовнішня межа водоохоронної зони (ВЗ) співпадає з межею ділянки забудови, зовнішні межі водоохоронної зони на території забудови доцільно закріпити насадженням кущів та дерев. Структуру, породи дерев та кущів необхідно підбирати з урахуванням ґрунту, рівня ґрунтових вод, довговічності, естетичності та ландшафтного дизайну. Прибережні захисні смуги (ПЗС) встановлюються в межах водоохоронних зон навколо водойм уздовж урізу води з метою охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення та засмічення, збереження їх водності [2]. ПЗС бажано закріплювати деревами та чагарниками з урахуванням ландшафтних особливостей території, ефективного використання насадженнями водоохоронних функцій, а також можливостей рекреаційного використання та естетичності створених насаджень [4].

Від стану ВЗ та ПЗС залежить екологічний стан та якість водного об'єкту на території забудови. При належному інженерно-біотехнічному упорядкуванні ВЗ та ПЗС будуть утворені бар'єри на шляху повеневого стоку забруднених вод. Інженерні заходи виконуються згідно з вимогами благоустрою та захисту від затоплення, підтоплення, руйнування берегів.

Таким чином, пропонуються наступні основні інженерно-архітектурні заходи для захисту заплавної території:

- організаційні заходи щодо загальних планувальних рішень і закріплення в натурі зовнішніх меж ВЗ та ПЗС;
- створення пішохідних доріжок вздовж узбережжя внутрішньої акваторії;
- інженерні заходи:
 - захист території від затоплення та підтоплення повеневидами водами 1% забезпеченості стоку;

- розчищення внутрішньої акваторії;
- влаштування очисних споруд зливової та господарсько-побутової каналізації згідно архітектурно-будівельних рішень;
- біологічні заходи:
- залуження та заліснення укосів берегів і територій, прилеглих до водного об'єкту на території ПЗС;
- насадження дерев та кущів згідно загального дендрологічного плану.

Заходи із захисту та реабілітації заплавлених територій необхідно вирішувати комплексно, разом з формуванням на цих територіях ВЗ та ПЗС та відповідної ландшафтної структури. У разі дотримання необхідних санітарно-гігієнічних норм та обмежень господарської діяльності територію ПЗС можна використовувати для рекреаційної зони [4].

Експлуатація водного об'єкту та його ПЗС і смуги відведення за проектом виконується спеціальною службою, що створюється забудовником. Режим експлуатації території, залуження та заліснення з урахуванням їх водоохоронного призначення повинен передбачати постійний догляд за станом рослинності: рубки догляду, викошування, боротьба з бур'янами тощо [8]. Також доцільно виконувати моніторинг екологічного стану акваторії.

Виходячи з містобудівної, рекреаційної привабливості територій приміської зони м. Києва, потреби в нових ділянках для розміщення всіх видів будівництва, необхідності удосконалення архітектурно-планувальної структури, забезпечення комплектності нової забудови, поліпшення архітектурно-просторової якості середовища, визначено необхідні для їх реалізації потреби в територіях різного призначення та зміни в структурі землекористування у встановленому порядку. З урахуванням містобудівних особливостей території, зручних транспортних зв'язків потрібно переглянути функціональне використання земель для збільшення ефективності їх розвитку.

Одним із головних конституційних принципів є такий, що в Україні гарантовано право на безпечне для життя та здоров'я довкілля [9]. Тому, у разі виділення та надання у власність чи орендне користування земельних ділянок, у тому числі на намивних територіях, потрібно забезпечити вільний прохід усіх громадян до водної акваторії та їх необмежене пересування у 100–метровій прибережній смузі. У районах розташування населених пунктів потрібно забезпечити потреби місцевого населення у випасанні худоби та у сінокосах, для чого потрібно передбачити збереження необхідних площ заплавлених луків.

Необхідно призупинити будь-яке господарське освоєння островів та заплавлених земель, територія яких вже є техногенно зміненою. Додаткові потреби в територіях для житлової забудови можуть бути забезпечені за рахунок підвищення ефективності використання існуючих земель населених

пунктів, використання земель дачних та садових товариств під житлову забудову за умови забезпечення їх всіма видами інженерних комунікацій. Задоволення інших додаткових потреб передбачається за рахунок скорочення площі сільськогосподарських угідь та виробничих територій, перш за все внаслідок їх економічної збитковості.

Окрім того, на наше переконання, всі острови на ділянці від гирла р. Десни до гирла р. Стугни, які на сьогодні не забудовані й не мають розвинутої рекреаційної інфраструктури, потрібно віднести до територій природно-заповідного фонду із забезпеченням відповідного охоронного статусу.

Література

1. Яцик А.В. та ін. Правила експлуатації водосховищ Дніпровського каскаду / Яцик А.В. та ін. - Київ: УНДІВЕП, «Генеза», 2003. – С. 13.
2. Водний кодекс України. – С. 47-51.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 травня 1996р. №486. зі змінами та доповненнями, внесеними Постановою КМ України від 24.01.2002 р. №72 «Про затвердження Порядку визначення розмірів і меж водоохоронних зон та режиму ведення господарської діяльності в них».
4. ДБН Б.2.2-5:2011 «Благоустрій територій». – Київ, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2012. – С. 33-36.
5. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища».
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок використання земель водного фонду від 13 травня 1996 р.
7. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06 1992 р. №2456-ХІІ.
- 8 Яцик А.В. та ін. Методика упорядкування водоохоронних зон річок України / Яцик А.В. та ін. – Київ: УНДІВЕП, «Оріяни», 2004. – С. 9.
9. Стаття 50 Конституції України.

Abstract The study is devoted to issues of the river Dnieper water area bottomland: construction of Kanev storage reservoir, irregular dense site development, discharge of sewage, etc. Measures have been worked out to establish ecological balance based on integrated approach. **Key words:** inundation of bottomland, seasonal low water, Kanev storage reservoir, dams, site development, sanitary protection zone, riverside strip.

Аннотация Рассматриваются проблемы акваторий поймы р. Днепр: строительство Каневского водохранилища, бессистемная плотная застройка, сброс в реку неочищенных стоков и т.д. Определены мероприятия по восстановлению экологического равновесия, которые необходимо осуществлять комплексно. **Ключевые слова:** затопление поймы, межень, Каневское водохранилище, дамбы, застройка, водоохранная зона, прибережная защитная полоса.

УДК 711.4-163

О. Б. Обідний

*Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка*

ВИКОРИСТАННЯМ ПРИЙОМІВ МОБІЛЬНОЇ АРХІТЕКТУРИ ЯК ЗАСІБ ДИНАМІЧНОГО ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖІ ОБ'ЄКТІВ ШКІЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Анотація: дослідження присвячене питанням розвитку мережі шкільних об'єктів в сільських адміністративних районах. Визначені можливість використання прийомів мобільної архітектури як засіб врегулювання екстремальних демографічних сплесків.

Ключові слова: мережа, установи середньої освіти, демографічна ситуація, мобільні засоби, збірно-розбірні системи.

1. Вступ.

Мережа існуючих учбових закладів сільських адміністративних районів Полтавської та Харківської областей носить статичний характер і повною мірою не реагує на демографічні сплески [1]. Гостро стає питання не тільки оптимізації мережі об'єктів шкільної мережі адміністративного району а й створення такої мережі, яка б динамічно реагувала на такі сплески.

Аналіз контингенту великого числа сільських шкіл Ново-Санжарського та Лозовського районів показав, що не в одній школі немає сто відсоткової нормативної наповнюваності усіх класів. Водночас при загальній тенденції зменшення контингенту школярів, в останній час спостерігається підвищення школярів початкової школи. Іншими словами, жодна типова місткість сільської школи не відповідає фактичній динаміці чисельності контингенту, що навчається в селі. Між тим точний розрахунок наповнюваності класів та наявність кваліфікованих вчителів дуже важливо.

2. Основна частина.

Як засіб динамічного реагування на демографічні сплески при формуванні мережі об'єктів шкільного обслуговування може виступити використання мобільних збірно-розбірних систем для швидкої перебудови мережі шкільних комплексів.

Переваги використання мобільних конструкцій.

У сучасному повсякденному житті ми все частіше використовуємо термін «мобільність». По різному трактують поняття «мобільності»: в одному випадку - це пересувний будинок на колесах, в іншому це збірно-розбірна конструкція, в третій це залізобетонний будинок з малою площею забудови. У 50-60 р.р.

XX століття з'явилися перші прояви мобільної архітектури в світі. Дана концепція зводилася до того, що виконувало функцію пересувного житла, для тимчасового проживання на одному місці, але поступово це переросло в більш індивідуальний характер. Легкі будинки, пересувні або у вигляді готельних номерів не потребують значних матеріальних витрат, а також часу на проведення монтажних робіт, тому вони економічно вигідні.

Характерним для мобільної архітектури є «внутрішня мобільність». Мається на увазі пристосування об'єкта до нових умов: соціальний або економічний статус, зміна функціонального наповнення без зміни загальних об'ємно-конструктивних параметрів, шляхом трансформації внутрішнього простору об'єкта. І саме ці параметри характеризують мобільну архітектуру.

Яскравим представником розвитку мобільної архітектури є Японія. Одними з тих, що привертають увагу, є архітектори Атсуши і Маюмі Кавамото з архітектурного бюро «mA-style». Їхній приклад мобільної архітектури називається «Riverbank House», має форму рівнобедреного трикутника і стоїть на крихітній ділянці поблизу річки.

Зазвичай мобільний будинок економічний, легкий в монтажі, практичний, займає невелику площу. Ці будинки повністю функціональні, де все має своє призначення. Вони мають своє джерело електроенергії (сонячні батареї), деякі збирають дощову воду, але в основному обов'язкове підключення до каналізації і водопостачання. Мобільні будинки можна запроєктувати та звести будь-де.

Мобільна архітектура – це яскравий приклад сучасного будинку. На сьогоднішній день вже існує безліч проектів мобільних будинків. Найбільш незвичайними проектами є будинки голландського архітектора Кааса Остеруйса, «переносні» будинки, будинки-«ембріони», що розвиваються із заданого центру. Більшість з цих проектів поки залишаються концепцією, але деякі почали реалізовуватися. Можна відзначити токійський будинок Origami House від архітектора Yasuhiro Yamashita's.

Для багатьох архітекторів на сьогоднішній день головним пріоритетом є економічність і екологічність, тому зараз все більше створюються проекти, що дозволяють людині існувати в гармонії з природою, не завдаючи їй шкоди. І незважаючи на сучасні технології та інноваційні будівельні матеріали, все більше людей повертаються до природи, до гармонії з нею.

Прийоми трансформації збірно-розбірних систем.

Скорочення тривалості будівництва різних об'єктів, розвиток прогресивних форм організації будівельного виробництва реалізується за рахунок різкої інтенсифікації виробництва, росту масштабів використання досягнень науки й техніки як у будівництві, так і в будівельній індустрії. Мобільність будівництва залежить переважно від технічного рівня і якості

мобільних будинків, їх об'ємно-планувальних і конструктивних рішень, ступені точності розрахунків потреби, організації раціональної їхньої експлуатації.

Для мобільних конструкцій істотним є не тільки тривалість розгортання мобільних комплексів, окремих мобільних будинків, але й розміри безповоротних втрат при їхньому використанні по призначенню, демонтажі, передислокації, зберіганні й наступному монтажі.

Трансформативність в архітектурі - широке поняття, що припускає можливість розвитку в часі й просторі (зміна якісних і кількісних характеристик за допомогою рухливих елементів з можливістю оборотності) [2 с. 13]. Ґрунтуючись на дослідженнях А. А. Гайдучені, де виходячи з аналізу й узагальнення практики проектування й будівництва приводяться рекомендації з використання принципів, методів і засобів трансформативності об'єктів розглянутих на рівні будинків і споруджень, у даній роботі розглянуті елементи і їх складові - конструкції й способи їх трансформації.

Розробка принципів трансформації для об'єктів враховуючих різні періоди експлуатації має ряд специфічних особливостей: від забезпечення періодичності експлуатації до розвитку в пікові періоди й прийняття компактної структури під час мінімальної напруги системи при переміщенні.

Характерною відмінністю трансформативної архітектури є регулярне або періодична зміна й перетворення внутрішнього об'єму, з метою приведення його в необхідний стан.

Практика проектування й використання конструкції даного виду свідчить, що найбільш широким спектром можливостей мають конструкції з різними видами трансформації як окремих елементів так і всієї системи в цілому. Конструктивні особливості визначають властивості й можливості систем, що трансформуються.

Зміна форм і обсягу організованого простору може розглядатися на трьох рівнях: окремого приміщення, будинку, містобудівного утворення.

Рівні трансформації діляться на місто-утворюючі (у складі системи комплексів і комплексу конструкцій), формотворний (з конструкцій і її елементів) і внутрішній (інтер'єри будинків і споруджень).

Трансформація систем комплексів відбувається по лінійному, мережному, спіральному, радіальному, гіперболічному (розвиток підлеглий математичної залежності вираженої аналітично описаними кривими), вертикальному, місцевому й комбінованому прийомами.

Розвиток на рівні містобудівного утворення здійснюється в результаті трансформації групи систем або груп будинків, а також її структури на основі перерахованих вище прийомів.

Формоутворення за рахунок трансформації конструкції і її елемента

проводиться аналогічно місто-утворюючим об'єктам. Особливістю є просторовий характер і більш висока динаміка процесу. При складних рішеннях - відбувається послідовна або одночасна трансформація всіх складових, у цьому випадку різні функціональні вимоги доцільно вирішувати в умовах відповідних закономірностей.

Здатність розвиватися в часі й просторі необхідно закладати як в елементи комплексу так і системи розселення. Значний інтерес представляє дослідження можливостей зміни архітектурних об'єктів за рахунок зовнішньої й внутрішньої трансформації на рівні формоутворення.

Конструкції архітектурних споруджень діляться на об'єкти, що володіють незначною, малою, середньою, підвищеною, високою й повною ступенями трансформації, розглянуті з погляду можливої зміни їх структури.

Малу трансформативність мають конструкції збірних щитових будинків із площинних конструктивних елементів.

Підвищеним ступенем мають конструкції, що трансформуються, частини яких зв'язано один з одним і створюють компактний обсяг у транспортному стані. Високий ступінь трансформативності властива збірно-розбірним конструкціям із застосуванням, що трансформуються або гнучких елементів, що збираються в компактний пакет, який легко транспортується, але порівняно висока трудомісткість складання.

Повна трансформація характерна для конструкцій із гнучкі елементів, із практично необмеженими можливостями формоутворення. Зовнішня трансформація забезпечується застосуванні пневматичних конструкцій, що мають пневмокаркасну або пневмоопорну структуру, а із гнучких елементів твердий каркас або без каркасні [3].

Конструктивно-планувальний модуль багатofункціонального використання.

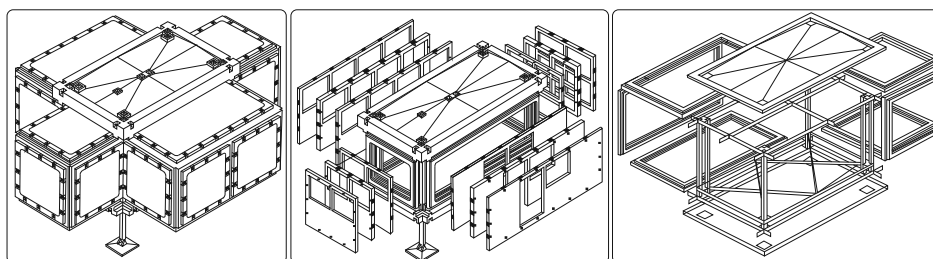

Рис. 1. Загальний вигляд конструктивно-планувального модуля.

Конструктивно-планувальний модуль, що трансформується, контейнерного типу розроблений з метою розширення області застосування за

рахунок багато варіантності об'ємно-планувальних можливостей і збільшення ступені трансформації.

Досягається це за рахунок несучого каркаса й універсального набору, що огорожують панелей, що трансформуються, бічних відсіків. Конструктивна система має багатоцільове призначення й розрахована на круглогодичну експлуатацію. Основні габаритні розміри конструкції 3 x 5.5 метра з висотою 3 метра. Сітка для блокування конструктивно-планувальних модулів між собою з метою створення багатоцільових будинків і споруджень по осях 2.5 x 2.5. Загальний вид, конструктивна схема й основні конструктивні елементи представлені на рис. 1.

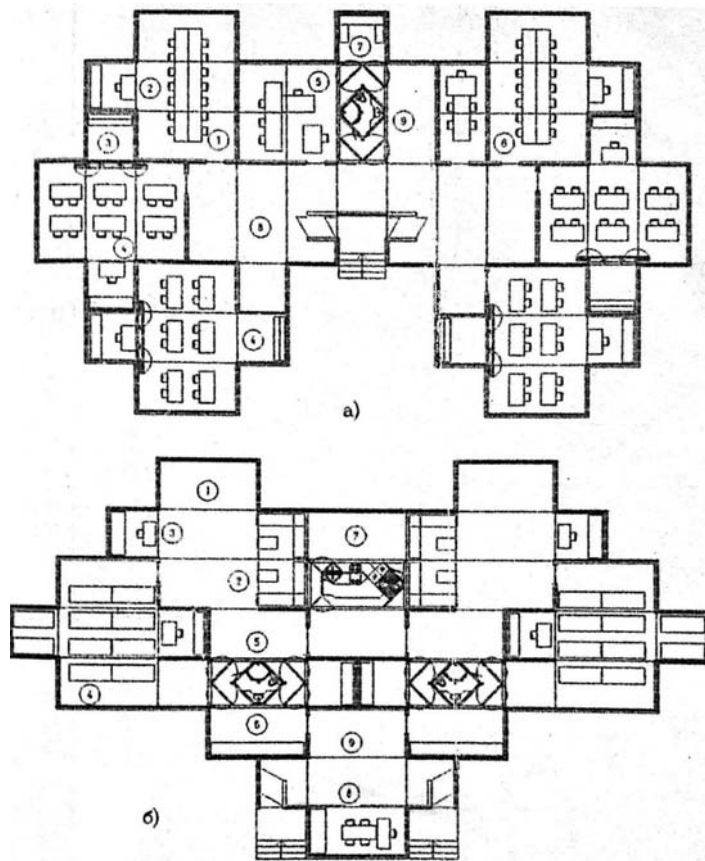

Рис. 2. Приклади планування будівель малокомплектної школи (а) та дитячого садка (б) з використанням конструктивно-планувального модуля.

Модуль, що трансформується, містить у собі твердий просторово-незмінний центральний блок, що дозволяє: розміщати в ньому технологічне й інженерне встаткування, меблі, що забезпечує компактне укладання панелей, що трансформуються відсіків і як наслідок, схоронність конструктивних вузлів при складанні, розбиранні, транспортуванні. Розташовані із чотирьох сторін основного блоку складні відсіки, що збільшують при перекладі в експлуатаційне положення внутрішній простір і корисну площу конструктивно-планувального модуля від 1 до 5 раз залежно від призначення й умов експлуатації. Використовуючи дану систему мобільної будівлі можливо динамічно утворювати необхідні об'єми об'єктів мережі шкільного то дошкільного обслуговування (рис. 2).

Висновки:

1. **Виявлено, що засобом регулювання екстремальних демографічних всплесків може бути використання прийомів мобільної архітектури а саме конструктивно-планувального модуля.**
2. **Поняття трансформації повинно розглядатися на трьох рівнях: окремого приміщення, будинку, містобудівного утворення.**
3. **Визначений загальний процес трансформації як конструкцій архітектурних споруджень, будинків та містобудівельних утворень, що володіють незначної, малої, середньої, підвищеної, високої й повної ступенями трансформації.**

Література:

1. Обідний О.Б. Аналіз динаміки розвитку мережі об'єктів шкільного обслуговування Ново-санжарського району // Містобудування та територіальне планування: Наук.техн. Збірник / Відп.ред. М.М. Осетрін. – К. КНУБА, 2013. – Вип.50. – С. 445 - 451.
2. Гайдученя А. А. Динамическая архитектура: Основные направления развития, принципы, методы / Киев: Будівельник, 1983.— 96 с.
3. Саркисов С.К. Принципы проектирования и оптимизации сети школьных зданий: Учеб. пособие / С. К. Саркисов. – К.: УМК ВО, 1990. – 128 с.

Аннотация

Исследование посвящено вопросам развития сети школьных объектов в сельских административных районах. Определена возможность использования приемов мобильной архитектуры как средства урегулирования экстремальных демографических всплесков.

Ключевые слова: сеть, заведения среднего образования, демографическая ситуация, мобильные средства, сборно-разборные системы.

Annotation

Study on the development of a network of school facilities in rural districts. The possibility of using the techniques of mobile architecture as a means to resolve the extreme population surge.

Keywords: network of institutions of secondary education, demographics, mobile equipment, demountable system.

УДК711, 455; 711,558

І. П. Смадич

*Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу*

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПОШУКУ РАДІАЛЬНОГО ОСЕРЕДКУ В КОНТЕКСТІ НОВИХ ВИДІВ РЕКРЕАЦІЇ НА ПРИКАРПАТТІ

Анотація: розглянуто авторський медок пошуку радіального осередку, сформовано алгоритм роботи даного методу. На прикладі просторового розташування мегалітичних святилищ Прикарпаття, як нового виду рекреації. Сформовано алгоритм застосування даного методу та описано можливості розвитку інфраструктури в регіоні. Розроблено практичні рекомендації та схеми розвитку рекреації в ареалі доступності мегалітичних святилищ Прикарпаття.

Ключові слова: мегалітичні святилища Прикарпаття, метод пошуку радіального осередку, нові види рекреації.

Вступ.

Актуальність роботи:

При розвинутій сфері відпочинку наявність рекреаційних комплексів має забезпечувати потреби рекреантів на всіх вузлах концентрації рекреаційних ресурсів. Проте, першочерговим завданням в архітектурно-просторовій організації нових видів рекреації є саме створення першоджерела-комплексу, розвиток якого продемонструє рентабельність інвестицій, вирішення завдань та розв'язання проблем сфери відпочинку. Тому вибір місця реалізації рекреаційного об'єкту нового типу є першочерговим завданням на шляху втілення всього проекту. Даний метод доцільно застосовувати при ресурсному потенціалі, що має концентроване розміщення (духовні, культові місця, джерела соляних розчинів, мінеральних вод тощо).

Для забезпечення функціонування нових видів рекреації при відсутності сформованих комплексів даного типу, слід сформулювати метод, що дозволить з «чистого листка» забезпечити якісно новий вид рекреації з новим типом архітектурно-містобудівної організації простору.

Виклад матеріалу.

В світовій рекреаційній галузі практично у всіх регіонах, які мають багату історичну, а відповідно і архітектурну спадщину, обов'язковим елементом індустрії відпочинку є туристичні маршрути-тури до історичних місць. Розглянувши загальну схему формування відпочинку на основних векторах

відпочинкових турів (Єгипет, Індія, Греція, Болгарія) можемо розглянути наступну вертикаль запропонованого відпочинку для відвідувачів курортів.

Первинна інфраструктура відпочинку - це місце поселення рекреанта після приїзду в країну. В основному даним місцем є готелі на базах відпочинку чи курортах, що розташовані в межі пішохідної доступності до природно-кліматичної домінанти притягання (море, гори). (рис. 1)

Рис. 1. Узагальнена моделі функціонування туристичного району (пропозиція автора)

При наявності історично-культурної складової, інфраструктура відпочинку формується саме біля неї (сувенірний продаж, тематичні музеї, кафе з панорамою на історичну пам'ятку, послуги гіда тощо).

При виборі місця відпочинку по загальній статистиці більшість рекреантів надають перевагу природно-кліматичній домінанті, отже і зв'язка первинна інфраструктура-інфраструктура п-к домінанти працюють досить тісно. Історично-культурна домінанта відходить на другий план.

Третьою складовою при виборі регіону відпочинку є історично-архітектурна домінанта з своєю інфраструктурою. Наявність в регіоні історико-

архітектурної пам'ятки та розвинута інфраструктура обслуговування є важливим фактором при виборі регіону відпочинку.

Аналіз структури рекреаційних турів згідно з пропозиціями туроператорів підтверджує важливість вибору місця первинної інфраструктури (проживання) в загальній моделі рекреації.

Алгоритм застосування методу пошуку радіального осередку має чотири-етапну структуру (Рис. 2).

Рис. 2. Алгоритм застосування методу пошуку радіального осередку

На першому етапі в ході досліджень з 2006-2011 року М. Когутяком, Л. М. Держипільським, В. Кіфішином [1, 2] було виявлено близько 15 мегалітичних святилищ на території Косівського та Верховинського районів. Після картографічного аналізу даних знахідок методом накладання основних азимутів, календарних дат рівнодення (рис. 5.8), чітко видно співставлення азимутів схід-захід з календарними екваторами та лініями сонцестояння. М. Кугутяком було висунуто твердження, що дані знахідки утворюють систему астрономічно-календарних святилищ. Також завдяки даному аналізу намічено можливі вектори розташування інших святилищ на території досліджуваного регіону (Рис. 3)

На другому етапі досліджень ми виділили географічний центр ареалу досліджень, що знаходиться в зоні г. Лисина. Проте характер дослідження, що передбачає архітектурно-просторову концепцію подальшого розвитку слід формувати відносно існуючих інфраструктурних ресурсів (автодоріг, населених пунктів). Тому центр створення комплексу слід формувати в межах с. Акрешори, Снідавка, Космач, Прокурава.

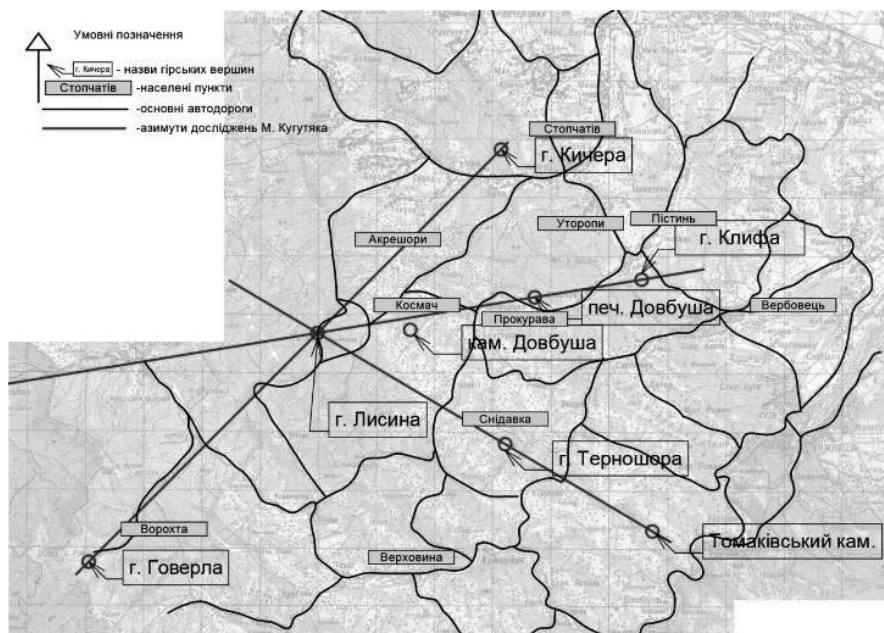

Рис. 3. Схема транспортної доступності основних мегалітичних святилищ на території Косівського та Верховинського районів (розробка автора)

Місце розташування туристичного комплексу (бази відпочинку) не є умовним і має відповідати містобудівним вимогам (ДБН 360-92** [3] тощо). З них виділимо:

- потреба в створенні туристичної інфраструктури враховуючи рекреаційну ємність регіону;
- відстань від транспортних вузлів ділянки проектування до 1 км;
- умовні межі санітарної зони селищ +2.5 км. до діючих меж житлової забудови. (дана відстань береться в розрахунок на розвиток населеного пункту на 20 років);
- відстань від мегалітичних святилищ до 2.5 км. (для подальшого створення дитячих і пізнавальних маршрутів тематичного спрямування);
- прилягання до визначних місць або населених пунктів з вже створеними видами атракції (дана умова обов'язкова для поліатрактивності проєктованого туристичного комплексу).

Даний перелік можна представити візуальному вигляді (Рис. 4)

Рис. 4. Зведена модель розташування рекреаційного об'єкту
(розроблено автором)

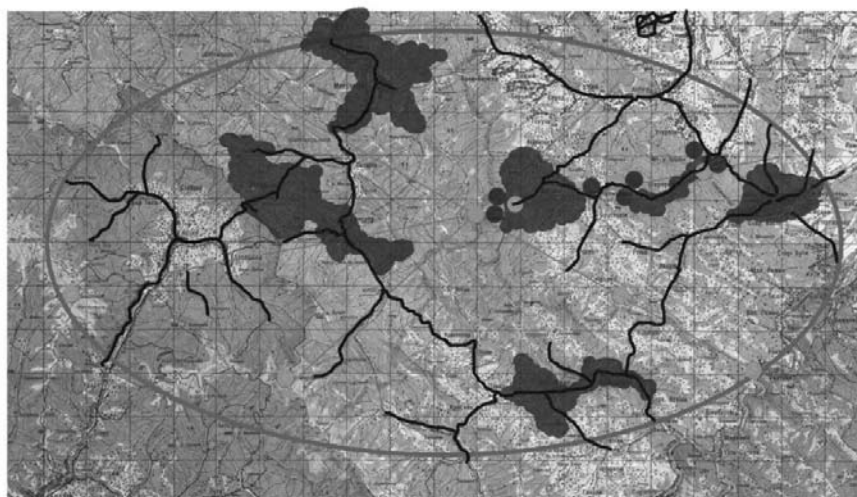
З даної моделі такими населеними пунктами з рекреаційною привабливістю є Верховина, Криворівня, Розтоки, Косів, Шешори, Космач, Микуличин, Яблуниця, Ясиня, Татарів, Яремче, Ворохта (дані взято з статистики відвідуваності туристами населених пунктів регіону). Саме коригування зони розміщення комплексу відносно містобудівних вимог відбувається на третьому етапі досліджень.

Наклавши дану схему на карту регіону отримаємо наступні результати. (Рис. 5)

Згідно з розробленою схемою ми виділили 7 зон розміщення рекреаційних об'єктів які можна об'єднати в 3 райони:

- західний – с. Космач Косівського району;
- центральний – між селами Шешори та Космач Косівського району;
- східний – між селами Пістинь та Шешори.

Розміщення рекреаційних об'єктів в цих зонах дозволить безпосередньо задіяти в рекреаційній діяльності регіону 4 з 10 мегалітичних знахідок, та шляхом створення різноманітних туристичних маршрутів вищої складності включити і решту досліджуваного матеріалу в функціонування в рекреаційний процес.

Умовні позначення

- територія населених пунктів конгломератів
- автомобільні магістралі
- мегалітичні святилища
- зона можливого розташування рекреаційних об'єктів.

Рис. 5. Схема розміщення рекреаційних об'єктів в ареалі розміщення мегалітичних святилищ

На 4-му етапі використання методу радіальних осередків слід створити модель подальшого розвитку даного комплексу. Найпростішим методом розширення території рекреаційного освоєння є створення туристичних маршрутів в подальшому розвитку інфраструктури.

На думку М. Б. Біржакова [4], туристичний маршрут визначають, як заздалегідь спланований маршрут пересування туристів протягом певного періоду часу з метою отримання передбачених програмою обслуговування і додаткових туристично - екскурсійних послуг. В загальній класифікації туристичні маршрути ототожені з видами відпочинку. Саме туристичні маршрути - один з основних видів обслуговування, що надаються туристам.

Розглянувши загальну структуру туристичних маршрутів ми визначимо категорії, що будуть задіяні в проєктованих маршрутах руху рекреантів (рис 1.6) З схеми робимо висновок, що рекреаційна зона скупчення мегалітичних святилищ, буде використовуватись як рекреаційний, пізнавальний, спортивний та науковий вектор подорожі рекреантів, основними видами пересування будуть пішохідні, кінні, велосипедні, частково

мотоциклетні та автомобільні. Частку останніх видів транспорту ми зменшуємо, тому що територія знаходиться в Карпатському природному заповіднику і систематичне використання авто-мото транспорту негативно вплине на екосистему досліджуваної території. Тому рух цих видів транспорту можливий на проляганні маршруту по території вже влаштованих автомобільних доріг.

Умовні позначення

- Рекреаційні- можливість створення даної категорії маршруту;
- Автомобільні- часткова можливість створення маршруту даної категорії.

Рис. 6. Модифікована структура туристичних маршрутів

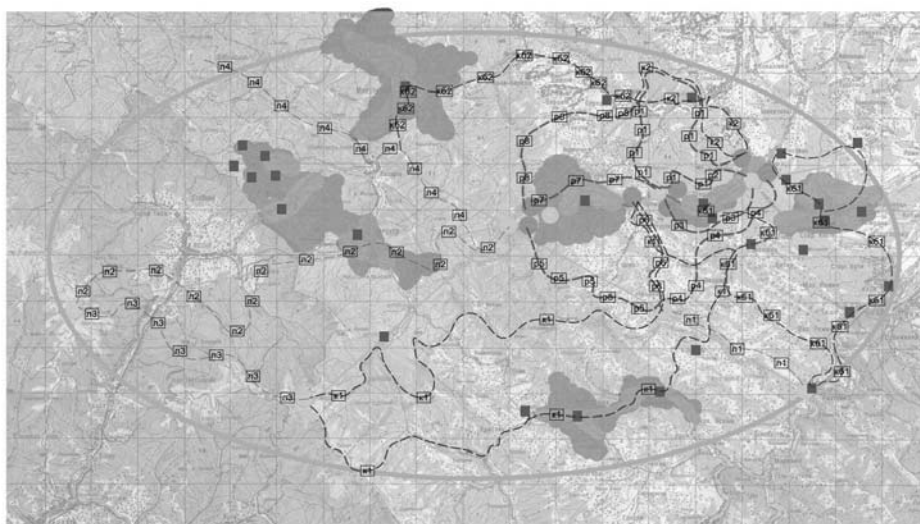
Одним з пріоритетних завдань даного дослідження є продемонструвати можливість розміщення всіх форм туристичних маршрутів на цій території.

При розробці всіх маршрутів бралися до уваги основні характеристики використання даних маршрутів:

- віддаленість від автомобільних доріг до 8 км;
- всі маршрути доповнюють один одного і мають точки перетину, де будуть влаштовані туристичні табори тимчасового перебування;
- комбіновані маршрути створені з урахуванням розміщення культових та туристично-привабливих місць. Це збільшить атрактивність функціонування рекреаційних об'єктів;
- лінійні та радіальні маршрути є відстанню до 3 км. є I рівня складності і можуть використовуватися, як для піших, так і для кінних вело-мото пізнавальних турів.

Для створення туристичних маршрутів ми використали картографічний метод (топографічні карти регіону М 1:200000, туристичні карти Косівського та

Верховинського районів) та метод комп'ютерного моделювання ГІС (Геоінформаційні системи). В даному випадку це Google Earts 11.2.1. (Рис. 7)

умовні позначення

- (K1) – кільцевий маршрут;
- (L1) – лінійний маршрут;
- (P1) – лінійний маршрут;
- (KB1) – комбінований маршрут;
- – рекреаційні доміанти притягання;

Рис.7. Схема створення туристичних маршрутів орієнтованих на пізнавальні тури до мегалітичних святилищ в межах Косівського та Верховинського районів

З картограми створених туристичних маршрутів бачимо, що найбільша інтенсивність маршрутів зорієнтована в межах центрального та східного ареалів розміщення рекреаційних об'єктів. Це пов'язано з наступними факторами:

- більш рівнинний рельєф;
- розвинута транспортна мережа;
- скупченість пам'яток архітектури та рекреаційних доміант притягання.

Висновки

Використавши метод радіальних осередків на основі загального переліку рекреаційних ресурсів локального розміщення ми виявили, як вузлові пункти

розвитку інфраструктури, так і упорядкували їх за поступовістю залучення до створення інфраструктури на основі нових видів рекреації.

Бібліографія:

1. Кугутяк М. Старожитності Гуцульщини.- Львів: «Манускрипт», 2011, т. 1. - 447 с.
2. Держипільський Л.М. Античне астрономічно-календарне святилище // Роль природоохоронних установ у збереженні біорозмаїття, етнокультурної спадщини та збалансованому розвитку території: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 10-річчю НПП «Гуцульщина» (м. Косів, Івано-Франківська область 18-19 травня 2012 року), с. 265-271.
3. ДБН 360-02**. Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень.
4. Біржаков М.Б. Введение в туризм. СПб.: Издательский дом «Герда», 2000. - 56 с.

Аннотация

В статье рассмотрены авторский метод поиска радиальной организации, сформирован алгоритм работы данного метода. На примере пространственного расположения мегалитических святилищ Прикарпатья, как нового вида рекреации. Сформирован алгоритм применения данного метода и описаны возможности развития инфраструктуры в регионе. Разработаны практические рекомендации и схемы развития рекреации в ареале доступности мегалитических святилищ Прикарпатья.

Abstract

In the article the author search Medoc radial cell formed algorithm of this method. For example, the spatial arrangement of megalithic sanctuaries Carpathians, as a new type of recreation. Formed algorithm of this method is described and infrastructure development opportunities in the region. Practical recommendations and schemes of recreation in the area of accessibility megalithic sanctuaries Carpathians.

УДК 711

В. А. Смілка

*кандидат технічних наук,**Департамент містобудування та архітектури, м. Київ*

СТРУКТУРА МІСТОБУДІВНОГО МОНІТОРИНГУ

Анотація: в статті наведено структуру містобудівного моніторингу, запропоновану на основі аналізу законодавчих, нормативних документів та науково-методичної літератури в сфері містобудування та архітектури.

Ключові слова: містобудівний моніторинг, структура.

Згідно з Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» створюється система містобудівного моніторингу, як одна з функцій містобудування та містобудівного кадастру. Мінрегіоном України прийнятий порядок проведення містобудівного моніторингу, який зводиться до спостереження та аналізу реалізації містобудівної документації.

З метою виявлення функцій містобудівного моніторингу та побудови його структури проведено понятійний аналіз законодавчих й нормативних документів та науково-методичної літератури в сфері містобудування та архітектури. Структурованість предметної галузі означає впорядкованість складових елементів за визначеними критеріями та закономірностями. Дане дослідження ґрунтується на застосуванні принципу функціональності для побудови структури містобудівного моніторингу. В українському законодавстві наводяться поняття «моніторинг забудови і іншого використання території», «моніторинг реалізації Генеральної схеми планування території України», «моніторинг забудови», «моніторинг стану розроблення та реалізації містобудівної документації». В нормативних документах зустрічаються поняття «містобудівний моніторинг об'єктів», «моніторинг стану розроблення генеральних планів населених пунктів, планів зонування територій (зонінгів) та детальних планів території», «моніторинг об'єктів», «моніторинг динамічних процесів у складі, стані і характеристики об'єктів», «містобудівний моніторинг». В науково-методичній літературі досліджуються проблеми «архітектурного моніторингу», «містобудівного моніторингу» та «міського моніторингу».

Шляхом об'єднання подібних за змістом та внутрішньою суттю понять пропонуємо сформулювати наступну структуру містобудівного моніторингу, наведену на рисунку 1.

1. *Моніторинг реалізації містобудівної документації.* Моніторинг реалізації містобудівної документації – це система обліку, аналізу та оцінки фактичних змін характеристик об'єктів містобудування і соціально-

економічного стану території, в порівнянні з проектними показниками, які затверджені містобудівною документацією і спрямовані на забезпечення сталого розвитку територій з урахуванням державних і громадських інтересів.

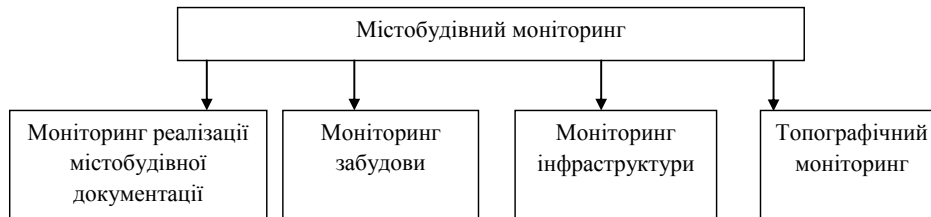

Рис. 1. Структура містобудівного моніторингу.

Місцевий рівень містобудівного моніторингу, як містобудівного кадастру, так і рівень планування території є найбільш складний, детальний, точний, оскільки на цьому рівні обробляють первинні документи, результати вишукувань, містобудівну та проектну документацію, формується первинна статистична звітність, не агреговані елементи парцеляції та проводяться на місцевості спеціальні дослідження, спостереження і вимірювання. Неточності на цьому рівні призводять до спотворення даних на вищих рівнях системи.

Моніторинг реалізації містобудівної документації здійснюється за наступними напрямками:

1) Контроль відповідності земельних ділянок, що відводяться, та об'єктів, що будуються, функціональному зонуванню території.

2) Контроль відповідності техніко-економічних показників проектного та фактичного станів.

3) Контроль строків розроблення містобудівної документації та фінансування.

4) Контроль внесення змін до містобудівної документації.

5) Періодичний збір інформації про соціально-економічний стан території, в межах якої розроблена містобудівна документація.

2. *Моніторинг забудови.* За принципом від загального до часткового для здійснення аналізу зміни параметрів містобудівної документації необхідно обліковувати зміну параметрів конкретних об'єктів будівництва або груп таких об'єктів. Множина об'єктів будівництва утворює забудову. Разом з тим моніторинг забудови може стосуватись об'єктів, параметри яких не затверджені містобудівною документацією. Поняття «збудова» можна розглядати як процес і як предмет. В даному дослідженні поняття «збудова» розуміємо, як предмет, що означає капітальну будівлю (групу будівель) різного

функціонального призначення, споруджену, або таку, що будується на земельній ділянці для задоволення потреб людини.

Моніторинг забудови забезпечує спостереження за об'єктами будівництва та включає фіксацію змін їх техніко-економічних показників, аналіз і оцінку технічного стану об'єкта будівництва та періодичний контроль всіх характеристик. Контроль техніко-економічних показників об'єктів будівництва починається від стадії проектування і завершується етапом визначення фактичних метричних показників введених в експлуатацію завершених будівництвом об'єктів будівництва та аналізом і оцінкою технічного стану об'єкта в ході його експлуатації.

Орієнтовні геометричні параметри та попередні техніко-економічні показники перспективних об'єктів будівництва, або тих існуючих об'єктів, що підлягають реконструкції, затверджуються детальним планом території. Для існуючих об'єктів, що розташовані в межах розробки детального плану території, на етапі збору вихідних даних уточнюються техніко-економічні показники та технічний стан будівлі.

Моніторинг забудови для об'єктів будівництва, параметри яких не затверджені містобудівною документацією, первинні (контрольні) техніко-економічні показники визначаються на рівні отримання вихідних даних або проектної документації.

3. Моніторинг інфраструктури населеного пункту (території). В законодавчих актах та науково-методичній літературі прямого згадування про такий вид моніторингу немає, але, на нашу думку, його необхідно виділити окремо в складі містобудівного моніторингу. Поняття «інфраструктура» в цьому дослідженні розуміємо, як комунікативну мережу різнотипових основних та допоміжних елементів, що забезпечують потреби населення в ресурсах, обміні інформацією, свободі пересування.

Звичайно, що забудова та інфраструктура перетинаються між собою в частині об'єктів, що є елементами інфраструктури, наземними (наземно-підземними) об'єктами будівництва і класифікуються, як забудова. Інфраструктура має розгалужену мережу і може мати свої елементи за межами населених пунктів та забудованих території. Наприклад транспортна, енергетична інфраструктура. У науковій літературі виділяють окремі види моніторингу інфраструктури, як «транспортно-екологічний моніторинг» та «моніторинг інженерних комунікацій».

Метою моніторингу інфраструктури є виявлення, збір, аналіз і систематизація інформації по реалізації комплексного розвитку систем інфраструктури населених пунктів та територій відповідно до містобудівної документації та проектної документації, а також аналіз і оцінка заходів,

передбачених програмою комплексного розвитку. Предметною областю моніторингу інфраструктури є об'єкти будівництва (реконструкції) систем електро-, газо-, тепло-, водопостачання і водовідведення, зв'язку, залізничного, автомобільного, в тому числі громадського, транспорту, зовнішнього транспорту, вулично-дорожньої мережі.

Основними завданнями здійснення моніторингу інфраструктури є:

- створення ефективного механізму контролю за вкладеними коштами бюджетів (усіх рівнів) в інфраструктуру, розвиток якої запроєктований виключно містобудівною документацією, що забезпечує комплектний розвиток забудови та комунальної інфраструктури;

- створення на базі містобудівної документації інформаційної бази існуючого стану і перспективи розвитку інфраструктури населених пунктів та територій.

Ведення моніторингу інфраструктури базується на контролі проектних параметрів об'єктів інфраструктури та проведенні вибіркового реального обстеження об'єктів, визначенні реальних навантажень на мережі з використанням приладів та інструментів. Параметри цих об'єктів є вузькопрофільними і неповторюваними для інших видів інфраструктури.

4. Топографічний моніторинг. Передбачає підтримку в актуальному стані топографічної основи (підземної і наземної частини) території в межах проведення дослідження. Пов'язаний з усіма видами містобудівного моніторингу, як інструмент просторового відображення елементів дослідження. Достатньо науково та методично опрацьований.

Топографічний моніторинг традиційно розглядається в контексті завдань створення та оновлення топографічних карт. Враховуючи міжгалузеве та багатоцільове призначення топографічних даних, а також зростання вимог до їх якості й актуальності в умовах широкого застосування ГІС у різних сферах, нагальним є завдання запровадження чіткої системи топографічного моніторингу. Головною метою і завданням топографічного моніторингу є здійснення постійних спостережень за змінами на місцевості, оперативна актуалізація баз топографічних даних, зменшення строків доведення актуальної геопросторової інформації до користувачів та забезпечення доступу до геоінформаційних систем різного призначення.

Об'єктно-орієнтований підхід до ведення топографічного моніторингу забезпечує пооб'єктне оновлення баз топографічних даних, яке, як правило, має здійснюватися за результатами обов'язкових виконавчих знімань нових об'єктів будівництва або по завершенню реконструкції чи ліквідації старих. Такий підхід є ефективним для штучних (антропогенних) об'єктів, і при цьому не потрібно виконувати знімання всієї території в процесі оновлення

топографічних карт. Але дані про природні об'єкти і явища мають оновлюватися в основному за результатами дистанційного зондування Землі за принципом площинного оновлення, оскільки ці об'єкти часто мають велику протяжність і локальне їх знімання не забезпечить повного оновлення стану місцевості в базі топографічних даних.

Структура містобудівного моніторингу відіграє важливе значення у дослідженні проблем пов'язаних з обліком містобудівної та проектної документації, збалансуванні державних потреб, приватних запитів та громадської думки в процесі містобудівного проектування.

Використана література

1. Шубович С.А. Введение в архитектурный мониторинг городской среды: монография / С.А. Шубович, О.С. Соловьева, Л. П. Панова // Харк. нац. акад. город. хоз-ва ім. О. М. Бекетова – Х: ХНАГХ, 2009. – 67 с.
2. Гнатченко Є. Ю. Конспект лекцій з дисципліни «Міський моніторинг» / Є.Ю. Гнатченко // ХНУМГ ім. О.М. Бекетова – Х., 2013. – 68 с.
3. Степанчук О.В. Методи створення і ведення транспортно-екологічного моніторингу в великих і найбільших містах (на прикладі м.Києва): Автореф. дис... канд. техн. наук: 05.23.20 / О. В. Степанчук; КНУБА. – К., 2004. – 16 с.
4. Бувака О.В. Опис та моніторинг інженерних мереж вільно поширюваними засобами обробки картографічних даних / О. В. Бувака, Н. Г. Кеберле // Системи обробки інформації. – 2014. – Вип. 2. – С. 5-9.
5. Карпінський Ю.О. Концептуальні засади створення системи державного топографічного моніторингу місцевості / Ю. О. Карпінський, А. А. Лященко, Т. М. Квартич // Вісник геодезії та картографії. – 2011. – № 3. – С. 27-31.

Аннотация

В статье приводится структура градостроительного мониторинга, предложенная на основе анализа законодательных, нормативных документов и научно-методической литературы в сфере градостроительства и архитектуры.

Ключевые слова: градостроительный мониторинг, структура.

Annotation

The article presents the structure of urban monitoring proposed based on the analysis of legislation and regulations, scientific and methodological literature in the field of urban planning and architecture.

Key words: urban monitoring, structure.

УДК 711.+727.1

І. О. Мерилова

*аспірант кафедри архітектурного проектування і дизайну
Придніпровської державної академії будівництва та архітектури*

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ

Анотація: проаналізовано історичні етапи становлення системи позашкільної освіти Дніпропетровщини та виявлено основні типи будівель позашкільних навчальних закладів.

Ключові слова: позашкільна освіта, заклад позашкільної освіти, система позашкільної освіти, типи будівель позашкільних закладів.

Постановка проблеми. Серед соціальних інститутів виховання й розвитку підростаючих поколінь особлива роль належить позашкільній освіті. У сучасному розумінні позашкільна освіта — це науково обґрунтована в логічній єдності, наступності та послідовності система додаткових знань, умінь та навичок, що здобувають діти і молодь у позашкільних навчальних закладах у позаурочний і позанавчальний час.

Позашкільна освіта є невід'ємною частиною мікросередовища (соціуму), яке сприяє реалізації індивідуальних психофізичних і соціальних потреб особистості, що розвивається, розкриттю її творчого потенціалу, формуванню соціально значущих якостей. Заклади системи позашкільної освіти відіграють важливу роль у системі безперервної освіти учнівської молоді.

Найбільш вагомий внесок у розробку теоретичної бази позашкільної та позакласної виховної роботи внесли наукові праці Балясної Л. К., Вінниченка І. А., Вовк Л. П., Киричука О. В., Кобзаря Б. С., Ковалю М. Б., Костяшкіна Е. Г., Крупської Н. К., Алексюк А. М., Біляєва О. М., Гончаренка С. У., Грищенка М. М., Демкатного К. Г., Макаренка А. С., Сухомлинського В. О., та інших.

Сучасні дослідження проблем позашкільної освіти дозволили систематизувати результати наукових досягнень та педагогічної практики і викликали необхідність аналізу особливостей розвитку позашкільних закладів, залежності змісту їх роботи від соціально-економічних умов, виявлення реального стану навчально-виховної діяльності, визначення основних напрямів її взаємодії зі школами [2].

Аналіз публікацій, архівних матеріалів історико-педагогічної літератури показали, що розвиток системи позашкільної освіти і виховання на Дніпропетровщині визначався конкретними умовами життя країни,

соціальними потребами в суспільстві та змінами в системі освіти і виховання в цілому. Аналіз історичних та соціально-педагогічних умов дає підстави зробити висновок, що партійні і державні органи здійснювали певний контроль за створенням і функціонуванням різних типів позашкільних закладів, зміцненням їх матеріальної бази, залученням до роботи з дітьми кваліфікованих кадрів тощо. Звернення до опублікованих нормативних актів загальнодержавного значення (Законів Української РСР, Указів Президії Верховної Ради УРСР, постанов уряду тощо) підтверджує, що на практиці лише іноді окремі питання діяльності позашкільних закладів ставали предметом нормативного регулювання [2].

Мета статті. Виявити та систематизувати основні історичні етапи розвитку будівель позашкільної освіти на Дніпропетровщині, скласти характеристику будівлям учбових закладів певних історичних періодів.

Основна частина. Говорячи про історичні етапи розвитку позашкільної освіти, не можна відокремлювати саме поняття позашкільної освіти від процесу навчання у школі. Як зараз це два тісно пов'язаних процеси, так і раніше це було майже єдине дійство, причина котрого крилася в малограмотності основного населення, і у школах поряд з читанням та письмом викладались такі предмети, як народні танці та спів, відкривались театральні гуртки та гуртки рукоділля.

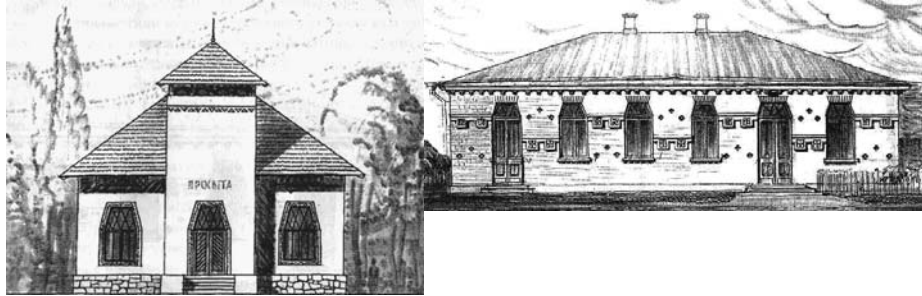
Дореволюційний період. Зародження позашкільної освіти на Дніпропетровщині за часів Російської імперії відбулося завдяки діяльності визначного історика, письменника та громадянського діяча Дмитра Івановича Яворницького, котрий у той час був головою Катеринославської «Просвіти».

Першим позашкільним навчальним закладом на території нині Дніпропетровської області був невеликий клубний будинок в Амур-Нижньодніпровську. Будинок був збудований на кошти місцевих робітників та селян за підтримки Д. І. Яворницького (мал. 1).

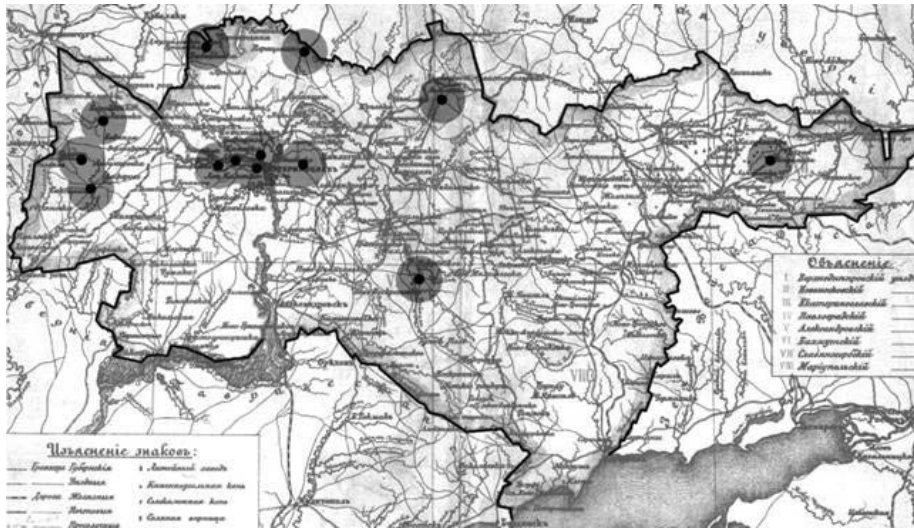
Другою подібною установою стає будинок "Просвіти" у приміському селі Мануйлівка (мал. 2). Проект був розроблений другом історика І. М. Трубою у стилі модерн та став прикладом одного з перших подібних невеликих громадських будинків. Будинок включав залу для вистав і зборів зі сценою, передпокоєм, читальнею та кооперативною крамницею [6].

За період з 1905 до 1910 років філії «Просвіти» відкрилися і діяли у Верхньодніпровському, Катеринославському, Новомосковському, Олександрівському та ін. повітах; у селах Аули, Богодарівка, Дмухайлівка, Комісарівка, Лихівка, Лоцманська-Кам'янка, Мануйлівка, Перещепино, Підгородне, Романково, Саксагань, Успенське та ін. (Мал. 3).

Починаючи з 1911 р., було відкрито ще 10 філій у селах Катеринославщини [1].

Мал. 1. Проект будинку товариства «Просвіта» поблизу Катеринослава, 1900-ті рр., інж. І. М. Труба. Головний фасад
 Мал. 2. Будинок клубу товариства «Просвіта» в с. Мануйлівка поблизу Катеринослава 1909 р. інж. І. М. Труба. Головний фасад

Мал. 3. Мережа шкіл та філій товариства «Просвіта» на Катеринославщині (1910 рр.)

Радянський період. За радянські часи процес позашкільної освіти був систематизований, а позашкільні освітні заклади склали єдину мережу.

Незабаром після революції комуністична партія запровадила доктрину по боротьбі з безграмотністю: всюди, а найбільше у селах, масово відкривались школи, професійні технічні училища та бурси. Як складова цього процесу було становлення клубної позашкільної творчості на селі. З 1934 року радянською

владою почали масово створюватися позашкільні заклади нового типу – палаци піонерів та жовтенят.

Головним позашкільним навчальним закладом у Дніпропетровську стає міський Палац піонерів. У період з 1934 по 1983 він був розташований у колишньому губернаторському маєтку (*мал. 4*).

Мал. 4. У 1934-1983 рр. міський Палац піонерів (колишній маєток губернатора)

Мал. 5. З 1990 р. міський Палац піонерів (нині міський Палац дітей та юнацтва)

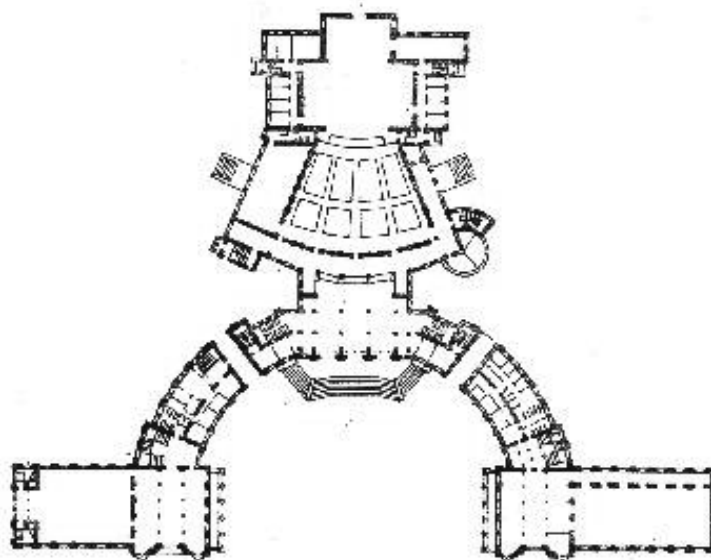
Другим за значенням позашкільним навчальним закладом у Дніпропетровську, що був збудований у радянські часи, слід вважати Палац культури ім. Ілліча при заводі ім. Петровського (*мал. 6, 7*). Автором проекту був О. Л. Красносельський. Палац був відкритий у 1932 році та реконструйований у 1935 р. У будівлі розташовувались численні студії, кружки, бібліотека, театр та кінотеатр, капела бандуристів та філармонія [3].

Будівлі був присвоєний статус пам'ятки архітектури національного значення, та нажалі з 2000 року Палац культури ім. Ілліча закритий. Зараз він перебуває у занедбаному стані і потребує екстреної реконструкції.

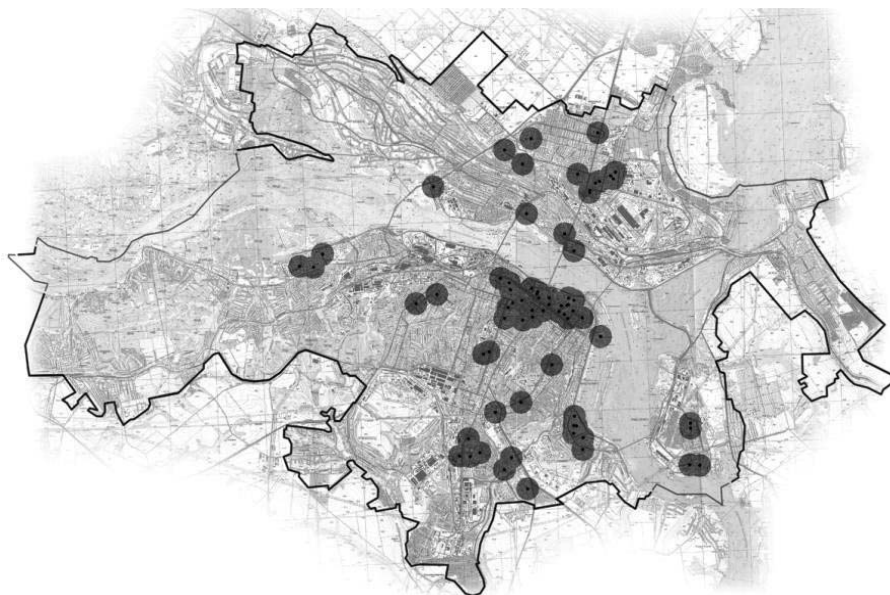
Новітній етап. Радянська система позашкільної освіти заклала стабільний фундамент для подальшого розвитку мережі позашкільних освітніх закладів. Зараз у Дніпропетровську діє 21 підзвітний Міністерству освіти і науки України позашкільний навчальний заклад та ціла група гуртків, кружків та студій приватної форми власності (*мал. 8*) [4]. Менш ніж 15% відсотків від загальної кількості закладів знаходяться під державним керівництвом.

Мал. 6. Палац культури ім. Ілліча при заводі ім. Петровського - головний фасад

Мал. 7. Палац культури ім. Ілліча при заводі ім. Петровського - план

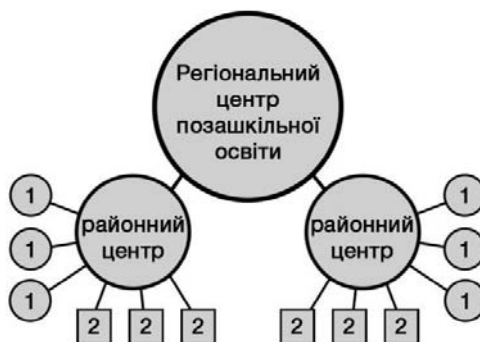

Мал. 8. Реальна, на даний момент, мережа позашкільних навчальних закладів у Дніпропетровську (інформація з досліджень)

Нажаль, фінансування позашкільної освіти задля розширення мережі державних навчальних закладів недостатнє. Що можна казати, якщо за останні 20 років у місті не було збудовано жодного нового позашкільного навчального закладу? І це незважаючи на те, що у всьому світі однією з передових та найважливіших соціальних галузей є система освіти, що Україна прийняла європейські стандарти у навчанні, що повсякчасно формуються нові типи будівель позашкільних закладів, що банально амортизація будівель у нинішній державній ситуації мінімальна та заклади просто «старіють» і перестають відповідати новим вимогам!

Ми можемо спостерігати поступову деградацію та стале заміщення державних закладів приватними або комунальними, де кваліфікація викладачів не завжди має професійний ступінь, а приміщення майже не відповідає технічним нормам.

Висновки. Необхідно відновити, модернізувати та задати напрямки розвитку державної мережі позашкільних навчальних закладів на основі існуючої після радянської системи. Реформи повинні носити комплексний характер. Має бути упроваджена урядова програма розвитку позашкільної діяльності в Україні. За підтримки уряду повинна бути сформована Міністерством освіти і науки України мережа регіональних центрів позашкільної освіти, які будуть містити у своїх руках адміністративну владу у своєму регіоні та розподіляти свої обов'язки поміж районними центрами. Цим районним центрам, у свою чергу, були б адміністративно і нормативно підзвітні дрібніші державні установи позашкільної освіти та заклади приватної форми власності вже конкретного району (мал. 9).

Мал. 9. Умовна схема запропонованої моделі мережі позашкільних закладів.

1 – дрібний районний державний заклад;

2 – приватний або комунальний навчальний заклад

Таким чином, було б сформовано дерево нормативної бази, а адміністративна робота передана на місця, що спростило б процес створення нових приватних навчальних закладів на вимогу ринку. По суті, я пропоную наділити існуючі районні центри позашкільних робіт (або палаци культури) певним ступенем адміністративної влади. Загальний же адміністративний контроль відбувався б представниками регіонального центру.

На основі запропонованої моделі системи позашкільних навчальних закладів можна сформуванати міцні підвалини з державних навчальних закладів та розширити і конкретизувати різноманітні культурні напрямки доповнення системи приватними закладами.

Як результат, ми маємо необхідність, як мінімум, в двох нових типологічних схемах будівель позашкільної освіти: *адміністративно-експозиційній схемі* регіонального центру, де паралельно з головним процесом контролю за мережею регіону може бути заблокована виставкова функція, та *адміністративно-клубній схемі* районного центру, де з меншим ступенем зберігається адміністративна функція та додається функція навчальна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абросимова С., Журба О. Історії суспільного життя Катеринослава на початку ХХ ст. // Дослідження з історії Придніпров'я. – Дніпропетровськ, 1991. – С. 63–67.
2. Берека В.Є. Упровадження інноваційних технологій у систему підготовки менеджерів освіти. Педагогічні науки. Збірник наукових праць. – Суми. СДПУ. 2008. - 513 с. с.293-301.
3. Бывший дворец культуры им. Ильича [Електрон. ресурс] / Режим доступу: <http://wikimapia.org/6784472/ru/Бывший-дворец-культуры-им-Ильича>.
4. Заклади освіти [Електрон. ресурс] / Режим доступу: <http://dniprorada.gov.ua/zakladiosviti>.
5. Історія Міського палацу дітей та юнацтва [Електрон. ресурс] / Режим доступу: <http://palace.dp.ua/index.php/pro-palats/istoriya-palatsu>.
6. Чепелик В. В. Український архітектурний модерн. / Упорядник З. В. Мойсеєнко-Чепелик. — К.: КНУБА, 2000. — 378 с.

Аннотация

Проанализированы исторические этапы становления системы внешкольного образования Днепропетровской области и выявлены основные типы зданий внешкольных учебных заведений. Ключевые слова: внешкольное образование, заведение внешкольного образования, система внешкольного образования, типы зданий внешкольных заведений.

Summary

The historical stages of out-of-school educational system's formation in Dnipropetrovs'k were analyzed and the main types of out-of-school educational establishments' buildings were identified.

Key words: out-of-school education, out-of-school educational establishment, out-of-school educational system, types of out-of-school educational establishments' buildings.

УДК 721.012:721.5

В. А. Ніколаєнко,*д. арх., професор,***К. В. Чирва.***магістр,**Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка*

ОРГАНІЗАЦІЯ АРХІТЕКТУРНОГО ОСВІТЛЕННЯ РІЧКОВИХ ВОКЗАЛІВ

Анотація: у статті розглядаються прийоми та проблеми організації архітектурного освітлення річкових вокзалів та способи їх вирішення. Основним напрямом дослідження є виявити особливості формування композиції архітектурного освітлення не тільки фасаду річкового вокзалу, але й у комплексі з нічним освітленням прилеглої території.

Ключові слова: нічне освітлення, архітектурне освітлення, освітлювальний прилад, ліхтар.

Постановка проблеми. У наш час архітектурному освітленню приділяють мало уваги. Надмірно яскраве рекламне підсвітка заважає сприймати архітектурні об'єкти в цілому та руйнують містобудівну композицію. Досить часто через некоректне вирішення нічного освітлення будівлі втрачається вся краса образного вирішення, архітектурна ідея. Та навпаки, грамотно, вирішене освітлення може стати візитною карткою об'єкту та привернути більше уваги до нього. В нашій країні нормативні документи що містять інформацію щодо правильного та грамотного архітектурного освітлення, вирахування коефіцієнта освітленості залишилися ще з часів Радянського союзу. Але ж час не стоїть на місці, збільшення кількості реклами, загрожують місту втратою цілісності архітектурної композиції, отже необхідним є встановити межі та норми нічного освітлення міста та будівель.

У зв'язку з цим постає питання необхідності встановлення правил та прийомів архітектурного освітлення будівель річкового вокзалу та міста в цілому.

Виклад основного матеріалу. Світло застосовується в нічному оформленні давно. Але законодавства в галузі освітлення будівель немає донині. Зате є норми архітектурного освітлення фасадів, які регламентують рівень освітленості. Також розроблено посібник з проектування архітектурного освітлення, де викладені вимоги і методика вирішення світло- композиційних

завдань. Головними критеріями для відбору правильного типу освітленими є містобудівна та історико- архітектурна роль будь-якої будівлі.

У першу чергу в системі міста повинні бути освітлені пам'ятки архітектури та об'єкти історичної забудови міста, потім - пам'ятки архітектури та містобудівного значення, аж тоді вже об'єкти на всій території міста. Слід враховувати, що архітектурне освітлення класичних та сучасних будівель, значно відрізняються один від одного, отже в першу черги при вирішенні нічного освітлення необхідно враховувати архітектурний стиль споруди. У зв'язку з цим постає питання необхідності реконструкції ряду існуючих й побудову нових річкових портів, пунктів зупинки, набережних, причалів. Аналізуючи світовий та вітчизняний досвід архітектурного освітлення, можна дійти до висновку, що в західній країнах більше уваги приділяють яскравому та привабливому освітленню вокзалів. Головною причиною є приваблення населення.

За загальноприйнятою думкою, крім естетичного фактору нічне освітлення забезпечує додаткові маркетингові переваги, що впливає на вартість об'єкта. До того ж цікаве світлове рішення може привернути додаткову увагу як до самої будівлі, так і до функціональних зон, що наповнюють будівлю та забезпечують отримання прибутку.

Фахівці вважають, що в комерційній нерухомості вдалий світловий дизайн - це один із секретів успішної задачі в оренду бізнес -центру: після грамотно виконаних робіт по світловому оформленню вартість оренди може зрости на 20-30%. Крім того, зовнішнє освітлення може досить помітно підвищити безпеку входів в будівлю і парковку. Основні проблеми архітектурного вирішення освітлення вокзалів та способи їх вирішення наведені нижче у таблиці. і тим самим збільшити ринкову привабливість будівлі.

Таблиця 1 «Проблеми архітектурного освітлення вокзалів та методи їх вирішення»

Проблема	Запропоноване рішення проблеми
Застарілі прийоми архітектурного освітлення, що призводять до необґрунтованого «вихватування» з освітлення фасада окремих фрагментів	Визначити відношення світлотехнічних параметрів архітектурного й утилітарного освітлення
Прожектори архітектурного освітлення встановлені на опорах зовнішнього освітлення з прокладанням електричних дротів по небу.	Демонтувати на території привокзальної площі застарілі опори зовнішнього освітлення й прожектори архітектурного освітлення, розтшовані на них, а також електричні дроти, прокладені по небу
Відсутнє зовнішнє архітектурне освітлення бокових фасадів, завершень веж і куполів	Приміняти на прилеглий території різновисотне освітлювальне обладнання єдиного стилю для використання в різних функціональних зонах та гармонізації світлокольорового середовища
Засоби стереотипного освітлення не замінювались протягом 5 останніх років	Використовувати кольорові та динамічні джерела освітлення в місцях, що не впливають на безпеку життєдіяльності
Незадовільні умови експлуатації обладнання зовнішнього освітлення призвели до зміни колірності ламп в процесі їх використання	Передбачити для створення безпечного комфортного середовища функціональне та сигнальне освітлення, вмонтовані в підпірні стінки, марші сходів, опори, парапети, малі архітектурні форми, мощення
Відсутнє ландшафтне освітлення	Ув'язати ландшафтне освітлення з комплексним благоустроєм
Недостатній асортимент декоративних вінчаючих світильників на прилеглий території	Замінити дизайн зовнішнього вигляду освітлювальних пристроїв для досягнення єдиного стильового ансамблю архітектурою та історичним образом будівлі.
Результат	
Схема електрозабезпечення є економічно вигідною	
Для зменшення втрат в контактних з'єднаннях вся мережа електроустановки об'єкта виповнена з найменшою кількістю контактних з'єднань та використанням однорідних матеріалів (мідь-мідь)	
Для зниження електровтрат в електропровідниках приміняються кабелі з мідними жилами вказаних перерізів	

Основні правила архітектурного освітлення фасадів:

А) За містобудівним принципом:

1) Вибірковість. Треба висвітлювати найбільш яскраві архітектурні об'єкти, яких на периферії міста мало. У центрі міста більше "кольорової" архітектури (фасади будівель різноманітніше за колірним рішенням), тому для освітлення будівель тут досить білого світла, а на периферії, де панують сірі панельні будинки, слід застосовувати кольорове нічне освітлення.

Б) За архітектурно-стилістичними особливостями будівлі:

1) В класичних будівлях часто висвітлюють колони або зону за колонами, щоб підкреслити об'єм. Під склепінням освітлення більш яскраве, світло направлене вниз.

2) Прийнято виділяти тектоніку (конструкції будівлі), для класичних будівель це колони, пілястри, карнизи, а для сучасних - конструктивні системи.

3) Якщо будинок має скляний фасад, висвітлювати його зовні прожекторним світлом неефективно, тому що скло або пропускає світло в приміщення, або відображає його в небо. Тому використовуються інші системи освітлення. Зокрема, найбільш доцільною є система зовнішнього освітлення, змонтованого всередині будівлі на підвісній стелі, над вітражами або на підвіконнях.

4) Необхідно подбати про те, щоб підсвічений об'єкт візуально не розпався на безліч підсвічених точок. Для цього необхідне загальне освітлення, що створює фон. Потім важливо промальовувати силует будівлі, зазвичай при цьому підсвічують верхні елементи.

5) Архітектурна підсвітка повинна строго відповідати установі, яка розташовується в освітлюваному будівлі. Виходячи з цього правила, підсвічування адміністративних будівель робиться суворої і класичної. У більшості випадків для них найкраще підходить заливне світло. Галогенові прожектори, розташовані на газонах, створюють спрямоване або розсіяне освітлення фасадів будівель.

6) Неонове світло застосовується там, де створюються найхімерніші і оригінальні форми, що підсилюють враження від архітектурних особливостей будови.

Висновки: Розглядаючи сучасний досвід нічного освітлення річкових вокзалів вокзалів як вітчизняний так і закордонний можна дійти до висновку, що необхідно дотримуватися правил гармонійного нічного освітлення та враховувати специфіку архітектури та стильові особливості будівлі.

Література

1. Хілер Р. Я. Архітектура річкових вокзалів та павільйонів / Р. Я. Хілер – Санкт-Петербург: видавництво «Астрель», 2005. – 275 с.
2. Модорова А. Ф. Архітектура річкових пасажирських будівель / А. Ф. Модорова - Санкт-Петербург: видавництво академія архітектури України, 1965.- 155 с.
3. Єленський М. С., Архітектура річкових та пасажирських будівель / М. С. Єленський – К.: Академія архітектури української РСР, 1954. – 157с.
4. Чеботарєв, М. Н. Річковий транспорт 1 1946-1985 роках/ М. Н. Чеботарєв. – М.: Транспорт, 1987. – 299 с.
5. Журнал "Ландшафтна архітектура, дизайн" 06 випуск / М.: НС СРО "ГиПли"

Анотація

В статті розглядаються прийоми і проблеми організації архітектурного освітлення річкових вокзалів і способи їх рішення. Основним напрямком дослідження є виявлення особливостей формування композиції архітектурного освітлення не тільки фасада річкового вокзалу, але і в комплексі з нічним освітленням прилеглої території.

Ключевые слова: нічне освітлення, архітектурне освітлення, світильник, фонарь.

Abstract

In this article are discussed techniques and problems of the organization of architectural lighting of river stations and their solutions. The main focus of this study is to identify the features of the formation of lighting composition for not only the architectural facade of the river station, but also in combination with night lighting surrounding area.

Keywords: night lighting, architectural lighting, fixtures, lantern.

УДК 711.25

О. С. Логвиненко,

*Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка*

**КЛАСТЕР – ЯК СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РЕКРЕАЦІЙНИМИ
СИСТЕМАМИ МАЛИХ МІСТ**

Анотація: обґрунтовано доцільність використання кластеру як система управління рекреаційними системами малих міст.

Ключові слова: кластер, рекреація, система управління.

Вступ. Успішний розвиток рекреаційних центрів значною мірою залежить від факторів, що безпосередньо не пов'язані з внутрішньою економічною діяльністю туристичних підприємств. Інноваційною формою організації рекреаційно-туристичної діяльності регіонів, що покликана істотно поліпшити умови формування та функціонування туристичних центрів, є кластерна модель. Рекреаційно-туристичний кластер - це система інтенсивної виробничо-технологічної та інформаційної взаємодії туристичних підприємств, постачальників базових та додаткових послуг з приводу створення "основного продукту" кластера - туристичного продукту [1]. До туристичних кластерів відносяться групи підприємств, сконцентрованих географічно в межах регіонів, які спільно використовують спеціалізовану туристичну інфраструктуру, локальні ринки праці та інші функціональні структури господарства.

Основна частина. Кластер (англ. Cluster – скупчення) – об'єднання кількох однорідних елементів, яке може розглядатися як самостійна одиниця, що володіє первинними властивостями. З англійської мови слово «cluster» перекладається як гроно, букет, щітка, або як група, скупчення (наприклад, людей, предметів), або як бджолиний рій. Тобто слово «кластер» має багато тлумачень в українській мові, але характерною ознакою його сутності є об'єднання окремих елементів, складових частин в єдине ціле для виконання певної функції або реалізації певної мети.

Поняття «кластер» може використовуватися як з метою аналізу, так і з метою практичної діяльності. У першому випадку кластер являє собою альтернативний окремому підприємству або галузі об'єкт вивчення і, зокрема, прогнозування. У другому кластер є об'єктом підтримки в рамках стратегій регіонального розвитку, розробники яких нерідко передбачають заходи з формування кластерів, розраховуючи на те, що кластери підвищують продуктивність, інноваційність, конкурентоспроможність, прибутковість та зайнятість в фірмах малих міст.

Діяльність рекреаційних кластерів малих міст спрямована на забезпечення стійкого розвитку, адаптивності туристичних центрів до швидкої зміни умов на світовому ринку туристичних послуг, здійснення взаємної діагностики підприємств кластера, максимальне використання досягнень інформаційних та комунікаційних технологій, підвищення рівня кваліфікації та інтелектуального потенціалу працівників.

За своєю сутністю кластер це територіально-господарське взаємообумовлене структурно-функціональне поєднання базових, суміжних, допоміжних і обслуговуючих підприємств. Внаслідок науково обґрунтованого підбору і поєднання підприємств, організацій та установ відповідно до

природних і соціально-економічних умов регіону з його транспортним, економіко-географічним положенням досягається певний економічний ефект [2]. Знання структури кластера як системи - це знання закону, за яким утворюються елементи системи і взаємозв'язки між ними. Явище вважається вивченим, якщо знайдена його структура, виявлені найбільш суттєві прямі і зворотні зв'язки.

Структура є інваріантним аспектом системи будь-якої природи, вона відбиває її внутрішню будову. Будову кластерів у сфері туризму визначають залежно від складу елементів і сукупності зв'язків. Кожний зв'язок розкривається своєю назвою і переліком елементів, що його формують. Тому багато дослідників називають структурою мережу зв'язків між елементами системи, тим самим конкретизуючи поняття внутрішньої будови.

Широке розуміння структури дає більш конструктивне уявлення про всю сукупність зв'язків (відношень) елементів у системі. У системній інтерпретації структури закладені більші інформаційні можливості. Кожне кластерне утворення сфери рекреації малих міст може дати єдину інтегративну багатокомпонентну структуру. Її основними складовими є територіальна, функціональна, компонентна та організаційно-управлінська структури. Кластери утворюють унікальне підґрунтя для розвитку рекреаційної діяльності малих міст, підвищення продуктивності й рентабельності сектору малих та середніх підприємств.

Проблемами конкурентного кластерного регіонального розвитку займалися: М. Войнаренко, С. Соколенко, М. Малий, М. Портер, Т. Андерсон, Л. Марков, Н. Булатова, О. Д'якова, О. Длугопольський, Г. Хасаєв, Ю. Міхеєв та інші вчені. В наукових працях цих вчених відображаються теоретико-методологічні засади конкурентного кластерного регіонального розвитку: визначення та характерні риси, складові структурні елементи, висвітлюються проблеми та накреслюються шляхи їх вирішення. Невирішеними залишається низка теоретико-методологічних питань щодо особливостей механізму регіонального розвитку на основі кластерного підходу, його ролі у розвитку регіонів України, недостатньо відпрацьовані резерви підвищення ефективності у даній сфері.

Методологічною основою розвитку теорії кластерів стала ціла група теорій. Доцільно їх розділити на два блоки. У перший блок входять теорії, що досліджують кластероутворення з точки зору традиційного регіонального підходу до економіки малих міст. Другий блок теорій представлений групою теорій, що досліджують "внутрішні" чинники розвитку кластерів, тобто загальні переваги міст агломерації, що отримуються від розвитку кластерів на територіях присутності. Це економічні теорії урбанізації. Слід зазначити, що

кожна з теорій інтегрує основи інших економічних дисциплін і регіональної економіки, доводячи тим самим міждисциплінарний теоретико-методологічний підхід до регіонального кластероутворення.

Таким чином, в якості найбільш значимих характеристик кластерів можна вказати на наступні:

1. Наявність групи компаній. У їх структурі виділяється одно або декілька великих підприємств-лідерів, що утворюють центр і визначають довготривалу стратегію кластера.

2. Географічна локалізація. Масштаби кластера можуть варіюватися від одного міста або регіону до країни або декількох країн, що є сусідами.

3. Кооперація підприємств кластера.

Кластер характеризується стійкістю господарських зв'язків і домінуючим значенням цих зв'язків для більшості його учасників.

4. Наявність конкуренції в середині кластера.

Збереження конкурентної боротьби між учасниками кластера є ключовим елементом концепції кластерів.

5. Інноваційна спрямованість кластера.

Важливою з методичної точки зору є також вказівка на необхідність інтеграції параметрів оцінки ефективності функціонування кластера і показників розвитку регіону, закладених в довгострокових планах і економічного розвитку малих міст.

Основними завданнями «кластера» є: популяризація сільського зеленого туризму як важливої ланки туристичної індустрії малих міст; сприяння розвитку сільської інфраструктури; збереження культурного та історичного надбав нашого народу; залучення громадян до раціонального використання вільного часу, проведення змістовного дозвілля, ознайомлення з історико-культурною спадщиною, природним середовищем, організація оздоровлення населення.

Використовуючи позитивний досвід, рішенням учасників круглого столу регіонального семінару-тренінгу, який проходив за підтримки Головного управління економіки облдержадміністрації з проблеми “Нові виробничі системи – основи підвищення конкурентноздатності економіки Полтавської області” (05. 12. 03 р.), створено кластер сільського зеленого туризму, координаційна рада якого працює на базі та за підтримки громадської організації - Полтавського регіонального відділення Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

Почали формуватись місцеві осередки – районні та селищні кластери, серед яких найбільш активними можна визнати Диканський, Миргородський, Пирятинський та Великобагачанський район та осередки малих міст. Тобто

формування рекреаційних систем на рівні малого міста можливо досліджувати з впровадженням кластерної моделі, як системи управління.

Рухливість постійного й тимчасового населення усередині рекреаційної системи малого міста й за її межами складає сумарний рекреаційний потік, величина якого впливає на структуру рекреаційного утворення та на його управління.

Управління рекреаційними впливами на природні комплекси передбачає удосконалення програм відпочинку рекреантів та розробку циклів рекреаційної діяльності в напрямку зростання їх екологічної ефективності (розвиток активних видів туризму, природничих екскурсій, екологічне виховання туристів та залучення їх до природоохоронних заходів під час відпочинку), рекреаційний благоустрій території, проведення функціонального зонування територій, вдосконалення організаційного, правового та економічного регулювання поведінки рекреантів. Управління виробничими впливами на природні комплекси й рекреаційні ресурси передбачає удосконалення та впровадження сучасних безвідходних технологій, оцінка та охорона природних рекреаційних ресурсів, раціональне територіальне планування. Цілеспрямована організація простору рекреаційного заміського середовища малого міста з урахуванням різних видів і форм рекреаційної діяльності сприяє можливості формування рекреаційних систем міжсільбищної території малого міста. Система управління рекреаційних систем заміських територій малих міст Полтавської області в дисертації представлена з допомогою реалізації кластерної моделі.

Модель містобудівної системи «населення - діяльність – середовище» та модель процесів людської життєдіяльності можуть бути прийняті за основу для побудови моделі рекреаційної системи малого міста і яка, в свою чергу, є підсистемою загальної містобудівної системи. У якості основних структурних елементів системи рекреаційного обслуговування населення об'єкта районного планування варто розглядати рекреаційні райони оздоровчого профілю, зони короткочасного й тривалого відпочинку, рекреаційні центри й окремі комплекси установ відпочинку.

Як показали дослідження, всі процеси на рівні малих міст та районних рекреаційних систем мають бути керованими. Для рекреаційних систем малого міста поняття «керованість» має свої відмінності. При розгляді трьох складових елементів рекреаційної системи «населення – діяльність – середовище» впливають особливості: підготовка кадрів для рекреаційної індустрії, економіко-правове забезпечення діяльності в сфері рекреації в нових економіко-правових умовах, оптимальна територіально-просторова організація середовища, яка забезпечить задоволення рекреаційних потреб, не порушуючи

екологічної рівноваги в замиському рекреаційному середовищі малого міста. Саме такі елементи мають забезпечити управління формування і функціонування рекреаційних систем малого міста. При цьому економічну частину сприяння процесу становлення та розвитку рекреаційної індустрії повинна скласти спеціально розроблену програму – рекреаційний кластер.

Вище вказане підтверджує, що процес подальшого розвитку рекреаційних систем малого міста в Полтавській області, зорієнтованих на експорт вражень, потребує наукових досліджень і обґрунтувань з точок зору багатьох фахівців, особливо тих, що представляють організаційно-правові, економічні, екологічні та архітектурно-містобудівні напрямки. На сьогодні організація рекреаційної діяльності та використання рекреації малого міста є новизною в науковій сфері. При утворенні рекреаційно-кластерної моделі окрім підприємств у рекреаційний кластер включається соціум територіального утворення, створює додаткові взаємовигідні взаємини між підприємствами й населенням. Крім цього рекреаційний кластер має сіткову структуру, пронизану горизонтальними й вертикальними взаємозв'язками між підприємствами основної галузі й обслуговуючими виробництвами, інфраструктурними послугами. Це значно відрізняється від вітчизняних уявлень про територіально-галузеві комплекси, які, як правило, монолітні й не інтегрують обслуговуючі виробництва.

Висновки. У результаті вивчення досвіду створення кластерів у багатьох країнах світу можна прийти до висновку, що кластерами варто вважати регіональну групу взаємозалежних компаній та асоційованих інститутів у певній сфері, які пов'язані спільними цілями і доповнюють один одного та розглядати як систему управління рекреацією малих міст.

Література:

1. Портер М. Э. Конкуренция: Пер. с англ. – М.: Вильямс, 2006. – 608 с.
2. Портер М. Международная конкуренция. М.: Международные отношения, 1993. - 1602 с.

Аннотация

В статье обоснованно целесообразность использования кластера как система управления рекреационными системами малых городов.

Ключевые слова: кластер, рекреация, система управления.

Summary

In the article grounded expedience of the use a cluster as control system by the rekreacionnymi systems of small cities.

УДК 711.4-168

А. М. Плешкановська,*д.т.н., професор кафедри міського господарства**Київського національного університету будівництва та архітектури*

ПЛАНУВАННЯ РЕКОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ МІСТ

Анотація: розглядаються проблемні питання вибору оптимального проектного рішення при розробленні містобудівних програм і плануванні реконструктивних заходів з метою забезпечення сталого розвитку населених пунктів.

Ключові слова: реконструктивна діяльність, реконструктивні заходи, містобудівні програми, сталий розвиток, населений пункт.

За часів планової економіки на базі великої кількості досліджень, проведених за державний рахунок, були розроблені ґрунтовні методики управління соціально-економічним розвитком міст. Основна увага приділялась власне розвитку міст, а не його реконструкції. Хоча перші кроки радянського містобудування були зорієнтовані на так звану «соціалістичну» реконструкцію міст в контексті завдань поліпшення, перебудови та тотальної індустріалізації. В умовах ринкової економіки деякі загальні закономірності розвитку міст, що витікають із сутності міста як феномена світових урбанізаційних процесів, зберегли своє значення і донині. Практичне знайомство з проблемами управління розвитком, а також з більш-менш обмеженою кількістю досліджень в цій галузі дозволяє виділити те коло конкретних питань, які мають утворити зміст та напрямки сьогодишньої реконструктивної діяльності.

Аналіз комплексу факторів, що обумовлюють сучасні диспропорції в структурі міст та вимагають реконструктивних заходів, являє собою складну задачу, яка потребує спеціального економічного, соціологічного, політологічного дослідження. Слід виділити деякі основні аспекти, що лежать у сфері практичного управління реконструктивною діяльністю, та повністю корелюють з методологією модельованого управління містом.

Модельовання просторово-часової структури економіки та соціального розвитку в містах є зараз найменш розробленою частиною загальної проблеми модельовання територіальних структур. Це зумовлено недостатньою завершеністю розробки практичних і методологічних питань порівняння економічних і соціальних аспектів розвитку міст.

Специфікою міст, як складних соціально-економічних систем, є та обставина, що, хоча вони й піддаються соціальному управлінню, причинно-

наслідкова обумовленість їх розвитку не залежить цілком від проектувальника. Реальне функціонування міста як керованої системи далеко не адекватне закладеній проектувальником цільовій установці. З одного боку, проектувальник і, в його собі, керуюча система виходять із власних уявлень про цілі, властиві розвитку міста як цілісності, орієнтуючись на деякий стереотип економічної і соціальної поведінки городян, дуже спрощений характер сприйняття та оцінки населенням навколишнього середовища.

З другого боку, недостатнє врахування динамічних процесів самоорганізації міської системи приводить, в свою чергу, до поширення в практиці містобудування способу моделювання тільки на основі нормативного підходу. Надмірно жорстко детерміновані схеми функціонування міста, не узгоджені з іманентною природою процесів, що складаються в результаті підсумовування маси індивідуальних рішень, часом призводять до нереалістичних проектних пропозицій, до яких не можуть адаптуватися окремі елементи системи.

Традиційний підхід до оптимізації передбачає конструювання найкращого варіанту при незмінних початкових умовах, тобто, вважається, що початкові умови і обмеження не залежать від рішення. Однак, міста ускладнюються, і одного разу знайдене вдале рішення зазвичай недовговічне. (Так, в силу процесів самоорганізації найбільш вдалих центр тяжіння ризикує стати настільки популярним, що в ньому виникне надмірне скупчення людей і супутніх точок тяжіння, які, в свою чергу, можуть незворотнім чином порушити оптимальність рішення, досягнутого спочатку.)

Крім того, при сучасних темпах реконструктивного перетворення міст і складності структур їх просторової і непросторової – соціальної, економічної, технологічної – організації, невраховані наслідки реалізації раніше прийнятих рішень починають позначатися в часі, оскільки «запізнювання» (в системному сенсі) ефекту будь-якого планувального рішення менше часу його реалізації. Це в корені міняє характер всього процесу, породжуючи в ньому потужні зворотні зв'язки, які не вкладаються в традиційну схему проектування, де ніякі зворотні зв'язки не діють і послідовність проектних рішень вибудовується в простий ланцюжок. Ця проста послідовність охоплює не тільки порядок у часі, а й ієрархію територіальних рівнів проектування.

Сьогодні цей принцип є домінуючим. Найважливішим елементом у системі заходів щодо його здійснення є єдина структура організації проектного процесу, система стадійності містобудівного проектування з існуючими рівнями і масштабами територій, охоплених проектами. Мається на увазі, що ця система забезпечує зв'язок між проектними рішеннями, прийнятими для різних територіальних одиниць в рамках більш великих об'єднуючих територіальних

структур, а також перехід від тривалих термінів реалізації великомасштабних проектних розробок до більш коротких термінів реалізації відносно менших програм і локальних рішень, аж до рівня одиничних об'єктів.

У сформованій схемі розробки містобудівних програм передбачається, що якщо на кожному етапі реалізації передбачати тільки такі види і обсяги будівництва і тільки таке їх розміщення, які в принципі не суперечать остаточним рішенням містобудівних проектів, то тим самим автоматично забезпечується їх реалізація. Але практика поетапної реалізації довгострокових рішень переконливо показала, що перспективні рішення не можна розглядати як просту сукупність етапів реалізації, що підсумовуються за обсягами будівництва.

Причина цього явища криється у тому, що містобудівна програма будь-якого територіального рівня в традиційній інтерпретації являє собою просторову організацію складного поєднання соціальних, господарських, технічних функцій, що втілюються у відповідній матеріальній інфраструктурі, збалансованої на певний момент часу, іменованій як розрахунковий термін. У той же час при розробці чергового етапу і міська адміністрація, і особи, які представляють власні інтереси, прагнуть збалансувати цю організацію тільки на осяжний термін, наприклад, на три- або п'ятирічку, що, як з'ясувалося, не вдається поєднати з балансуванням на розрахунковий термін. Якщо відмовитися від такого прагнення, то якась група інтересів на тому чи іншому операційному етапі повинна бути принесена в жертву іншим – це може стосуватися умов розселення, розміщення нових місць праці, реконструкції та розвитку систем транспорту, інженерного забезпечення, культурно-побутового обслуговування і т. ін. Сюди відноситься також і економічний аспект – прагнення отримати певний ефект при мінімумі витрат.

Накопичений за останні десятиліття досвід реалізації різних містобудівних програм, в першу чергу, проектів планування та забудови міст на різних територіально-планувальних рівнях їх організації та спроб їх реконструкції, та аналіз досягнутих результатів дозволив також позначити деякі організаційні та методологічні проблеми в системі містобудівного проектування, які раніше не відчувалися.

Перша група проблем склалася в результаті того, що загальна тривалість проектування при строго послідовному переході від стадії до стадії з урахуванням часу, необхідного для погоджень, експертизи та затвердження, виявляється сумірною з терміном дії проектних рішень. Практичним виходом із цього становища є суміщення в часі проектних робіт на різних стадіях, яке, однак, не отримало відповідного організаційного оформлення і, мабуть, вимагає певних змін в офіційній структурі проектного процесу. При цьому

передбачається зустрічна взаємоув'язка – «вгору» і «вниз» по стадіях і рівнях територіального планування і проектування. Це знайшло своє відображення в конкретній поведінці інвесторів, особливо при реалізації реконструктивних заходів.

Друга група проблем пов'язана із стійкістю в часі проектних рішень, що залежить, в першу чергу, від обмежень розвитку по ресурсно-територіальним, інвестиційним та матеріально-технічним факторам, що зумовлюють капіталовкладення в будівництво, масштаби реконструкції та знесення, освоєння нових територій. Уповільнена реалізація інвестиційного задуму в умовах досить активної зміни економічних і соціальних потреб призводить до реконструкції вже збудованих локальних та територіальних об'єктів.

Необхідно також брати до уваги, що керуючі дії впливу на проблемну ситуацію, які позбавлені необхідної ясності щодо засобів реалізації цих дій, а також не підкріплені відповідними ресурсами, можуть не тільки не дати необхідного ефекту, але й посилити в довгостроковій перспективі проблемну ситуацію. Подібний результат досить імовірний в силу відомої «контрінтуїтивної» поведінки систем, що розвиваються. Щоб уникнути цього, прийняття керуючих впливів не повинно базуватися лише на стандартних моделях нормативного типу, які диктують «як мало б бути». Необхідно вивчення ланцюгів зворотних зав'язків у реально функціонуючій містобудівній системі, побудова її функціональних моделей або, як мінімум, розробка гіпотез про можливі наслідки прийнятих рішень.

З усього викладеного випливає, що для розробки практичних шляхів пом'якшення або зведення до мінімуму диспропорцій, що складаються в розвитку великих міст, а також для можливостей ефективного управління необхідно:

а) об'єктивне врахування ступеня стійкості сформульованих тенденцій розвитку соціальної та економічної бази об'єкту і залежно від загальної політичної та економічної стратегії розвитку країни;

б) оцінка реальних можливостей впливу на перебіг будівельної діяльності. Сучасне місто являє собою складний господарський комплекс, всі елементи якого тісно пов'язані кооперованими поставками, спільністю технологічної спеціалізації, енергетичного забезпечення, наукового обслуговування і т.п. з широким колом інших міст країни;

в) правильна постановка і обґрунтованість цілей з урахуванням їх фактичної досяжності в конкретних соціально-економічних умовах, обмеженості ресурсів і необхідності їх найсуворішої економії;

г) оцінка можливих основних і вторинних наслідків прийнятих проектних рішень, в першу чергу, за масштабами, функціональною структурою,

пов'язаних з проблемою розвитку та реконструкцією транспортної схеми, а також функціональних навантажень на територію.

Тільки при дотриманні цих умов стає можливим намітити реальну програму удосконалення функціональної структури і планувальної організації міста, забезпечити збалансований розвиток і оптимальну його територіальну організацію.

Третя група проблем впливає з того положення, що для управління будь-яким процесом, спрямованим на досягнення якої-небудь конкретної кінцевої мети, необхідно безперервно отримувати відповідь на питання – в якій мірі виконано поставлене завдання. Іншими словами, якщо кінцева мета ще не досягнута, то яка ступінь зручності життя, якості функціонування міських систем відповідає здійсненим обсягам будівництва, понесених витрат, та чи не з'явилися в цьому сенсі підстави для якої-небудь ревізії існуючих програм.

Інакше кажучи, необхідно знати, які співвідношення між чотирма сторонами функціонування міського організму: 1 – фізичними обсягами об'єктів, що формують матеріальну інфраструктуру міста; 2 – їх просторовим взаєморозміщенням; 3 – соціальною ефективністю ситуації, що складається, яка відбиває задоволеність населення умовами життя, що формуються; 4 – економічною ефективністю функціонування соціальних інфраструктур.

Очевидно, для управління забудовою міста, освоєнням нових територій, реконструкцією сформованих районів, розвитком транспорту та ін. необхідно вміння відповідати на ці питання в кількісній формі, інакше неможлива постановка питання про поступову реалізацію довгострокових рішень.

Таким чином, четверта група проблем пов'язана з описом ситуації, що складається, і цілей містобудівних програм в термінах корисності та соціальної ефективності, в корені відмінних від традиційної форми представлення економічної ефективності у вартісному вираженні.

Неможливість забезпечення балансування всіх підсистем міста на будь-який довільний термін (період) через незалежність їх власних закономірностей розвитку висуває ще одну проблему – проблему ієрархії цілей, оскільки власні цілі розвитку окремих підсистем міста та його інфраструктур не можуть досягатися одночасно або в рівній мірі. Строго кажучи, ієрархія цілей – є однією з конкретизацій загальної проблеми вимірювання корисності.

При цьому слід враховувати, що, утворюючи більш-менш складну ієрархію, всі цілі планування мають певне, незамінне значення для системи. Ситуація, коли досягнення тієї чи іншої мети, прийнятої в даній ситуації як головна, йде за рахунок засобів реалізації підлеглих цілей і на шкоду іншим підсистемам, повинна розглядатися як тимчасова. Кожна мета повинна бути реалізована таким чином, щоб забезпечувалося функціонування системи в

цілому і не порушувалося функціонування її окремих підсистем. Якщо цілі будь-яких одних підсистем систематично приносяться в жертву цілям інших, то система, як спільнота, рано чи пізно буде приведена до критичної ситуації і перестане функціонувати.

Неправильно також оцінювати результати деякої локальної або першочергової програми, розглядаючи лише самі об'єкти або ту територію, яка охоплюється програмою. Перш за все тому, що будь-які локальні зміни змінюють містобудівну ситуацію і реакцію населення на значно більшій території. Ця реакція, у свою чергу, впливає на функціонування загальноміських систем, що не розглядалися в локальній програмі. Наслідком цього може бути, і, як правило, виникає, непередбачена потреба в коригуванні інших паралельно діючих програм.

Тому, щоб отримати представницьку оцінку результатів тієї чи іншої програми, необхідно:

а) спочатку врахувати ефект взаємовпливу змін, що відбуваються, що може бути досягнуто спеціальними методами оцінки;

б) коригувати цілі в міру реалізації довгострокової програми.

Однак, проводячи корекцію цілей, ми приходимо до того, що жодна довгострокова програма реконструкції не може бути реалізована в сенсі власних цілей, так як вони будуть безупинно змінюватися. Мабуть, з цим неминучим висновком необхідно рахуватися і відповідно до цього:

а) сформулювати кінцеві цілі довгострокових програм реконструкції, в спеціальній формі досить гнучкого концептуального опису, що допускає варіювання вихідних результатів без порушення загальної моделі і структури цілепокладання;

б) підпорядковувати локальні цілі загальній системі цілей, встановлених в довгострокових великомасштабних проектах.

Принцип урахування поведінкової реакції населення залишається при цьому найважливішим принципом, для використання якого повинні бути розроблені спеціальні методи і методики кваліметрії міського середовища. Як показує досвід, використовувані в цих цілях методи факторної екології та аналізу прихованих структур надзвичайно трудомісткі і дорогі, що дозволяє застосовувати їх у виняткових випадках. Вони можуть бути ефективно використані в діагностичному, і вкрай слабо в прогностичному апараті містобудівного проектування, який, в першу чергу, необхідний для моделювання містобудівних систем.

Пильне вивчення реальних феноменів планувального перетворення сучасних міст призводить до думки, що традиційні уявлення про те, що є благо в кожній конкретній містобудівній ситуації, нерідко викликає серйозні сумніви.

Багато таких явищ, що об'єктивно спостерігаються, та які вже зараз можна сміливо розглядати як прояв просторової самоорганізації міських систем, традиційно відносять до несприятливих, що входять в протиріччя з поставленими цілями.

З усього цього впливає п'ята група проблем, пов'язаних з вибором рішень, оптимальних з точки зору запропонованих результатів. Один з аспектів цієї групи проблем полягає в тому, що якщо відома оцінка ситуації, що склалася, яка характеризується рядом ознак і параметрів, то з цього необхідно обов'язково встановити, чи слід змінити цю ситуацію, щоб довести до максимуму її ефективність і максимальну корисність.

Список використаної літератури:

1. Работы по теории информации и кибернетике / К. Шеннон. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1963. – 830 с.
2. И. Пригожин, И. Стенгерс. «Порядок из хаоса» – М.: Эдиториал УРСС, 2001. – 312 с.
3. Р. Шеннон. Имитационное моделирование систем – искусство и наука / Шеннон Р. – М.: Издательство "Мир", 1978. – 422 с.
4. Плешкановська А.М. Методи оцінки ефективності деяких видів реконструкції / А. М. Плешкановська // Містобудування та територіальне планування. – Київ. КНУБА, 2013. – Вип. 50. – С. 560 - 567.
5. Плешкановська А.М. Функціонально-планувальна оптимізація використання міських територій / Плешкановська А.М. – К.: Вид. Логос, 2005. – 190 с.

Аннотация

В статье рассматриваются проблемные вопросы выбора оптимального проектного решения при разработке градостроительных программ и планировании реконструктивных мероприятий в целях обеспечения устойчивого развития населенных пунктов.

Ключевые слова: реконструктивная деятельность, реконструктивные мероприятия, градостроительные мероприятия, устойчивое развитие, населенный пункт.

Annotation

The article deals with the problematic issue of choosing the optimal design decisions when developing programs and urban planning reconstructive measures to ensure the sustainable development of human settlements.

УДК: 727.113

О. П. Тишкевич,

*канд. арх. Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ БУДІВЕЛЬ СІЛЬСЬКИХ ШКІЛ

Анотація: розглянуто передумови формування будівель сільських загальноосвітніх навчальних закладів. Визначено особливості функціонально-планувальної структури багатофункціональних будівель сільських шкіл.

Ключові слова: сільська школа, функціонально-планувальна структура.

Постановка проблеми. Створення сучасної матеріально – технічної бази навчальних закладів є пріоритетним напрямом державної політики у сфері освіти [1]. В умовах кризового стану соціальної сфери в сільській місцевості школи залишаються єдиними інституціями, що на протязі років достатньо стабільно функціонують. Окрім вирішення освітніх завдань, загальноосвітній навчальний заклад спрямований на виконання ролі соціокультурного центру села, збереження і розвиток національних традицій та цінностей, унікального потенціалу вітчизняної культури. Функціонування школи як соціокультурного центру покращить соціально-культурне обслуговування сільської місцевості, населені пункти якої не мають відповідних закладів і надасть можливість додаткового фінансування шкільної установи [2]. Такі заходи потребують вивчення питання передумов формування багатофункціональних шкільних будівель і визначення особливостей їх функціонально-планувальної структури.

Аналіз досліджень та останніх публікацій. Проблема формування будівель сільських загальноосвітніх навчальних закладів в різні роки були присвячені дослідження Ковальського Л. М. [3], Степанова В. І. [4], Світка В. А. [5], Антошкіна В. Ф. [6], Решетнікової Н. В. [7] та інших. У той же час питання функціонально – планувальної організації шкільних будівель у сучасних умовах функціонування освітньої системи сільських регіонів є недостатньо дослідженими.

Зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Тематика статті пов'язана з державними документами, серед яких Укази Президента України від 30 вересня 2010 року № 926 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні», від 20 березня 2008 року № 244 «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні», від 2 червня 1998 р. N 580 «Про заходи щодо поліпшення функціонування та розвитку загальної середньої освіти», від 25 червня 2013 року № 344/2013 «Про Національну стратегію

розвитку освіти України на період до 2021 року», Постанови Верховної Ради України від 9 січня 2007 року № 536 «Про стан і перспективи розвитку загальної середньої освіти в Україні».

Мета статті. Визначення особливостей функціонально-планувальної структури будівель сільських шкіл.

Виклад основного матеріалу. Економічна криза в країні призвела до значних змін у мережі установ і підприємств соціально-культурної сфери. Загальне забезпечення сільських населених пунктів закладами культури, лікарняними закладами, спортивними спорудами з року в рік зменшується. За таких умов в сільській місцевості школа водночас виконує не тільки освітню, але й соціально-культурну функцію і часто залишається єдиною дієздатною установою.

Функціональні процеси, що відбуваються у загальноосвітньому навчальному закладі, обґрунтовують функціональну структуру та функціональні групи приміщень будівлі сільської школи. (рис.1) Основними функціями сільських загальноосвітніх навчальних закладів в нових соціально-економічних умовах є:

- сприяння зростанню освітнього й культурного рівня населення, створення умов для отримання дітьми та молоддю дошкільної, загальної середньої освіти, допрофесійної та початкової професійної підготовки;
- підсилення виховного потенціалу сімей, відродження сімейної педагогіки;
- організація дозвілля дітей і дорослого населення села;
- пропаганда здорового способу життя, розвиток масової культури і спорту;
- загальнокорисна праця і природоохоронна діяльність[2].

Близько половини сільських населених пунктів не мають культурно-просвітницьких закладів[8]. Це спонукає загальноосвітній навчальний заклад до активізації культурного потенціалу всієї спільноти, залучення до співпраці доросле населення села. Напрямки діяльності загальноосвітнього навчального закладу у цій сфері такі:

- психолого-педагогічна просвіта і консультування батьків (школа майбутніх мам і молодих батьків, лекторії, сімейний клубу, консультації різного профілю, інформаційні конференції);
- керівництво батьками та іншими представниками сільського соціуму дитячими об'єднаннями за інтересами;
- проведення соціально значимих акцій (Свято сім'ї, День матері, День батька, сімейні конкурси, ярмарки);

Рис.1 Види діяльності сільського загальноосвітнього навчального закладу

- підтримка і розвиток сімейних традицій (вивчення і розвиток навичок оформлення інтер'єру житла, секретів народної кулінарії, медицини, проведення сімейних конкурсів, створення сімейних музеїв, окремих тематичних експозицій);

- створення театрів, ансамблів, гуртків за інтересами, музеїв, студій [2].

Значний обсяг культурно-просвітницької роботи обумовлює наявність в структурі шкільної будівлі досить розвиненого блоку приміщень культурно-масового і клубного призначення, до якого можуть входити приміщення актових залів, музею, приміщення технічної творчості, дослідницької діяльності, естетичного виховання. (рис.2) Обов'язковим структурним підрозділом навчального закладу є бібліотека, яка здійснює бібліотечно-інформаційне, культурно-просвітницьке забезпечення навчально-виховного процесу. Бібліотека сільської школи додатково розраховується на обслуговування мешканців села.

Менше третини сільських населених пунктів України мають спортивні зали, тому приміщення для фізкультурно-спортивної роботи повинні бути доступними учнів школи та мешканців села [8]. Включення до будівлі сільського загальноосвітнього закладу спортивного комплексу сприятиме розширенню мережі спортивних закладів, охопленню сільського населення спортивною та спортивно-оздоровчою роботою, забезпеченню відповідною матеріально-технічною базою для виконання загальноосвітньої програми з фізичного виховання. Спортивний комплекс, що включає спортивну залу, плавальний басейн з допоміжними приміщеннями, можуть відвідувати, як школярі, так і доросле населення села.

Розвинені культурно-просвітницькі та спортивні приміщення будівлі сільського загальноосвітнього закладу нададуть можливість функціонувати системі позашкільної освіти, особливістю якої є те, що в сільській місцевості у цій галузі працюють переважно вчителі.

Тільки третина сільських населених пунктів забезпечені дитячими садками [8]. Включення до структури шкільної будівлі в сільських регіонах дитячих групових осередків дозволить збільшити кількість дітей, що охоплені дошкільною освітою, забезпечить сприятливе середовище для навчання дітей різного віку, формування повноцінного різновікового колективу, створення єдиного педагогічного простору впливу на дитину.

Важливим напрямом діяльності сільської школи є сприяння здоровому способу життя та збереження здоров'я населення. Тому медичний пункт будівель сільських загальноосвітніх навчальних закладів призначений для обслуговування всіх жителів сільського населеного пункту. До приміщення

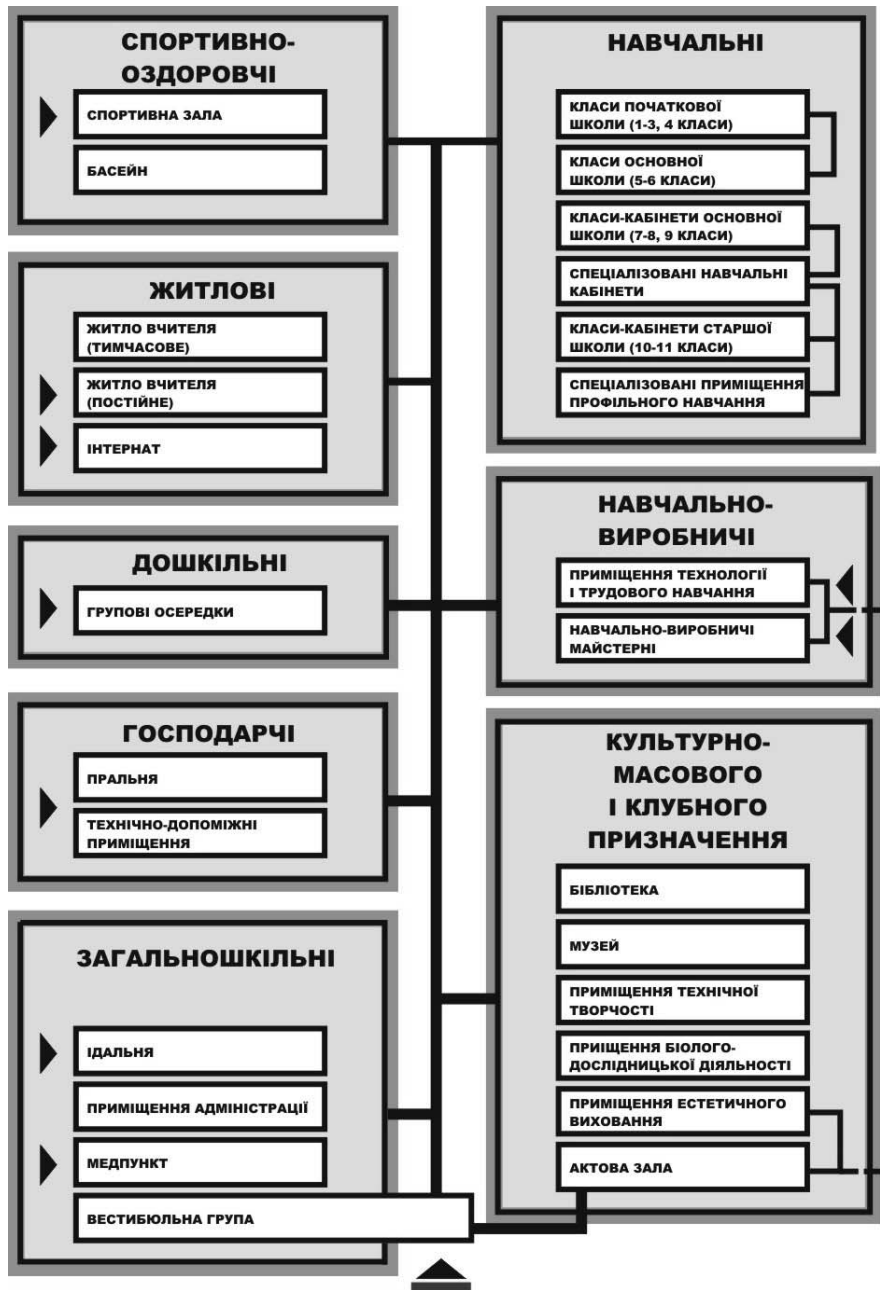

Рис.2 Схеми функціональної структури будівель сільських шкіл та взаємозв'язків функціональних груп приміщень

медичного пункту необхідно улаштування окремого входу та вестибюльну групу.

Особливе значення в сільській місцевості має розміщення квартир для вчителів. Окрім скорочення витрат на будівництво і експлуатацію, ефективність об'єднання школи з житлом обумовлюється можливістю використання вчителем резерву часу між роботою в загальноосвітньому закладі для роботи на ділянці, в домі, істотній економії часу, що витрачається на шлях до місця роботи [2].

В сільській місцевості початкова школа, що інтегрується з будинком вчителя, в позаурочний час може виконувати функції центру дозвілля, філіалу сільської бібліотеки. В вечірній час в шкільній будівлі можуть працювати об'єднання за інтересами для різних груп населення, керівництво якими здійснює вчитель. Виконання вчителем функцій керівника бібліотеки, центру дозвілля дозволить покращити його матеріальний стан за рахунок відповідних доплат, повністю використати його потенціал, а також матеріально-технічну базу загальноосвітнього навчального закладу. Надання вчителю комфортного житла сприятиме закріпленню висококваліфікованих педагогічних кадрів в сільській малокомплектній школі, що вирішить одну з головних проблем системи шкільного обслуговування в сільській місцевості [9, 10].

Висновки. В сучасних соціально-економічних умовах сільська школа, окрім загальноосвітніх, додатково виконує важливі для сільських жителів соціокультурні функції. Діяльність сільських загальноосвітніх навчальних закладів обумовлює ускладнення функціонально-планувальної структури їх будівель - розширення складу та збільшення площ культурно-просвітницьких, спортивних, медичних, навчально-виробничих приміщень, включення дитячих групових осередків і житла. Ці заходи сприятимуть покращенню соціально-культурного обслуговування мешканців сільських регіонів України.

Список літератури

1. Про Національну стратегію розвитку освіти України на період до 2021 року: Указ Президента України [від 25 червня 2013 року № 344/2013] // режим доступу: www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013
2. Гурьянова М. П. Резервы модернизации сельской малочисленной школы России: Метод. Пособие / Гурьянова М. П. - М.: ИПСР РАО., 2003.-198 с.
3. Ковальский Л. Н. Архитектура учебно-воспитательных зданий / Ковальський Л. М. - К.: Будівельник, 1988.-144 с.
4. Степанов В. И. Школьные здания/ Степанов В.И. – М.: Стройиздат, 1975. – 239 с.

5. Свитко В. А., Капак Н. Н. Здания сельских школ и дошкольных учреждений / Свитко В. А., Капак Н. Н. – К.: Урожай, 1988. – 192 с.
6. Антошкин В.Ф. Сеть и типы средних общеобразовательных школ для сельской местности (для II-III климатических районов РСФСР): автореф. дис. на соискание ученой степени канд. архит.: спец. 18.00.02 «Архитектура зданий и сооружений» / В. Ф. Антошкин. – М., 1982. – 24 с.
7. Решетникова Н.В. Формирование сети и типов зданий сельских школ с уменьшенной наполняемостью класса (на примере Нечерноземной зоны РСФСР): автореф. дис. на соискание ученой степени канд. архит.: спец. 18.00.02 «Архитектура зданий и сооружений»/ Н.В. Решетникова. – М., 1989 – 25 с.
8. Соціально-економічне становище сільських населених пунктів України: Стат. збірник/ Державний комітет статистики України. – К.: Державний комітет статистики України, 2006. – 194 с.
9. Гурьянова М.П. Реструктуризация сети общеобразовательных учреждений села / М. П. Гурьянова, В. Б. Орлов. – М.: Изд-во ИПСР РАО, 2003.-93 с.
10. Сельская школа: Ресурсы развития. Методическое пособие по разработке проектов развития сельской школы / Под ред. Лебедева О. Е. - М.: РОССПЭН, 2003. – 134 с.

Аннотация

В статье рассмотрены предпосылки формирования сельских общеобразовательных учреждений. Выявлены особенности функционально-планировочной структуры многофункциональных зданий сельских школ.

Ключевые слова: сельская школа, функционально-планировочная структура.

Summary

Prerequisites having impact on formation of the rural school building are revealed in the abstract. Features of the functional and planning structure of multifunctional rural school buildings are defined.

Key words: rural school, functional and planning structure.

УДК 727. 7

В. Г. Топорков,*к. арх., доцент***О. І. Башкірцева,***Полтавський національний технічний університет імені Ю. Кондратюка*

ОСОБЛИВОСТІ АРХІТЕКТУРНО-ОБРАЗНОГО ВИРІШЕННЯ МУЗЕЇВ АВІАЦІЇ ТА КОСМОНАВТИКИ

Анотація: проведено аналіз архітектурно-образного вирішення музеїв авіації та космонавтики; розглянуто закордонну та вітчизняну практику проектування та будівництва, обґрунтовано необхідність узагальнення прийомів формування архітектурно-образних характеристик музеїв авіації та космонавтики.

Ключові слова: музей, авіація, космонавтика, образно-стильове вирішення, композиція.

Постановка проблеми. Історія освоєння повітряного простору та космосу – одна з найбільш значущих досягнень людства. Авіація і космонавтика є складовою науково-технічної революції, яка розпочала свій відлік у минулому столітті. Розвиток космічної та авіаційної діяльності веде за собою істотні соціальні наслідки, що є складовою різних сфер життя людини та включає в себе як матеріальне, так і духовне життя. Музеї, зберігають спадщину технічних досягнень, репрезентують суспільству нові перспективи розвитку техніки, сприяють розвитку інтересу до них у суспільстві. В повній мірі це стосується авіації та космонавтики. В наш час різноманітність технологій, пристроїв, зразків техніки досягла великої кількості. Ознайомлення людей з цією галуззю техніки є важливим для суспільства, освіти, науки. Створення закладів музеїв авіації та космонавтики є важливим та актуальним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Проведене дослідження є складовою частиною плану науково-дослідних робіт кафедри дизайну архітектурного середовища ПолтНТУ з наукового напрямку „Проблеми гуманізації архітектурно-містобудівного середовища”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нечисленність досліджень багато в чому пов'язана з відносною молодістю космічної галузі і самих музеїв космонавтики, більшість з яких було створено після початку космічної ери, тобто у другій половині ХХ століття. Тему збереження культурної та науково-технічної спадщини можна простежити в роботах: Садим В. А. [2], Т. Г. Кіселевой, А. П. Маркова, Л. В. Петрова, Ю. Д. Красільнікова, В. А. Віноградовой, И. К. Кучмаевой, Э. А. Шулеповой та ін.

Мета статті – виявлення основних прийомів архітектурно-образного вирішення музеїв авіації та космонавтики.

Виклад основного матеріалу. Музей – постійна некомерційна установа, покликана служити суспільству і сприяти його розвитку, доступна широкій публіці, займається придбанням, зберіганням, популяризацією та експонуванням музейних предметів з метою задоволення духовних потреб населення.

Музеї які виникли у XV - XVI ст., поділяються на типи: науково-просвітницькі, дослідницькі, навчальні (за профілем - історичні, технічні, сільськогосподарські, природно-наукові, мистецькі, літературні), меморіальні, комплексні, краєзнавчі й ін. Також створюють музеї з окремих розділів науки (геології, палеонтології, зоології, океанографії) та техніки (космонавтики, планеризму, авіації, судно- та автомобілебудування тощо) [1]. У XVII-XVIII ст. формуються чисельні приватні колекції які створили основу державних національних музеїв XIX ст. В повній мірі цей процес продовжився у XX ст. та на початку XXI століття.

Профіль музеїв визначається основним змістом його фондів і зв'язком з тією чи іншою галуззю науки, мистецтва або виробництва. Дедалі більша кількість музеїв сучасності еволюціонує у категорію "Комплексні музеї". Комплексні музеї – це музеї, що поєднують ознаки двох і більше профілів.

Музеї авіації та космонавтики відносяться до науково-технічних музеїв.

Науково-технічні музеї це різноаспектна група музеїв технократичного профілю, що збирають, зберігають, вивчають, експонують та популяризують досягнення в галузі науки та техніки. Як правило вони пов'язані з історією і практикою розвитку техніки та технологій, а також – із життям і творчим генієм визначних експериментаторів, винахідників і вчених [3].

Науково-технічні музеї за обсягом охоплення галузей науки і техніки поділяються на такі підтипи:

а) багатопрофільні – музеї, що документують історію науки і техніки в цілому;

б) галузеві – музеї, присвячені окремим галузям науки, техніки і технології промислового виробництва.

Існують три основні групи науково-технічних музеїв:

камеральні колекційні – експонують моделі та інженерно-технічні досягнення (машини, механізми, устаткування, прилади, зброю, технологічні лінії тощо);

просто неба – це музеї що представляють спадщину визначних взірців галузевої техніки та устаткування;

меморіальні – пов'язані із життям і творчим генієм визначних учених і винахідників.

Музеї тісно пов'язані з історією та життям свого краю, його історією. Створення музеїв техніки і зокрема авіації та космонавтики є доцільним в Україні [4].

У сучасній світовій музейній мережі пов'язаній з технікою є кілька типів музейних установ: це музеї космонавтики, музеї авіації і космонавтики, космічні центри, меморіальні музеї, планетарії, науково-технічні центри, а також численні музеї різних профілів, які мають експозиції з історії космонавтики.

Одним із достатньо відомих науково-технічних музеїв України є Державний музей космонавтики ім. С. П. Корольова в м. Житомир. Це найбільший український музей космонавтики, що поєднує риси камерального колекційного та меморіального науково-технічних музеїв. Він складається з двох частин: меморіального будинку-музею С. П. Корольова та павільйону космічної техніки "Космос". У фондах музею розміщено понад 7 тис. експонатів, з них 1,5 тис. унікальні (не мають аналогів).

В світі спостерігається значне зростання уваги до будівництва музеїв авіації та космонавтики. Що підкреслює їх значення в просвітницькій діяльності та популяризації технічного прогресу. Розвинені країни для демонстрації своїх досягнень в техніці вважають обов'язковим мати націо+нальні та регіональні музеї даного профілю. Окремі приклади таких будівель, та їх образно – стилістичного вирішення розглянуто нижче (рис. 1).

1. Проектна пропозиція Пекінського музею авіації. Його планується розташувати на території університету авіації та космонавтики. Площа будівлі 9700 м² розподілена на виставку в приміщенні і під відкритим небом. Внутрішній простір складається з західної та східної зали які займають прощу 600 м². Фасади будівлі стримані, та мають натяк на класичну архітектуру. Головний фасад є симетричним відносно центральної вісі, на якій розташований вхід до музею. Портал з аркою закріплює центральну вісь. Перший поверх рустований і відділений міжповерховим карнизом. Головною темою фасаду є вертикальні пілястри, які чергуються з подовженими віконними отворами. Будинок має розвинений карниз. Образ будується на монументальності та статичності.

2. Проект – пропозиція польського музею авіації своїм образним вирішенням нагадує «паперовий літак», що створює пряму асоціацію із літальним апаратом. В проекті використовується суцільне застакнення, що дозволяє проглянути внутрішній простір із зовні і тим самим запрошуючи

відвідувачів до виставки. Образ динамічний, експресивний, чому сприяє і складна конструктивна схема.

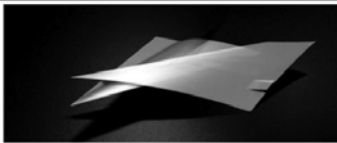

№	Країна, рік	Назва	Зображення
1	Китай (Проект)	Пекінський музей авіації	
2	Польща (Проект)	Музей авіації	
3	Китай (Проект)	Авіаційний клуб	
4	США. 1976р.	Вашенгтонський музей авіації і космонавтики	
5	Китай (Проект) 2010р.	Конгресно-виставковий центр	
6	Россия (Проект)	Центр космічного туризму «Циолковський»	

Рис.1 Приклади проектування та будівництва музеїв авіації і космонавтики

3. Гонконгський авіаційний клуб складається з центрального коридору – виставкової зали. Виставка-коридор розгалужується в середині, де планується виставляти літаки. Дах підкреслює внутрішній простір та розгалуженість внутрішнього простору будівлі музею. З північного фасаду розташовані ворота, що дозволяють переміщувати літаки з зовні у середину. Складний образ побудовано на ритмічному повторенні однотипних елементів в стилі хай-тек.

4. Вашингтонський музей був заснований Смітсінівським університетом на Національній алеї. Автор проекту – Гіо Обата. По зовнішньому вигляду будівля перегукується з сусідніми будівлями та є достатньо стриманою. За основу композиційного рішення було взято куби з'єднані скляними вставками. Стіни облицьовані рожевим мармуром зі штату Теннесі, західна стіна є повністю зашклена. В архітектурно-образному рішенні домінує монументальність і статичність, що обумовлено статичністю кубічних об'ємів експозиційних залів.

5. Проект розроблено для Китаю у 2010р. Будівля музею з конгрес-центром призначена для проведення міжнародних конференцій і симпозіумів з залученням спеціалістів у сфері космонавтики. Її образно-стилістичне вирішення нагадує інопланетний корабель, що приземлився в живописній місцевості. Об'єм включає в себе декілька блоків що сполучаються між собою коридорами і які проходять вище рівня землі, а це дозволяє безперешкодне пересування відвідувачів. Бокові стіни з перфорацією вікон мають підкреслено технічний, індустріальний характер.

Консольне розташування об'єкту теж сприяє створенню динамічного виразного образу.

6. Одним із характерних прикладів є конкурсний проект центру космічного туризму, що розташований в Росії в районі Архангельську. Будівля являє собою багатофункціональний комплекс. В основу художнього образу покладено образ птаха, що летить. Зверху можна побачити, що будівлі розташовані між собою у формі віял, що створює відчуття мерехтіння пір'я. Фасади - прозорі оболонки. На 6 корпусах розташовані сонячні батареї, які забезпечують комплекс електроенергією. 45-метровий пілон - образ ракети, а ванти підкреслюють рух.

Розглянуті приклади вказують на те, що об'ємно просторове вирішення об'єктів даного типу, є різноманітним. Також можна відзначити, що в ході вирішення проблем архітектури автори спиралися на планувальні рішення які відштовхуються від виду та типу експозиції, її кількості.

Всі об'єкти за своєю поверховістю відносно однакові, що також залежить від роду та габаритів представлених експонатів. В кожному із розглянутих музеїв є значний отвір (ворота) для транспортування великої техніки, її

безперешкодного переміщення у зали. В даних об'єктах широко використовується скло, що додає сучасності і вказує на новітню галузь техніки, який присвячено музею. Скло дозволяє бачити виставкові експонати із зовні, а це сприяє зацікавленню людей музейною експозицією. Естетичні якості несучих конструкцій (консоль, вант) теж залучаються до формування динамічного образу будівлі.

Певний вплив на творчій пошук у створенні виразного образного рішення має територіальне розташування об'єкту. Будівлі які розташовані у щільному міському середовищі вирішуються більш стримано, з урахуванням характеру оточуючої забудови. Об'єкти, що розташовані на вільних ділянках зростають у своїх габаритах та динамічності форм.

Висновок. До особливостей музеїв авіації та космонавтики можна віднести наявність великого внутрішнього простору значної висоти, що безумовно пов'язано із бажанням розмістити певну кількість експонатів в натуральну величину (літаки, ракети, двигуни), які мають відповідні розміри. Як правило такі музеї мають і відкритий майданчик для експонатів, де демонструються зразки техніки, що не псуються на відкритому повітрі. Аналіз архітектурно-образного вирішення музеїв авіації та космонавтики дозволяє зробити висновок, що сталого підходу до вирішення композиції даного типу будівель на сьогодні не сформовано. Мають місце, як статичні монументальні рішення, так і динамічні експресивні варіанти. Можливо такий сталий підхід ніколи і не з'явиться, що в цілому можна було б пояснити унікальністю самої сфери діяльності людей по вивченню космічного простору, що постійно вимагає і унікальних архітектурно-образних рішень будівель відповідного профілю.

Перспективу подальших досліджень становить вивчення еволюції образно-композиційних рішень музеїв авіації та космонавтики.

Література

1. Типологія громадських будівель і споруд: посібник (для студ. вищ. навч. зал.) / Л. М. Ковальський, В. М. Лях, А. Ю. Дмитренко, та ін. – К.: Основа, 2012 – 272с.: іл.
2. Садим В. А. Историко-культурное наследие космонавтики в отечественных и зарубежных музеях: проблемы трансляции: автореф. дис. канд. культур.: 24.00.03 / Садим В.А., - К, 2005.- 192 с.
3. Кожина Л. М. Разработка научных основ музейного дела в области истории техники: автореф. дис. канд. тех. наук: 07.00.10/ Кожина Л. М., 1997.

4. Буренина О.Д. Абсурд і мотив повітроплавання в літературі та візуальних мистецтв 1900-1930-х років / Новини російського державного педагогічного університету ім. А.І. Герцена. – 2005 - № 11 / том 5.

5. [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайту: <http://pidruchniki.ws/12281128/kulturologiya/naukovo-tehnichni>

Аннотация

Статья посвящена изучению архитектурно-образного решения музеев, а именно были рассмотрены зарубежную и отечественную практику проектирования и строительства, обоснована необходимость обобщения приемов формирования композиционно выразительных музеев авиации и космонавтики.

Ключевые слова: музей, авиация, космонавтика, образно-стилевое решение, композиция.

Annotation

An article is devoted to study architectural and imaginative solutions of museums. The foreign and domestic practices of design and construction were considered in the work. The necessity of generalization of methods of formation of expressive composition Air and Space Museum was substantiated.

Keywords: museum, aviation, space, image-style solution composition.

УДК 711.459.6 711. 122

З. В. Лукомська,

канд. архітектури, доцент

*кафедра реставрації архітектурної і мистецької спадщини
національного університету "Львівська політехніка"*

ОСОБЛИВОСТІ ІСТОРИКО - МІСТОБУДІВНОГО РОЗВИТКУ МІСТА СТРИЯ

Анотація: розкрито проблему розвитку історичного міста Стрия, що знаходиться у Львівській області. Досліджено цінні елементи містобудівної спадщини, які походять з періоду закладення міста (XV ст.) та котрі були знівельовані від часів приходу австрійської влади і до тепер. На основі проведеного аналізу історичних джерел зроблені висновки стосовно історико - містобудівного розвитку міста та вперше представлені в літературі передмету.

Ключові слова: історико-містобудівний розвиток, історичне місто, цінний історичний об'єкт.

Дослідження присвячене проблемі майбутнього історичних міст в контексті охорони їх цінної історичної субстанції. Яким є шанс їх розвитку та модернізації після багаторічного цивілізаційного застою, після десятиліть років існування в умовах ринкової економіки.

Вивчення особливостей розвитку, оцінка архітектурно-містобудівної вартості та пропозиції щодо збереження історичних центрів міст є актуальними сьогодні, коли маємо збільшення уваги у суспільстві до охорони містобудівної спадщини. Елементи цінної історично сформованої об'ємно-розпланувальної структури міста, які вціліли після значних змін, руйнуються та нищаться в теперішній час, в процесі перебудов та реконструкцій. У багатьох випадках це зумовлено тим, що відсутня інформація про цінність того чи іншого історичного об'єкту чи містобудівної структури в цілому.

Як приклад розглянемо місто Стрий Львівської області, яке в останні роки переживає як і більшість історичних міст України спонтанний процес ревалоризації і розвитку.

1. Особливості історико-містобудівного розвитку міста.

Перша письмова згадка про місто Стрий датується 1385 роком. В той час він вже був центром волості [1]. Розвинулось місто на лівому березі ріки Стрий. Назва міста походить очевидно від назви ріки Стрий (звукосполучення "стр" на індо-європейських мовах далекого минулого означало воду, яка тече) [2] (рис.1, 2).

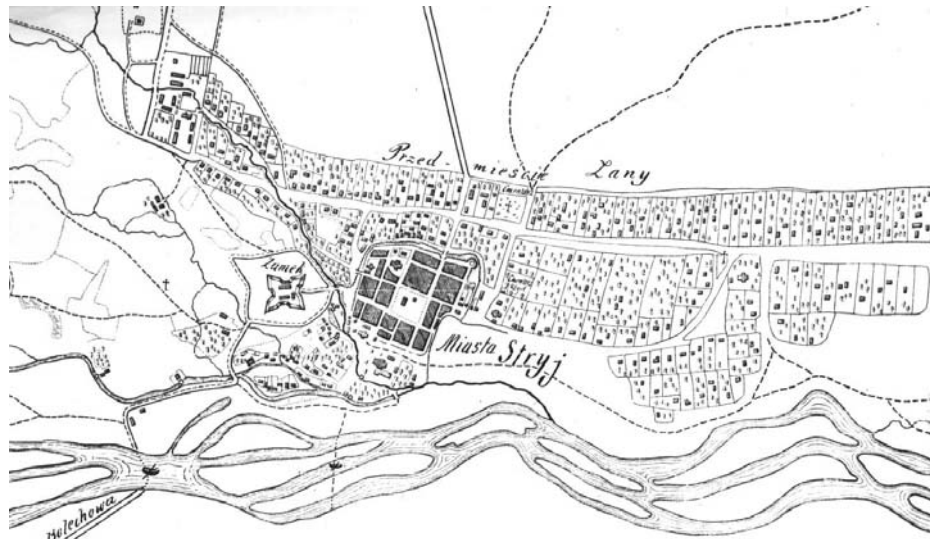

Рис. 1. План міста Стрия 1788 року. Фрагмент.

Рис. 2. Місто Стрий на карті Ф. фон Міра (1779-1782 рр.).

Серед вагомих відомостей про життя міста на первісних етапах розвитку важливими є дані про те, що перед 1397 роком в місті існував костел, про що довідуємось із описаної суперечки між галицьким архієпископом та перемишльським архієпископом про приналежність стрийської парафії. Також із історичних джерел відомо, що на початку XV ст. польський король Владислав Ягайло передав Стрий з повітом своєму брату князю литовському Свидригайлу, який у свою чергу передав ці землі Федору Любартовичу. Відома також версія про те, що між князем Свидригайлом та князем Федором Любартовичем відбувалась боротьба в ході якої місто було знищене [3].

У 1431 році на прохання старости стрийського Закліки Тарла з Щекажовиць король дозволив наново заснувати місто на німецькому праві та дав дозвіл на заснування крамниць і цирульні, дозволив утримувати під ратушею пивницю [4]. Утворений міський магістрат складався з ради на чолі з бургомістром та судівської лави, яку очолював війт. До 1434 року на території міських ґрунтів виникає шляхетський фільварок Заплатин, пізніше включений до складу міста як одна з діляниць його передмість.

На період XVI ст. Стрий вважався “дерев’яним містом” [5]. Дерев’яні споруди центральної частини були оточені валом та частоколом. Тільки ця частина локації і мала юридичний статус міста. Правами городян користувались тільки ті хто володів нерухомістю в межах валів. Більшість жителів міста займались ремеслом. Майстри об’єднувались в цехи. У XVI ст. виникли цехи кушнірський, шевський, гончарний, ткацький, кравецький, об’єднаний цех ковалів, слюсарів, мечників і золотарів, пізніше — бондарський [6]. Розвивався мучний промисел – на ріці Стрий і її притоках працювали сім млинів. Значного розвитку досягла торгівля. Стрийські купці підтримували торгівельні зв’язки з містами Прикарпаття, Закарпаття, Буковини,

Молдавії і Придністров'я. Більшість міщан та передміщан займались сільським господарством.

Більшість населення Стрия склали українці. В 1662 році в місті проживало 1050 сімей українців і 328 – поляків. Багаті купці, які захопили в свої руки управління містом склали дуже малу частинку від всього населення. Українське населення активно протистояло насадженню католицизму [7]. У 1650 році король Ян Казимир підтверджує права п'яти стрийських церков.

В кінці XVI ст. в місті Стрию виникли чотири братства, котрі об'єднували широкі верстви українського населення міста і передмість. При братствах були створені школи, які стали центрами розповсюдження рукописної та друкованої книги.

Впродовж XVII ст. в стрийських братських школах викладали вчителі з різних міст Галичини, Поділля, Наддніпрянщини. Братські школи давали непогану підготовку для подальшої освіти, а тож деякі стріяни продовжували навчання у київській академії.

Негативним чинником у розвитку міста були численні пожежі та спустошливі татарські набіги у XVI – XVII ст., в результаті яких становище жителів міста погіршувалось. Колосальних збитків також завдавали місту грабежі польсько-шляхетського війська, які повторювались з року в рік.

На основі приведених історичних даних можемо робити висновок про те що у період XV – XVII ст. місто було розвиненим культурно-торговим центром регіону, що вплинуло на формування його містобудівного образу, збережені елементи якого необхідно берегти адаптувавши до сучасних вимог суспільства.

2. Цінні розпланувальні елементи містобудівної структури Стрия.

Відома на сьогоднішній день історична інформація про місто, яка стосується первісних етапів його розвитку нажалі є не достатньою для створення повної картини історичного розвитку Стрия. В цій ситуації доповнити відомості можливо за допомогою археологічних досліджень, які нажалі також не проводились жодного разу на території історичного ядра міста. Тому сукупністю джерел, на які можемо опиратись при створенні історико-містобудівного портрету міста виступають історичні плани, карти, описи.

Проаналізувавши картографічні матеріали можемо робити висновок, що місто розвинулось вздовж ріки Стрий, яка із південної сторони одночасно була природнім захистом для його середмістя. На ріці було закладено кілька млинів. Первісно розпланувальна структура міста складалась із розвиненого середмістя, яке було обнесене укріпленнями, і чотирикутного замку, який був відділений від середмістя фосою наповненою водою та поєднувався з містом вузьким

перешийком. Існували у місті також дві в'їзні брами із мостами. Навколо укріпленої частини середмістя розвинулись передмістя: Лани Долішні і Горішні, Підзамче, Шумлянщина, Війтівство [8].

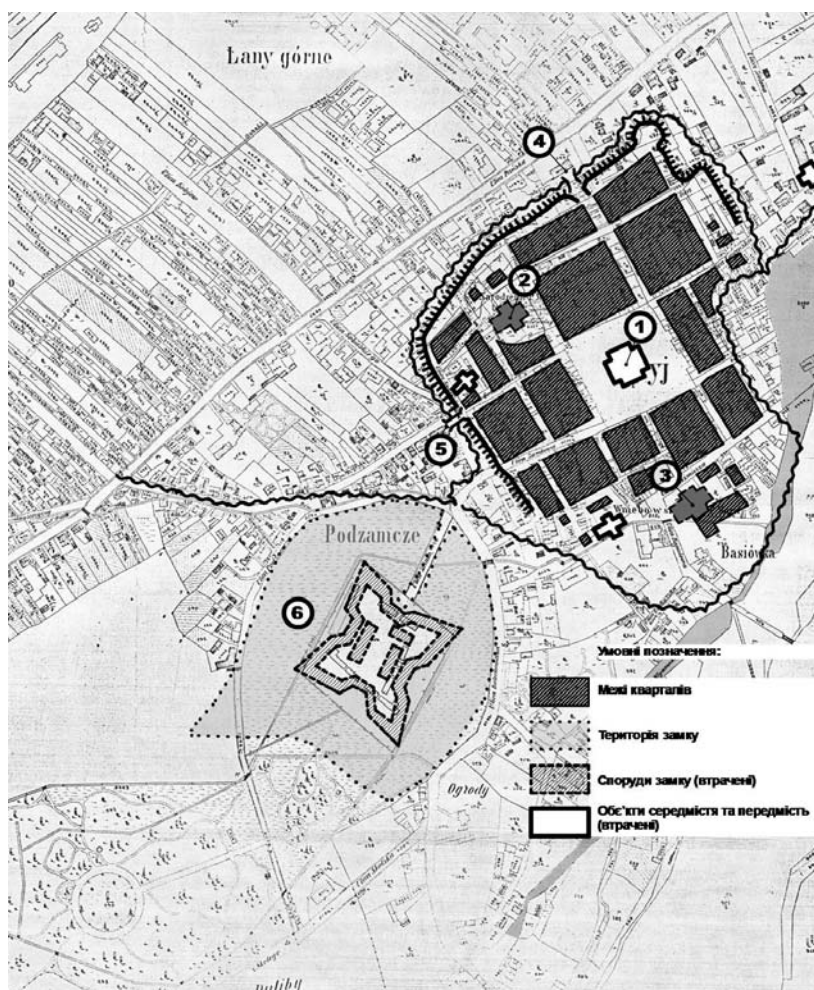

Рис. 3. Схема розвитку містобудівної структури Стрижа: розпланувальні елементи періоду XVIII ст. накладено на карту поч. XX ст. **Експлікація:** 1. Споруда ратуші (втрачена); 2. Костел Різдва Пресвятої Богородиці XV ст.; 3. Церква успіння Богородиці XIX ст. (зведена на місці костелу Марії Магдалини поч. XVII ст.); 4. Львівська в'їзна брама (втрачена); 5. В'їзна брама (втрачена); 6. Стрийський замок XV – XVI ст. (втрачений).

При вивченні відомих історичних джерел зустрічаємо кілька згадок про стрийський замок та міські укріплення. А саме – 1588 роком датується перший відомий опис замку, нажаль не збережений. Також відомими є згадки про виділення коштів управителями міста на відбудову міських укріплень впродовж всього XVII ст. Найціннішою із цих згадок є та, яка підтверджує право жителів Стрия на користування деревом з лісів Стрийського староства на потреби міста і відбудову міських укріплень, надане 1681 року королем Яном III Собеським. На основі цих історичних згадок можемо робити висновок про існування міських укріплень, очевидно, муровано-дерев'яного типу. На сьогоднішній день споруди замкового комплексу є повністю втрачені. Підтвердженням існування замку у місті Стрию є система вулиць, яка повторює складну овальну форму території колишнього замкового утворення. При співставленні існуючих планів міста з XVIII ст., XIX ст. та сучасної топо-геодезичної підоснови вдалось досить точно визначити місцезоташування Стрийського замку (Рис. 3). Сьогодні ця територія частково зайнята міським парком та частково спортивним підприємством.

Цінним збереженим елементом містобудівної структури Стрия виступає площа ринок із приринковими кварталами, які зберегли впродовж століть не тільки особливості розпланування, але і традиційний образ історичного середмістя [9]. На початку 19 ст. посеред ринку ще стояла дерев'яна ратуша, навколо неї стояли низькі дерев'яні будинки з виступаючими піддашшями на дерев'яних стовпчиках. Нажаль на даний час міська ратуша є втрачена, але існуючі масштабні переважно 2-во, 3-ри поверхові ринкові будинки дають уявлення про характер історичного середовища на первісних етапах розвитку. Також при розробленні схеми розвитку містобудівної структури Стрия: було виявлено, що первісна парцеляція та поділ на квартали приринкової забудови чітко прослідковуються у розпланувальній структурі середмістя та зберігається у пізніші періоди розвитку міста аж до теперішнього часу.

Незважаючи на бурхливі історичні події від часу закладення міста впродовж кількох наступних століть в історичних джерелах зустрічаємо описи, що стосуються значних об'єктів об'ємно-розпланувальної структури міста частина з яких існує і сьогодні. Найвидатнішою пам'яткою архітектури з якою пов'язана історія міста Стрия є костел Різдва Пресвятої Богородиці XV ст. (сьогодні Санктуаріум Матері Божої Покровительки Людських Надій), споруда якого була багато разів перебудована, але яка є одним із базових елементів розпланувальної структури міста на всіх етапах його розвитку. Він розташований традиційно у приринковій ділянці середмістя, будучи багато разів руйнованим пожежами та іншими згубними впливами є цінним елементом та символом міста. Після кількох перебудов та реконструкцій існуючий

сьогодні костел є важливим автентичним елементом, на який можемо опиратись у процесі ідентифікації цінних історичних об'єктів первісної розпланувальної структури міста.

Інші сакральні об'єкти та комплекси – костел Марії Магдалини поч. XVII ст., п'ять дерев'яних православних церков, синагога XVII ст., православний монастир XVII ст., монастир Францисканів XVIII ст. – які існували від періоду виникнення міста та неодноразово перебудовувались на жаль сьогодні є втрачені.

Проаналізувавши відомі описи та зображення, співставивши історичні та сучасні картографічні матеріали вдалось зробити висновки щодо збережених цінних елементів історичного ядра міста (Рис. 3). На даний період серед збережених елементів середмістя є:

- частково збережена розпланувальна структура колишнього середмістя Стрия;
- збережена з невеликими змінами об'ємно-просторова структура площі ринок та прилягаючих кварталів;
- частково збережені квартальна забудова колишнього середмістя та система міських вулиць;
- збережені із змінами історичні сакральні споруди.

3. Висновок.

Представлена у статті проблема дослідження історико-архітектурного розвитку міста Стрия є першим кроком на шляху відтворення первісного образу міста.

У підсумковій частині проведеного дослідження можемо стверджувати, що на території міста Стрия знаходиться значна кількість цінних об'єктів з багатим історичним минулим, які потребують ґрунтового міждисциплінарного дослідження. Проведення наукових розвідок на стику дисциплін дасть можливість розкрити особливості розвитку існуючих історичних об'єктів, виявити та ідентифікувати втрачені цінні складові первісної об'ємно-розпланувальної структури міста.

Історико-містобудівна спадщина міста Стрия не була до цього часу предметом широких наукових досліджень. Більшість цінних елементів історичного середовища на сьогоднішній день не мають відповідного статусу, не є інвентаризовані, паспортизовані, тобто більшість історичних об'єктів потребують проведення робіт з виявлення, ідентифікації, наукового вивчення, класифікації, інвентаризації та паспортизації нововиявлених пам'яток архітектури.

Для збереження історичного середовища та цінної історичної забудови міста необхідне розроблення науково-проектної документації (історико-

архітектурного опорного плану, історико-містобудівних обґрунтувань, проектів формування охоронних зон пам'яток архітектури та містобудування та ін.), яка може стати точкою відліку у довготривалому процесі раціональної організації співіснування історичного та сучасного середовища міста.

Література:

1. Efirlich L. Starostwa w Halickiem. Lwów, 1914, с. 35.
2. Територіальні діалекти і власні назви. К., 1965, с. 160.
3. Przewodnik naukowy i literacki. Lwów, 1886, с. 601.
4. Залозецький В. Д. "Ньсколько свьдній о гор. Стрьіь", - "Червона Русь", 1890, № 41 – 48.
5. Gwagnini A. Sarmatiae Europaeae descriptio. Gracoviae, 1578, с. 70.
6. Przewodnik naukowy i literacki, с. 612.
7. Ісаєвич Я. Братства та їх роль у розвитку української літератури XVI—XVIII ст., с. 112.
8. Słownik geograficzny. T. XI. – Warszawa, 1891. – с. 429.
9. Prochaska A. Historja miasta Stryja. Lwów, 1926, с. 42 – 46.

Аннотация

В статье раскрыто проблему развития исторического города Стрия, который находится в Львовской области. Исследованы ценные элементы градостроительного наследия, которые происходят с периода закладки города (XV в.) и которые были сnivelированы со времен прихода австрийских властей и до сейчас. На основе проведенного анализа исторических источников сделаны выводы относительно историко - градостроительного развития города и впервые представлены в литературе предмета.

Ключевые слова: историко-градостроительное развитие, исторический город, ценный исторический объект.

Abstract

The article deals with the problem concerning development of the historic city Stryi, located in Lviv region. Valuable elements of urban heritage, originated from the period of city foundation (XVc.), which were lost from the time of Austrian government arrival till nowadays, were investigated in this article. Based on the analysis of historical sources, conclusions regarding historical and urban development of the city were drawn and these results were presented in the literature of subject for the first time.

Keywords: historical and urban development, historic city, valuable historical object.

УДК 711.435

Б. С. Посацький, к. арх., проф.

Л. С. Людкевич м. арх.,

Національний університет «Львівська політехніка»

**МІСТОБУДІВНІ ПЕРЕДУМОВИ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ
ПРОСТОРОВОГО СЕРЕДОВИЩА ЦЕНТРУ МІСТЕЧКА
(на прикладі смт Щирець Львівської області)**

Анотація: розглянуто природні, історичні, соціально-культурні передумови розвитку та ревіталізації містечка (селищ міського типу) Щирець як осередку обслуговування локального значення. Звернуто увагу на значення історико-культурної спадщини у процесі ревіталізації поселень такого типу.

Ключові слова: ревіталізація, містечко, селище міського типу, площа, пам'ятка архітектури.

У системі розселення Львівської області розташовано 35 селищ міського типу, які в минулому (в дорадянський період до 1939 р.) традиційно називалися містечками, тобто зовсім малими містами. Більшість з них були засновані у ХІУ – ХУІ ст. і у минулому функціонували як осередки торгівлі та ремесла, що обслуговували навколишні сільські поселення. Сьогодні населення містечок коливається в межах від 1 тис. мешканців до 7 тис. мешканців, серед них Щирець з чисельністю населення 5,9 тис. осіб відноситься до більших поселень. На початку ХХІ ст. у цих поселеннях гостро постала проблема урбаністично-архітектурної ревіталізації просторового середовища містечок з метою покращання умов життєдіяльності та підвищення привабливості поселень.

В даному контексті розуміємо поняття ревіталізації як комплекс заходів, що мають своєю метою створення кращих просторових умов для суспільно-економічно розвитку. У комплекс заходів входять наступні завдання: - урбаністично-архітектурні – ремонти і модернізація будинків та їх комплексів у пов'язанні з формуванням культурного краєвиду даної території; - технічні – покращання якості міської дорожньої та інженерної інфраструктури; - суспільні – протидія негативним суспільним явищам, підвищення безпеки; - економічні – економічне пожвавлення, розвиток підприємництва, комерційних заходів, туризму; - середовищні – покращання стану природного довкілля, зменшення забруднення та шкідливих викидів [1]. У статті розглянуто історичні, соціально-культурні та просторові передумови розвитку та ревіталізації містечка (селищ міського типу) на прикладі Щирця.*

Містечко Щирець (офіційно селище міського типу) розташоване на правому березі річки Щирки – притоки Дністра, за 29 км на південний захід від

Львова на залізничній колії Львів – Стрий – Ужгород. Перші згадки про містечко зустрічаються у документах 1113 р. (за іншими даними — 1125 р.), в перші десятиріччя XIII ст. в околицях Щирця, як території Галицько-Волинського князівства відбувалися збройні сутички між галицькими князями та угорськими і польськими загонами, у 1241 р. містечко було зруйноване і спалене татарами-монголами.

Стародавній Щирець містився на невисокому, пласкому пагорбі (тепер тут центральна площа Щирця). Місто зі всіх боків було оточене мурами, підступитись до яких було доволі важко: з західного боку пагорба протікав (і нині протікає) невеликий струмок, який впадав у інший, більший струмок (притока річки Щирки), що проходив з південного боку пагорба, а зі сходу протікала річка Щирка. Щоб утруднити доступ до міських укріплень, на струмках зводили греблі. Отже місто з трьох боків оточували водні перепони і болота. Лише з півночі не існувало таких перепон, тому там було вирито глибокий рів (тепер тут проходить дорога на сусіднє село Піски).

Півтори століття пізніше, у 1397 р. Щирець отримав від польського короля Владислава Ягайла самоврядування за магдебурзьким правом, в документах XV ст. місто згадується як повітовий центр [2]. Місто було розташоване на торговому «соляному шляху» (Прикарпаття – Дрогобич – Щирець – Львів) та торговому шляху з Волині через Львів на Ужгород. У другій половині XV ст. у Щирці налічувалося 102 будинки, а в передмістях 411 селянських хат, населення становило близько 2500 осіб [3].

Наприкінці XIX ст. у описі Щирця відзначалося, що над містом домінує пагорб висотою 313 м, який зветься «церковним», оскільки тут стоїть церковка, перебудована зі старовинного замочка, від якого залишився оборонний мур з баштою і бійницями. Під стрімкими схилами пагорба розташований гіпсовий кар'єр з фабрикою, що випускає три сорти гіпсу: - дрібнозернистий для виготовлення скульптур і штукатурок, - звичайний для будівельних розчинів, - подрібнений гіпс як мінеральне добриво [4].

*У статті використано матеріали магістерської кваліфікаційної праці Людкевич Л. «Планувально-просторове формування центрів історично сформованих містечок (на прикладі с.м.т. Щирець Львівської області)». Науковий керівник проф. Посацький Б. С. Працю виконано на кафедрі містобудування НУ «Львівська політехніка» у 2014 р. за ініціативою та за сприяння А. Крижанівського.

У 1880 р. у Щирці було 169 будинків, в яких проживало 1754 мешканці, які за віросповіданням поділялися наступним чином: 152 греко-католики, 114 римокатоликів, 1385 іудеїв та 103 особи інших віросповідань. З них поляками вважали себе 183 особи, українцями – 112 осіб, німцями – 1459 осіб [5].

Впродовж XX ст. населення містечка зростало, процес прискорився у другій половині XX ст. (радянський період) і досягло у 2000 р. 5,9 тис. осіб [6]. За радянських часів Щирець деякий час (1939 – 1941, 1944 - 1959) виконував функції районного центру (у 1959 р. територію Щирецького району приєднали до Пустомитівського).

Рис. 1. Розташування Щирця у мережі шляхів.

у північній (виробництво будівельних матеріалів) і південно-східній частинах міста (виробництво будівельних матеріалів, підприємства харчової промисловості), значну частину займає територія зовнішнього транспорту.

Функції сучасного центру містечка розташовані переважно в межах історичного ядра з ринковою площею, оточеною дрібними кварталами регулярної форми у плані. Заклади і установи торгівлі та побутового обслуговування традиційно зосереджені у перших поверхах забудови ринкової площі та у навколишніх кварталах. Тут розташовані: селищна рада, дитяча музична школа, відділення банку, аптека, перукарня, ветеринарна клініка, бюро ритуальних послуг, заклади торгівлі і громадського харчування, дитячий майданчик, самовільні автостоянки.

З північного-заходу на південний схід площу перетинає головна вулиця Щирця, яка одночасно є складовою автошляху районного значення Львів – Миколаїв (рух зовнішнього транспорту), що створює труднощі у функціонування центру містечка та аварійні ситуації.

У Щирці збереглося історичне розпланування міського центру (історичне ядро) та пам'ятки архітектури: Згідно матеріалів історико-архітектурного опорного плану Щирця на території міста виділяються території історичного ареалу (11,9 га), цінного історичного ландшафту (26,8 га), місця історичних

Територія Щирця в сучасних межах витягнута вздовж долини р. Щирки і залізничної колії Львів – Стрий, займає площу 249 га. Річка Щирка розвивається на міській території в мережу струмків, каналів та ставків. Переважаюча частина території сучасного міста займає рівнинний правий беріг р. Щирки, натомість на лівому на високому пагорбі знаходиться укріплена церква Різдва Пресвятої Богородиці в оточенні старих дерев. Більша частина території зайнята житловою садибною забудовою, невеликі промислові зони розташовані

поселень (13 га), старий єврейський цвинтар поза сучасними межами містечка на лівому березі р. Щирки, налічується 28 пам'яток арх., історії та монументальних об'єктів, понад 80 об'єктів збереженої історичної забудови. Зазначено, що внаслідок воєнних руйнувань впродовж XX ст. втрачені архітектурні пам'ятки: оборонні мури, брами, синагоги, водяний млин.

Забудова центру містечка переважно садибна (одно-, дво-поверхова), збереглася периметральна структура забудови ринкової площі (з точки зору розпланування площі). Натомість свої автентичні форми (окрім поділу на парцелі) ця забудова втратила внаслідок воєнних руйнувань першої і другої світових воєн. Тому нинішні будинки на ринковій площі являють собою надбудови XX ст. на стінах перших поверхів або фундаментах старіших будівель. Південніше історичного ядра також розташовані декілька кварталів багатоквартирної малоповерхової та середньо поверхової (до 5 поверхів) забудови другої половини XX ст., які розташовані нижче по рельєфу.

Проведений аналіз умов зорового сприйняття архітектурно-ландшафтних домінант та пам'яток архітектури дозволив визначити головну міську домінанту – оборонну церкву XVI ст., що займає вершину пагорба на лівому березі річки Щирки. З пагорба відкривається повна панорама Щирця та околиці, отже, тут перетинаються головні напрямки (візуальні осі) просторової композиції містечка. Внутрішні візуальні осі спрямовані на Троїцьку церкву і костел Св. Станіслава, вони співпадають з основними напрямками пішохідного пересування у історичному ядрі Щирця.

З точки зору ролі Щирця у системі розселення Львівської області та у локальній системі розселення містечка буде і надалі зберігати традиційну роль осередку обслуговування прилягаючих сільських поселень. Розташування на одному з транзитних напрямків «зі Львова на південь» (Львів – Миколаїв – Стільсько) обумовлює використання туристичного потенціалу містечка (природні умови долини річки та історична спадщина українського, польського та єврейського народів).

У сучасному процесі розвитку Щирця постає проблема ревіталізації просторового середовища центру містечка з метою покращання умов життєдіяльності з допомогою урбаністично-архітектурних заходів [7]. Поставлена мета дозволяє сформулювати завдання урбаністично-архітектурної ревіталізації, що означає трансформацію розпланування і забудови до стану, який забезпечує повноцінне функціонування поселення. Загальним завданням можна вважати формування відповідного вимогам часу громадського простору в історичному центрі містечка, що вимагає, перш за все, оптимізації функціонального зонування центру з виділенням історичної ринкової площі як головного громадського простору містечка.

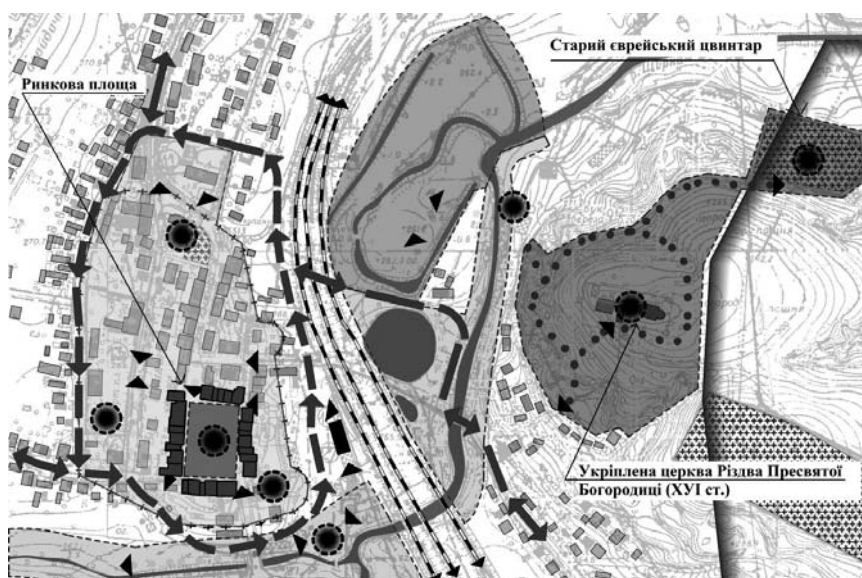

Рис. 2. Концепція розпланування центру Щирця.

Формування громадського простору передбачає перегляд планувальної організації території та реконструкцію і доповнення забудови. Першочерговим завданням постає формування історично властивої центрів містечок пішохідної зони, необхідне сьогодні взаємне поєднання (і, водночас, розмежування) транспортних та пішохідних зв'язків. Порівняно невеликі розміри території центру дозволяють забезпечити радіуси пішохідної доступності основних об'єктів в межах 500 – 700 м.

Схема розпланування Щирця дозволяє організувати кільцеву транспортну вулицю навкруги історичного центру і сполучити її з транзитними транспортними напрямками. Таким чином можна сформувати пішохідну зону з ринковою площею і оточуючими кварталами у правобережній частині містечка, закріпити існуючі пішохідні зв'язки до архітектурно-ландшафтної доміанти на лівому березі Щирки – оборонної церкви XVI ст. В оточенні церкви існують передумови для формування пішохідної паркової території, важливої складової ландшафтно-рекреаційної зони Щирця. В результаті може бути сформована розвинута пішохідна зона на правому і лівому берегах річки Щирки, у яку увійдуть громадсько-торговий центр містечка і паркова територія. Тут річка і розташовані вздовж неї транспортні комунікації (автошлях, залізниця) виступають основою природно-містобудівного каркасу Щирця в цілому та його центру зокрема.

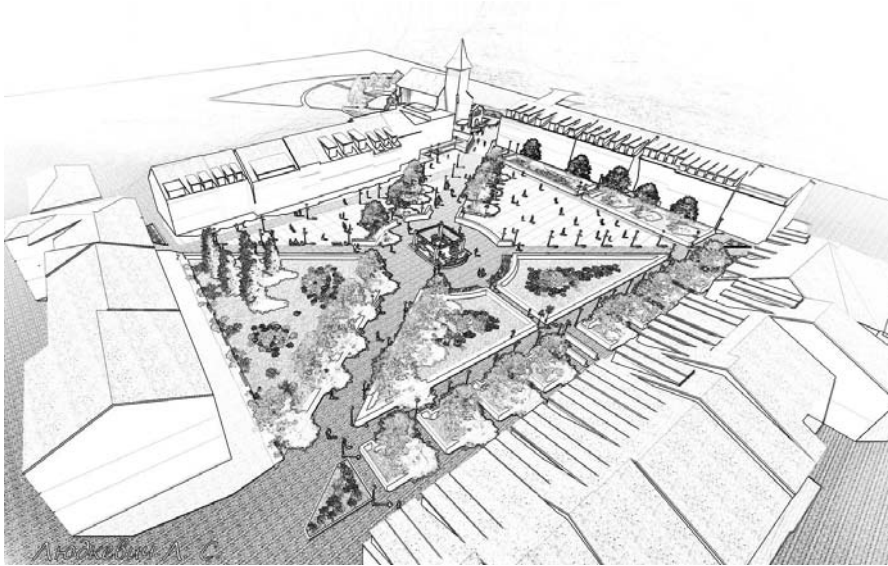

Рис. 3. Концепція формування простору ринкової площі Щирця.

Центральне місце у формуванні громадського простору Щирця належить історичній ринковій площі. Сьогодні площа не може ефективно виконувати цю роль насамперед з причини поділу її по діагоналі вулицею-дорогою транзитного руху, тобто фактичного відокремлення однієї частини від іншої. Забудова площі не має достатньої площі приміщень для розміщення необхідних функцій, благоустрій та озеленення території випадкові і безсистемні. росторовою концепцією передбачено формування ринкової площі як багатофункційного пішохідного простору, у якому можуть відбуватися різні види діяльності, від щоденного життя до святкових урочистостей і заходів. Територія площі поділяється (знову діагонально) на дві зони: - зона переважаючого озеленення; - зона переважаючого замощення. Перша зона передбачується для короткочасного відпочинку, використання другої може змінюватися залежно від потреб (влаштування виставок, ярмарків, зборів, мітингів, концертів, ігор та ін.). В центрі площі розташовується декоративна альтанка чотирикутної форми, покликана символізувати місце колишньої ратуші. У повсякденному використанні альтанка може служити місцем відпочинку, а в разі потреби - імпровізованою трибуною для виступів художньої самодіяльності тощо. Альтанка оточена декоративним мощенням та озелененням з використанням вертикальних форм зелені.

Концепцією передбачено просторове впорядкування оточуючої ринкову площу периметральної забудови з встановленням її висоти у 2-3 поверхи з

мансардами, маючи на увазі формування цілісного образу площі. На північній стороні приймається висота 3 поверхи, на південній та західній – 2 поверхи, на східній пропонується змінна поверховість від 3 до 2 поверхів, виходячи з міркувань загальної гармонійності і уникнення композиційного конфлікту з костелом Св. Станіслава ХУІІ ст., розташованого у південно-західному наріжнику площі.

На площі передбачено декоративне мощення з застосуванням природного каменю та озеленення з застосуванням партерних квітників, клумб, боскетів тощо.

Формування пішохідного простору історичної площі разом з парковою територією на березі річки Щирка та мережею пішохідних зв'язків між ними дозволять створити передумови загальної суспільно-економічної та середовищної ревіталізації центру містечка.

Література

1. Wybrane zagadnienia rewitalizacji miast. Pod red. P. Lorensa i J. Martyniuk Peczek. – Gdańsk: Wydawnictwo Urbanista, 2009. – С. 8.
2. Історія міст і сіл УРСР. Львівська область. - К.: Головна ред. УРЕ, 1968. – С. 592, 593.
3. Історія міст і сіл УРСР. Львівська область. - К.: Головна ред. УРЕ, 1968. – С. 595.
4. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego. T. XI. – С. 851.
5. те ж джерело – С. 851.
6. Івченко А. Містечка України. Довідник. - К.: НВП «Картографія», 2000. – С. 30.
7. Wybrane zagadnienia rewitalizacji miast. Pod red. Piotra Lorensa i Justyny Martyniuk-Peczek. – Gdańsk: Urbanista, 2009. – С.8.

Аннотация

В статье анализируются градостроительные предпосылки ревитализации центра исторического поселка городского типа на примере местечка Щирец Львовской области. Показана концепция формирования пешеходного пространства в центре как предпосылки социально-экономической и средовой ревитализации центра поселка городского типа.

Summary

This article analyses the preconditions of revitalization of historic urban center's (downtown) of townships on example of countrytown Sheczyrec in Lviv region. It shows the conception of formation of pedestrian space in the center of township as the premise of social-economic revitalization of towncentre.

УДК 711.4

В. О. Яценко

*кандидат архітектури, доцент кафедри містобудування
Київського національного університету будівництва і архітектури*

КОТЕДЖНІ МІСТЕЧКА – НОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ РОЗСЕЛЕННЯ ПРИМІСЬКОЇ ЗОНИ ВЕЛИКИХ МІСТ УКРАЇНИ

Анотація: в статті розглянуто особливості появи, територіального розміщення нового елемента розселення приміської зони великих міст – котеджного містечка. Законність процесу розміщення, проектування, будівництва та реалізації житла. Особливості експлуатації. Можливі та існуючі наслідки для системи розселення та самих жителів.

Ключові слова: котеджне містечко, новий елемент, система розселення, приміська зона, місто, сільські території, індивідуальне житло.

Існуюча система розселення складається з двох форм – місто і село.

Головним чинником класифікації міст є кількість жителів в ньому. Основними факторами класифікації сіл є не так чисельність населення, як сільськогосподарська направленість його діяльності.

За критеріями виробництва села діляться на тваринницького, землеробного, садівницького та інших направлень.

Не так давно така система поповнилась ще одним «утворенням» яке називає себе «котеджним містечком» різних видів (екологічне, етнічне, сучасне і т.д.) як у кого спрацьовує фантазія, «сучасним житловим комплексом» та багато інших нових термінів.

І все було б не погано, вирішується проблема житла міста яке знаходиться поруч, заможні люди переселяються в передмістя для покращення умов життя, якби не проблеми, які виникнуть через десяток років, коли ці утворення будуть в стадії експлуатації.

Далі по порядку розглянемо яким чином новий елемент системи розселення відбирає території, як правило кращі та стає «господарем» ситуації, законність та незаконність процесу і наслідки. І якщо в цивілізованих країнах цей процес, що отримав термін «субурбанізація» носить регульований характер, то в нас це серіал детективних, фантастичних історій, основними фігурантами яких є бізнес, закон, успішні люди, земля, схеми.

Розпочнемо з найбільш популярного, яким скористались бувші чиновники, які стали «успішними».

Перший крок – це після розпаду колгоспів – колгоспні паї, яким на початку незалежності було приділено максимум уваги. А все заради того, щоб

ще раз обдурити селянина. Бо це був прямий шлях запустити великий бізнес для розбазарювання землі, а не розпаювання.

Отримавши бумажку люди почали за правилами «броунівського» руху бігати, щоб кудись його прилаштувати. От тут-то і появились ті хто обіцяв за ці бумажки райське життя. Якщо ваучер на віртуальну долю можна було продати, або кудись вкласти в якийсь «лохотрон» під виглядом успішного сирного заводу, то «паї» на землю стали дуже ласим шматочком для великого бізнесу. І якщо ваучери проїли давно і пробачили цей «лохотрон» державі, то з паями шкоди самій державі стало набагато більше, появилвся чорний ринок землі, результатом якого зараз велика кількість власників паїв уже не в 3 га, а в 100-200 га, які стоять в бур'янах в процесі зміни цільового призначення під житло та введення їх в межі населених пунктів, з можливістю на них будувати. І це з землями сільськогосподарського призначення, які нібито за законом не підлягають зміні. Проте методи «успішних» людей – це вже компетенція інших професій. Але серед власників землі появилась ще одна категорія, яка отримала назву «дауншіфтерів», які все обіцяли аби заволодіти землею. А так як продавати землю за законом неможна було, то в хід пішли обхідні схеми.

Самим характерним став принцип «дворянства», який дозволяв купувувати не землю, а долю іншого також як сам.

Інша схема – це знову віддати свій пай у користування нових прототипів колгоспів, це означало віддати в володіння успішному чиновникові, який після притягував у співучасники великий бізнес. І знову підписуючи всі документи, що власник паю буде отримувати якусь компенсацію, він має забути, що він був власником, а тепер уже є співвласником величезної компанії, яка є реальним власником, і вже з землею буде поступати, виходячи з своїх потреб.

Ще один шлях держава обіцяла отримання землі через публічні торги, так як цей шлях тягне за собою ще більш корупційний шлейф, то розглядати його не будемо. Дуже мало хто ним користується, тому що гроші закінчуються ще за багато часу до початку будівництва.

Принцип хто більше заплатить може вас взагалі лишити можливості купити землю.

Третій шлях отримання землі – це випросити у держави любим способом. Простіше всього переїхати на село прописатись і тоді як повновласний житель села вимагати землю. Доречи, це закріплено законом, що Вам повинні виділити землю, якщо Ви не володієте такою.

Звичайно ділянка невеличка, але це тільки початок, сам же процес діє за принципом снігової баби.

Ці методи створила бюрократична машина яка передбачила, що звичайній людині земля не потрібна, а от чиновникові, оточеному «діловими»

та «успішними» людьми є можливість попрацювати. Тому процес отримання дозволів на великі ділянки для сильних світу цього звичайна справа, а далі розпродати маленькими кусочками для бувших власників – це вже справа під силу тільки успішним людям.

От і виходить якщо землю не можна «продати» - то можна її «купити» і навпаки. А держава, як той бідний житель села стоїть за тином і дивиться на процес в надії, що колись щось і їй перепаде.

Висновком всього є те, що землю для майбутнього котеджного містечка, яке буде як болячка в існуючій системі сільського розселення можна придбати без якихось економічних, соціальних, інженерних та інших обґрунтувань.

Ну і звичайно іншим словом як інтервенцією сільських територій це назвати не можна.

Як уже згадувалось раніше новомодний термін «котеджне містечко» появився зовсім недавно, вже за часів нашої незалежності, коли одні проснулись одного ранку на купі грошей, а інші з обіцянками, що скоро буде жити краще.

Як свідчать соціологічні опитування, 53% громадян України віддали б перевагу своєму будинку за містом [1].

Лідером будівництва заміських котеджних містечок є Київ. В даний час навколо міста будується більше 5-7 котеджних містечок на відстані до 20 км [2] Мал. 1.

За останні роки в Київській області кількість містечок зростає катастрофічними темпами:

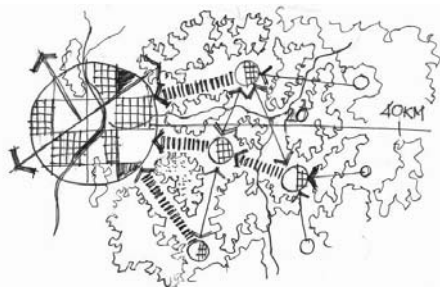
2005 р.	-	34
2006 р.	-	90
2007 р.	-	108
2008 р.	-	138
2009 р.	-	252
2010 р.	-	284
2011 р.	-	305

Лідерами стали Києво-Святошинський та Обухівський райони. Майже відсутні котеджні містечка в Фастівському і Баришівському, що є доказом впливу великого міста, в якому проживає основна маса людей здатних матеріально побудувати заміський будинок.

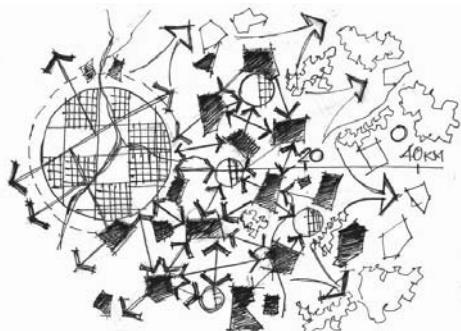
На 2011 рік в Києві і Київській області:

побудовано	-	4064 котеджів;
будується	-	5500 котеджів;
проектувалось	-	12608 котеджів.

I

II

Мал. 1 Деградація приміської території, або головний біль архітекторів в майбутньому

I – період до 1960 років

II – період після 1990 років

- місто центр. О - населені пункти передмістя /існуючі/; ▲ - «котеджні містечка»;
 ☁ - рекреаційні території; → інженерно-транспортні зв'язки.

Термін «котеджне містечко» - це в якійсь мірі вигадка з метою звільнити руки забудовника від деяких норм і правил особливо в системі обслуговування та соціальної сфері. Вкладати кошти в соціальну сферу у вигляді дитячих садочків, шкіл і т.д., ніяк не входить в план отримання максимальних прибутків. Та і потенціальному науковцеві набагато легше замилити очі на стадії проекту, що все буде і буде рядом за кращими світовими зразками. Звичайно і фактор виділення землі під «світлу» ідею поки що проходив набагато простіше.

Ще один досить важливий фактор лохотрону таких містечок, це ідея, що всі сусіди будуть як члени однієї родини, за принципом клубу з подібними інтересами, можливостями та баченням майбутнього проживання. На першому етапі створення ідеї все так, проте життя є таким, яким його творять самі люди.

Одним з недоліків, є те, що такі котеджні містечка розташовуються за межами населених пунктів, тим самим створюють додаткове навантаження на територію у вигляді додаткової мережі доріг, інженерних комунікацій, екологічного погіршення оточення.

Нове утворення освоївши свою територію здебільшого в хороших природних умовах гадає, все навколо нічирі і ним можна користуватись як йому заманеться, доходячи до абсурду, забруднюючи його відходами, роблячи смітники, звалища, пустирі там де була природа.

В середньому котеджні містечка невеликі, близько 50 котеджів, інколи є і більші. Великі не вигідно будувати забудовнику, тому, що виникає необхідність закладати в проект повноцінну соціальну сферу, а це небажано для прибутку.

В кінцевому результаті все лягає на плечі жителям тому, що забудовник зекономивши на початку будівництва в малому містечку змушує значно більше платити за обслуговування ніж жителями великих містечок.

Якщо за Земельним кодексом України житлове будівництво може проводитись тільки в межах населених пунктів на землях цільове призначення яких дозволяє таке будівництво, то як котеджні містечка виникають за межами та ще й на найпривабливіших територіях?

Якщо ст. 39 Кодексу стверджує, що житлове будівництво ведеться тільки згідно генерального плану населеного пункту, то згідно якого генерального плану визначено призначення земельної ділянки де ведеться будівництво?

Виходить що на якомусь етапі здійснюється грубе порушення закону, а ще більше корупційні дії, тому, що земля все-таки виділяється.

Існує багато «схем», які дозволяють здійснювати порушення закону, а може деякі з них і не є такими через недосконалість самих законів. Як говорять, якщо не заборонено, то не є порушенням, неважливо, що результат негативний.

Найпоширеніший шлях це через дачні та садові кооперативи.

В попередній статті уже була спроба розібратись в цих викривлених за сутністю двох феноменах. Нагадаю, що за законом, а саме Земельним кодексом, території для дачних та садових кооперативів можуть відводитись за межами населених пунктів. Різниця суттєва, якщо дачні ділянки передбачають будівництво на землях рекреаційного призначення то садові на землях сільськогосподарського призначення. Використання дачної ділянки надає перевагу будівництва будинку цілорічного проживання, а ведення підсобного садівництва за бажанням.

Використання садової ділянки в основі своїй передбачає ведення садівництва, городництва, а будинок має сезонне призначення.

Поєднує їх одна і та ж біда, вони не мають поштового адресу і не можуть бути елементом постійного проживання з реєстрацією.

І там і там можна будувати садові та дачні будинки, які, доречі, не мають обмежень в розмірах, хіба що заборонено, щоб садова ділянка в більшій частині була зайнята будівлями, але це більше обмовка ніж правило.

В ДБН 360-92 «Планування і забудова міських і сільських поселень» чітко визначені критерії садового і дачного будинків. Зазначено, що садовий будинок не має відповідати нормативам, що регламентують житлове будівництво ДБН В.2.2-15-2005 «Житлові будинки. Основні положення» так як є будинком сезонного використання. [3]. Дачний будинок навпаки

рекомендується дотримуватись норми житлового будівництва і має відповідати архітектурно-планувальному завданню п. 3.48.

Підтвердженням цього стало роз'яснення Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 1 липня 2006 р. «... розташування та проектування зазначених котеджів на території дачних поселень встановлюється не статутом дачних товариств, повинно здійснюватися згідно з нормативами, встановленими для житлових будинків садибної забудови», з урахуванням вимог ДБН Б.2.4-1-94, ДБН 360-92, Державних санітарних ПІН 173, а також ДБН В.2.2.-15-2005. [2].

Виходячи з того, що Законодавство забороняє будівництво житлових будинків за межами населених пунктів, а будівельні і санітарні норми дозволяють в їх рамках будувати садові та дачні будинки, появилася можливість під прикриттям дачних і садових кооперативів будувати котеджні містечка.

І знову, якщо «не дозволяється», то можна будувати. От такі невітніші несумісності.

Головною умовою дотримання законності є правила записані уставом садового і дачного кооперативів, що забудовником можуть бути тільки фізичні, а не юридичні особи.

Згідно ст. 121 громадяни можуть бути суб'єктами права власності земельної ділянки під садівництво або дачу. А отже земельне законодавство не дозволяє отримання будівельними компаніями як юридичними особами у власність чи оренду будь-яких земельних ділянок, які можуть використовуватися для будівництва котеджних містечок.

За законом дачні і садові товариства є юридичні особи, але процес створення базується на уставові фізичних осіб, які укладають договір про сумісне існування, тобто володіння землями загального користування. Далі земельні ділянки передаються у власність і будівництво може вестись на умовах власника земельної ділянки.

Власник земельної ділянки в такому вигляді зовсім не інтересує будівельну компанію, яка лишається права вигідно продавати готову продукцію – побудований будинок.

На цьому етапі будівельна компанія або шукає іншу схему, або, як правило, відмовляється. Існує ще варіант підставних фізичних осіб але реальний продаж створить ускладнення продажу і подальшої приватизації. Багато компаній пішли таким шляхом, що привело до перенасиченням ринку нереалізованими будинками.

В світі існує так звана англійська система будівництва замських котеджних містечок, проте в нас відсутня правова база її впровадження і саме

на початку процесу отримання земельної ділянки. Суть системи, це отримання компанією земельної ділянки на 100-200 котеджів, будівництво, продаж, приватизація, але за держаними правилами.

У нас цей шлях прокладається з порушенням законодавства і одним з варіантів є залучення пайових власників землі, або оренда, або скупка паїв про згадувалось на початку.

Якщо абстраговано розглядати необхідність в житлі, бажання міського населення жити в більш сприятливих екологічних умовах, в приватному будинку, то ідея котеджних містечок нібито і непогана, якби вона не мала стихійного, непланового, необґрунтованого характеру в розташуванні, економіці та плануванні територій.

Ряд спеціалістів ратують за надання юридичним і фізичним особам рівних прав оренди земельних ділянок під будівництво житлових будинків. Можливо, але чи не створить рівність прав в інтенсифікації самовільного розселення і так зруйнованої системи розселення, особливо зони впливу великих міст.

Таке вирішення проблеми може зруйнувати головний аргумент потенційних жителів – це екологічні умови. Під забудову підуть землі на яких взагалі житло заборонено будувати. Тому перш чим надавати такі права, потрібно повернутись до робіт з районного планування, які зможуть обґрунтувати функціональне територіальне планування. Визначать можливу ємкість території без значного погіршення екологічної ситуації.

Результатом розрахунків проектів районного планування повинне стати і надання статуту новим котеджним містечкам в існуючій системі розселення. Сьогодні, поки що, ці утворення ще не місто, але уже і не село, а так якийсь «курортник» системи розселення з незрозумілими правами і обов'язками, проте користується всією інфраструктурою і міста і району як інженерною так і соціальною.

Одне зрозуміло – потрібна законодавча легалізація всього процесу від отримання землі до отримання права власності на землю і житло, тому що процес набрав значних обертів, які приведуть до дуже великих ускладнень. Люди, на сьогодні, в індивідуальному житлі вбачають чи не єдину можливість збереження своїх статків, а це означає, що потреба буде рости тільки на добре прораховані програми. Тому що необдумане будівництво величезних котеджів в 500 м² і >, які в великій кількості пустують уже визвало тенденцію нового процесу вирішення їх подальшої долі.

Такий процес навіть отримав свою назву – реконцептуалізація. Складне слово, а значення просте до неможливого, як з одного будинку зробити два, а то і більше.

Як могло прийти таке в голову при терміні індивідуальний житловий будинок поспробуємо розібратись в наступній статті.

Взагалі дана публікація може назвати різні відгуки, проте мета її не ставилася розкрити всі механізми і взаємовідносин закону забудовника та архітектора.

Щоб зрозуміти всі процеси законного і незаконного будівництва, отримання дозволів, землі і т.д. можна написати цілий підручник. Цього разу метою було звернути увагу, що проблема може перерости в катастрофу, а ми маємо розуміти, що на цій землі ще потрібно жити нашим дітям.

Процес роздумів має свої обґрунтовані висновки які можна швидше назвати негативними наслідками цього незвичайного явища – будівництва котеджних містечок:

1. Котеджні містечка будуються не за вимогами тих, хто в них житиме, а хто їх буде і продає.

2. Початкове будівництво в природному оточенні існує тільки на час будівництва і продажу, слідує наступним кроком буде освоєння наступної земельної ділянки і природна привабливість першої зникає.

3. Котеджні містечка – це чисто бізнес програма, а не мета створити покращені умови проживання, принаймні поки що було так.

4. Розчарування власників будинків в процесі експлуатації.

5. Непродумана помилка будівництва будинків великої площі, які були доступні тільки невеликій кількості людей.

6. Невідповідність проектних обіцянок реальним пропозиціям соціальних і інженерних умов майбутніх жителів.

7. Ідея одночасного будівництва подібних будинків перетворилась в довгобуду та законсервовані нереалізовані об'єкти.

8. Пік будівництва не врахував можливі економічні спади в суспільстві.

9. Не враховано особливості існуючої системи розселення, що привело до антагонізмів між жителями існуючих сіл та новобудовами.

10. Розміщення котеджного містечка дуже часто стає екологічним агресором по відношенню до природи, рослин, тварин. Інколи рослини і тварини зникали назавжди.

11. Відокремлення містечка від оточення за допомогою, парканів, закритості визиває дурний естетичний присмак для всіх і всього.

12. Проектна документація зроблена нашвидкоруч, не враховує дуже багато факторів особливо коли мова йде про складні геологічні, гідрологічні та інші умови. Яскравим прикладом для Київської області є намівні території Конча-Заспи, Богданівки, містечок в Житомирському напрямку з високими ґрунтовими видами. Це тема окремої публікації.